

ABIKS POLIITKOOUIDES ÕPPIJAILE II

V. A. KARPINSKI

**NSVL
ÜHISKONDLIK
JA RIIKLIK
KORRALDUS**

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1946

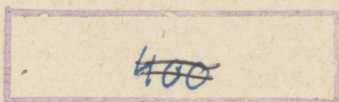
176 299

JIA?

ABIKS POLIITKOOLIDES ÕPPIJAILE II

V. A. KARPINSKI

NSVL
ÜHISKONDLIK JA RIIKLIK
KORRALDUS

18507
A-16315

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

176299

STALINLIK KONSTITUTSIOON

Konstitutsioon on riigi põhiseadus. Praegu kehtiv NSVL Konstitutsioon kinnitati Erakorralise VIII Üleliidulise Nõukogude Kongressi poolt 5. detsembril 1936. Rahva seas sai ta endale nimetuse Stalinlik Konstitutsioon tema looja — seltsimees Stalini nime järgi.

Stalinlikus Konstitutsioonis on lühidalt esitatud selle uue, õiglase, sotsialistliku ühiskonnakorralduse põhialused, millest sajandite kestel on unistanud inimkonna parimad pead ja mis on üles ehitatud meie maal. Selles seisab Stalinliku Konstitutsiooni suurim maailmaajalooline tähtsus. Konstitutsioon on selle registreerimine ja seadusandlik fikseerimine, mis on juba tegelikult kätte võidetud.

V. Lenini ja J. Stalini juhtimisel koostatud esimene Nõukogude Konstitutsioon võeti vastu Ulevenemaalise Nõukogude V kongressi poolt 10. juulil 1918. Mis oli selles siis kirja pandud ja seadusandlikult fikseeritud?

Selles räägitakse kogu riigivõimu üleminekust Nõukogude kätte, kõigi meie maad asustavate rahvaste üheõigusest, kogu maa, tema põues olevate varade, metsade ja vete üleminekust rahva ühisvaraks, pankade üleandmisest tööliste ja talupoegade riigi valdusse, töölist kontrollist tööstuslike, kaubanduslike ja põllumajanduslike käitiste üle, nõukogude võimu kesk- ja kohalike organite organiseerimisest.

Kuid 1918. aasta Konstitutsioonis ei räägita midagi sotsialistliku korra kinnistamisest meie riigis. Selleks ajaks oli võimu kättevõitmise momendist möödunud veel liig lühike ajavahemik, et oleks suudetud kogu maa sotsialistlikult ümber korraldada. Lenin ütles tookord oma aruandes Nõukogude V Ulevenemaalisel Kongressil:

„... meie ei tunne veel säärast sotsialismi, mida võiks mahutada paragrahvidesse“.

1922. aastal kujunes Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit. Uus Konstitutsioon — NSVL esimene Konstitutsioon — töötati välja V. Lenini ja J. Stalini juhtimisel ja kinnitati Nõukogude II Üleliidulisel Kongressil 31. jaanuaril 1924. Selles on kirja pandud ja fikseeritud Nõukogude liiduriigi loomine ning riigivõimu ja riigivalitsemise uute üleliiduliste organite moodustamine.

Kuid ka siin ei leia me midagi sotsialistliku korra kinnistamise kohta. Tol ajal hakkas meie maal alles hargnema sotsialistlik ülesehitustöö.

Põhjalikud muutused meie riigi kogu majanduses toimusid esimese ja teise stalinliku viisaastaku kestel (aastad 1928—1937). Selle aja jooksul loodi NSV Liidus uus sotsialistlik tööstus, purustati kulaklus, võitis kolhooslik kord, oli juurdunud tootmisvahendite sotsialistlik omandus kogu rahvamajanduses kui nõukogude ühiskonna alus. Nende aastate jooksul olid täielikult muutunud ka klassijõudude vahekorrad meie maal: olid hävitatud kõik ekspuataatorlikud klassid, oli hävitatud inimese kurnamine inimese poolt. Töölisklass, talurahvas ja haritlaskond olid põhjalikult muutunud. Oli tugevnenud sõprus ja vennalik koostöö Nõukogude Liidu rahvaste vahel. Sotsialismi võit NSV Liidus läi võimaluse üleminekuks nõukogude valimissüsteemi edasisele demokratiseerimisele.

Kõik need suured muutused meie riigi elus on leidnud oma kajastuse Stalinlikus Konstitutsioonis. Selles leiame lühikesi märkusi NSVL töörahva kapitalistlikust orjusest täieliku vabanemise faktidest, sotsialismi võidu faktidest Nõukogude Liidus, laialt arenenud ja lõpuni järjekindlast demokraatiast (rahvavalitsusest), NSVL kodanike õigustest ja kohustustest.

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK UHISKOND

Sotsialistlik omandus

1919. aasta 1. mail Punasel väljakul Moskvas ütles V. I. Lenin rahvale:

„Meie lapselapsed saavad kui imeasja vaatlema kapitalistliku korra ajastu dokumente ja mälestusmärke. Vaevalt suudavad nad kujutella, kuidaviisi võis eraisikute käes olla kauplemine kõige vajalikumate tarbeesemetega, kuidas võisid vabrikud ja tehased kuuluda üksikuile isikuile, kuidas võis üks inimene kurnata teist inimest, kuidas võisid eksisteerida inimesed, kes ei teinud tööd.“

Ja tõepoolest: väga raske on meie noorsool, kes on sündinud ja üles kasvanud nõukogude võimu ajal, endale kujutella tsaari-Venemaa ühiskondlikku korda, kui vabrikud ja tehased, tootmisriistad ja -vahendid, põllud, luhad ja mäed, metsad ja veed moodustasid rikaste laiskvorstide erandumise, miljonid töölised ja kehvtalupojad aga kiratsevad vaevaliselt poolnäljas, müües oma tööjõudu kapitalistidele, mõisnikele, kulakuile.

Meie käes on näiteks Venemaa kõige rikkamaile kapitalistidele kuulunud Putilovi tehase töölise Jegor Vlassovi palgaraamat. Raamatusse on kirjutatud, et Vlassov saab 50 kopikat päevas töötasu, poole kuu eest kuulub temale töötasu 6 rubla 50 kopikat. Sellest arvatakse maha 5 rubla 43 kopikat toidu eest, mis oli tehasepoest võlgu võetud, 13 kopikat loetakse maha kiriku heaks, kuna Vlassovile makstakse välja 94 k o p i k a t.

Järelikult sai tööline, kes töötas kapitalisti heaks varahommikust hilja õhtuni, oma ränga töö eest kõigi oma tarviduste rahuldamiseks (peale „toidu“) vähem kui 2 rbl. kuus!

Semjannikovi tehases Peterburis oli säärane juhtum. Tööline Jefim Lahnov neetis katelt, mis rippus tõstekraana keti

otsas. Tööline märkas, et kett on lõtv ja teatas sellest jaoskonna juhatajale. See sõimas töölise läbi ja käskis tööd jätkata. Ei möödunud tundigi, kui töökojas kuuldus kohutavat raksatust. Kohalerutanud töölised nägid, et katel oli keti otsast maha langenud ja nende seltsimehe surnuks lõmestanud. Juuresolev jaoskonna juhataja tähendas suitsetades insenerile:

„Kahju, katel aga on kõveraks paindunud!“

Katel maksis peremehele raha, aga töölise elu ei maksnud midagi. Hukkunu asemele võis saada kuitahes palju teisi.

Äärmiselt raske oli ka talurahva laialdaste hulkade elu. Mõisnikud olid endale haaranud tohutuid maalahmakaid. Käputäis suurmaaomanikke, arvult alla kolmekümne tuhande, omas niisama palju maad kui kümme miljonit vaeseimat talupoega. Näiteks oli ainuüksi mõisnik Podlazovil Rjasani kubermangu Sanskoje külas kaks korda rohkem maad kui 918 talul. Talupojad olid sunnitud töötama mõisniku kasuks näljakopikate eest, rentima temalt maad, ka pooleteramehena, s. t. kohustudes mõisnikule tasuta ära andma poole lõikusest jne.

Vanad töölised ja talupojad said oma nahal tunda kõiki eraomandusele rajatud kodanlik-mõisnike korra õudusi. Nõukogude noored aga pole iialgi palgest palgesse näinud kapitalisti ega mõisnikku. Nad on lapseeas peale harjunud sootuks teissuguse korraga, mis on rajatud sotsialistlikule omandusele.

Mis on siis õieti sotsialistlik omandus?

Stalinliku Konstitutsiooni järgi maa, maapõuevarad, vee- kogud, metsad, söe- ja maagikaevandused, vabrikud, tehased, sovhoosid, masina-traktoriijaamad, pangad, raudtee-, vee- ja õhutransport, sidevahendid (post, telegraaf, telefon, raadio), linnaettevõtted ja põhiline elamufond linnades, — see kõik on riiklik sotsialistlik omandus, see on kogu rahva omandus.

Nii on meie maal peamine ja tähtsaim osa kõigist tootmisvahendeist riiklik sotsialistlik omandus.

Kolhooside ja kooperatiiv-ühistute majanduslikud ehitused ja käitised, nende tööriistad ja masinad, nende tööloomad ja loomakasvatusfarmid moodustavad kooperatiiv-kolhoosliku sotsialistliku omanduse,

see on kolhooside ja kooperatiiv-organisatsioonide varanduse.

Kui suur tähtsus on kooperatiiv-kolhooslikul sotsialistlikul omandusel, nähtub sellest, et meie maa talumajandite rõhuv enamik on ühinenud kolhoosidesse. Aastal 1940 kuulub kolhoosidesse peaaegu 97 protsenti talude üldarvust.

Üksiktalupoegade ja käsitöölise väike-eramajapidamist lubab nõukogude seadus tingimusel, et see oleks rajatud isiklikule tööle võõra töö ekspluateerimiseta.

Nõukogude seadus kaitseb samuti kõigi kodanike isiklikku omanduseõigust nende töötuludele ja säästudele, elamule, koduse abimajapidamise ja majatalituse, isikliku tarbimise ja mõnususe esemeile. Nõukogude seadus kaitseb ka eraomanduse pärandamisõigust.

Igaüks meist peab endale selgeks tegema, kui suur tähtsus on sotsialistlikul omandusel töötajale, meie maale, meie riigile.

Miks ei või meil keegi sundida teist töötama enda kasuks?

Nimelt seepärast, et maa, tootmisriistad ja -vahendid moodustavad meie maal sotsialistliku, mitte aga eraomanduse.

Miks ei ole meie maal tööpuudust ja vaesust?

Seepärast, et meie maal moodustavad maa, vabrikud, tehased, kaevandused, pangad, transpordi- ja sidevahendid, trükikojad, koolid, raamatukogud, teatrid, kinod, haiglad, sanatooriumid jne. sotsialistliku omanduse. See kõik on töötava rahva kasu ja hüvangu teenistuses, aga ei ole eraomanike rikastumisvahendiks nagu kapitalistlikes maades.

Miks muutus meie minevikus mahajäänud maa kuulmatult lühikese ajaga üheks võimsaimaks suurriigiks maailmas, kes suutis kaitsta oma vabadust ja iseseisvust võitluses fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapaniga?

Seepärast, et sotsialistlik omandus oli selleks aluseks, millele me rajasime võimsa tööstuse ja maailma suurima kõrge tootlikkusega põllumajanduse, kindlustasime Punaarmee suurepärase relvastamise ja hea varustamise.

Sotsialistlik omandus on kogu meie ühiskondliku korra aluseks. Ja selles on tema jõud, selles

on tema põhjalik erinevus kapitalistlikust korrast, mille aluse moodustab tööriistade ja tootmisvahendite eraomandus.

Sotsialistliku omanduse kaks vormi

Nagu nägime, kõneleb Stalinlik Konstitutsioon sotsialistliku omanduse kahest vormist: riiklikust ja kooperatiiv-kolhooslikust. Miks on siis meie maal kaks sotsialistliku omanduse vormi, aga mitte üks?

Vanad tööstuslikud ja suured põllumajanduslikud käitised võeti kapitalistidelt ja mõisnikelt ära ning anti Nõukogude riigi omandusse. Stalinlike viisaastakute kestel ehitati meie maal väga palju uusi tehaseid, vabrikuid, söe- ja maagikaevandusi, naftatööstusi, suuri elektrijaamu, põllumajanduses aga palju sovhoose ja masina-traktorijaamu. Kõik need käitised on loodud Nõukogude riigi jõudude ja vahenditega. Ka maa ise, mil nad asetsevad, kuulub riigile. On arusaadav, et kõik need käitised ja kogu neis loodav toodang moodustavad riikliku, kogu rahva omanduse.

Võtke aga kolhoos selle põldude ja farmidega, selle tootmisvahenditega ja selle majanduslike ehitustega. Kuidas on ta tekkinud? Kolhoos on rajatud talupoegade oma jõudude ja vahenditega riigi kaasabil ja juhtimisel, on rajatud talupojaperekondade peamiste tootmisvahendite, tööjõu ja talumaade vabatahtliku ühendamise teel kollektiivseks majapidamiseks. On arusaadav, et kolhoosi kogu majanduslik varandus ja kogu tema poolt loodav toodang moodustab kolhoosi organiseerunud talupoegade kollektiivi ühiskondliku omanduse. Ainult maa, mil paikneb kollektiivne majand, moodustab riikliku omanduse, mis on kinnistatud kolhoosile põliseks maksuta kasutamiseks.

Järelikult on meie maal kahe sotsialistliku omandusevormi olemasolu seletatav ajalooliselt, see on tihedas seoses meie sotsialistlike — riiklike ja kooperatiiv-kolhooslike — käitiste mitmesuguse tekkimisviisiga.

On muidki lahkuminekuid riiklike ja kooperatiiv-kolhooslike käitiste vahel.

Kes on riiklike käitiste peremees? Nõukogude riik. Nõukogude asutused määravad selle käitise juhtimiseks di-

rektori. Selle käitise töölised ja teenistujad saavad oma töö eest riigilt töötasu sõltuvalt igauhe poolt tehtava töö hulgast ja omadusest.

Kes on aga kolhoosi peremees? Kolhoosi ühinenud talupoegade kollektiiv. Kolhoosi asju juhib tema liikmete üldkoosolek ja koosolekute vaheaegadel üldkoosolekul valitud kolhoosi juhatus.

Riigi vastu on kolhoosil teatud kohustusi: ta maksab rahalisi makse, annab riigile (müüb talle kindlate hindadega) seadusega määratud osa oma saadusest. Kolhoos maksab masina-traktori jaamaale naturaali- ja rahalist tasu tema poolt kolhoosile tehtud tööde eest. Kõigi nende kohustuste täitmiseks läheb väike osa kolhoosi tuludest. Kõiki ülejäänud tulusid käsutab kolhoosi moodustanud talupoegade kollektiiv omal äranägemisel kooskõlas Põllumajandusliku Artelli Põhikirjaga.

Kolhoosnikud ei saa riigilt töötasu nagu tehase või sovhoosi (riikliku põllumajandusliku käitise) töölised. Kolhoosnikud saavad oma töö eest osa oma kollektiivmajandi tuludest tööpäevade järgi põllumajandusaasta lõpul, kui tehakse kindlaks kolhoosi tulud. Väljaandmine toimub nii rahas kui ka naturas (saadustes) vastavalt iga kolhoosniku poolt kolhoosi tootmisse mahutatud töö hulgale ja väär-tusele.

Peale sissetuleku üldisest, kollektiivsest majandist saavad kolhoosnikud tulu oma talu juures asetsevast isiklikust väikesest abimajandist (isiklikud kariloomad, juurvilja- ja puuviljaaed jne.). Kolhoosid ja kolhoosnikud võivad oma toodangu ülejääke vabalt müüa kolhoositurul.

Säärased on erinevused meie riiklike ja kooperatiiv-kolhooslike käitiste vahel. Need erinevused on väga tähtsad. Ent need ei moodusta põhjanevat vahet meie käitiste kahe vormi vahel. Nii ühed kui ka teised on rajatud samadele põhialustele. Millised on need põhialused?

Nii ühtede kui ka teiste käitiste tootmisvahendid moodustavad ühiskondliku (aga mitte era-) omanduse. Riiklikes käitistes kuuluvad nad kogu rahvale, s. o. kogu ühiskonnale; kooperatiiv-kolhooslikes käitistes kuuluvad nad üksikuile ühiskondlikele organisatsioonidele. Ent nii ühel kui ka teisel

juhtumil moodustavad tootmisvahendid meil ühiskondliku sotsialistliku omanduse.

Nii riiklike kui ka kooperatiiv-kolhooslike käitiste töötajad töötavad koos ühiskondlikus (aga mitte era-) majandis. Kuuluagu käitis kogu rahvale, s. o. kogu ühiskonnale, või üksikule ühiskondlikule organisatsioonile, töötajate töö eest makstakse üldise sotsialistliku reegli järgi, mis on märgitud Stalinlikus Konstitutsioonis: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi.“

Nii ühtesid kui ka teisi käitisi juhitakse ühtse rahvamajandusplaani järgi töörahva, nõukogude ühiskonna, Nõukogude riigi huvides.

Nii on meie riiklikud ja kooperatiiv-kolhooslikud käitised, ehkki oma vormilt erinevad, ühtsed oma sotsialistlikult olemuselt. Inimese ekspluateerimine inimese poolt on võimatu nii ühtedes kui ka teistes käitistes.

Tootmisvahendite eraomanduse ja inimese ekspluateerimise puudumine teise inimese poolt moodustab meie sotsialistliku ühiskonna põhilise erinevuse kapitalistlikust, mis on rajatud nimelt ühiskonna tohutu töötava enamiku ekspluateerimisele selle ühiskonna tähtsusetu mittetöötava vähemiku poolt.

Kõik riiklikud ja kooperatiiv-kolhooslikud käitised ühtekokku, kogu meie sotsialistlik majandus tervikuna moodustab nõukogude sotsialistliku ühiskonna ühtse majandusliku aluse.

Sotsialistlik plaanimajandus

Vaatleme lähemalt, kuidas töötavad meie majanduskäitised. Võtkem näiteks Kesk-Aasia nõukogude vabariikide puuvillakolhoosid. Nad annavad terveid lumivalgete kiudude mägesid. Puuvill läheb meie riiklikesse ketramis- ja kudumisvabrikuisse. Vabrikuis toodetakse sellest miljoneid meetreid riidet. Riie läheb meie õblemisvabrikuisse ja kogu Nõukogude Liidu töörahvale.

Teraviljakolhoosid varustavad riiki viljaga. Nende vili läheb vabrikute ja tehaste tööliste ja Punaarmee toiduks.

Tehaseist ja vabrikuist aga tulevad põllumajanduse töötajatele masinad, keemilised väetised, petrooleum, sool, suhkur, rõivas, riided, jalatsid, majapidamisesemed, raamatud, ajalehed, jalgrattad, raadioaparaadid jne.

Nagu näeme, on meie rahvamajanduse üksikud harud, üksikud majanduskäitised üksteisega tihedasti seotud ja moodustavad kõik koos ühtse sotsialistliku rahvamajanduse. Iga üksik käitis on ainult väikeseks osakeseks ühtses tohutus rahvamajanduses.

On arusaadav, et ükski meie käitis ei saa töötada omal äranägemisel, toota seda, mis talle meeldib ja kuidas talle meeldib. Iga ettevõtte peab täitma oma osa üldtöös, mis on tarvilik kogu maale. Teiste sõnadega: iga käitis peab töötama varem koostatud plaani järgi, ja see plaan peab olema ühtse rahvamajandusplaani osaks.

Rahvamajanduslikud plaanid koostab Nõukogude Liidu Riiklik Plaanikomisjon. Kõigis nõukogude vabariikides, kraides, oblastites, ringkondades on omad plaanikomisjonid.

Iga aasta ja tervete viisaastakute kohta koostatakse meil rahvamajanduse arendamise plaanid. Aasta ja viie aasta peale ette arvutatakse välja, kui palju ja milliseid esemeid peab tootma iga rahvamajanduse haru, kui palju ja milliseid materjale ta vajab selleks, kui palju ja milliseid masinaid ja missuguseid seadmeid tuleb varuda, kui palju võib ja tuleb tõsta tööviljakust, alandada toodete omahinda, milliseid uusi käitisi tuleb rajada, kui palju ja millise kvalifikatsiooniga tööjõudu tuleb ette valmistada jne. Nende plaanide alusel antakse üksikplaan igale käitisele, kolhoosile, sovhoosile.

Nii juhitakse kogu meie rahvamajandust ühtse rahvamajandusplaani järgi, keske juhatusel, juhitakse ühiskondliku rikkuse suurendamise, töötajate ainelise ja kultuurilise heaolu vääramatu tõstmise, meie kodumaa sõltumatuse tugevdamise ja tema kaitsevõime tõstmise huvides.

Selles on meie sotsialistliku ühiskonna üks põhjapanevaid erinevusi kapitalistlikust, kus ei ole plaanipärasust rahvamajanduses, kus iga peremees juhib oma ettevõtet ainuüksi oma isiklikes huvides ja kasusaamise eesmärgil.

Sotsialistlik plaanimajandus annab Nõukogude riigile tohutuid eeliseid nii maa majanduslike jõudude arendamisel kui ka tema kaitsel välisvaenlaste vastu. Nõukogude Liidul tuli pidada sõda tugevaima militaristliku suurriigi — fašistliku Saksamaa — ja tema liitlaste vastu, kusjuures Saksamaa tugines peaaegu kogu tema poolt vallutatud Lääne-Euroopa majanduslikele ressurssidele ja inimjõududele. Ja ikkagi tuli Nõukogude Liit selles raskes sõjas võitjaks. Kuidas seda seletada?

Seltsimees Stalin ütleb:

„ . . . Nõukogude riigi majanduslik alus on osutunud võr-
ratult elujõulisemaks kui vaenulike riikide majandus.

Oktoobrirevolutsiooniga loodud sotsialistlik kord on and-
nud meie rahvale ja meie armeele suure ja võitmatu jõu.“

Ühiskondlikule, sotsialistlikule omandusele rajatud, üht-
sest keskusest juhitud sotsialistlik plaanimajandus on Nõu-
kogude Liidu jõu ja võimsuse üks põhilisi allikaid.

Sotsialism rahva igapäevases elus

Kunagi oli sotsialism ainult teooria, õpetus, mille üle vaieldi, kas seda saab ellu rakendada või mitte. Nüüd on sotsialism Nõukogude Liidus juba üles ehitatud. Sotsialism on tugevasti juurdunud Nõukogude Liidu rahvaste ellu, igapäevasesse elu-olusse.

Sotsialism tegelikus elus tähendab ekspluateerimise ja inimese rõhumise puudumist inimese poolt, töötaoleku ja vaesuse kaotamist, rahvahulkade heaolu ja kultuuri pidevat tõusu. Sotsialism tegelikus elus tähendab uusi vahekordi inimeste vahel, kes on liitunud sotsialistlikuks ühiskonnaks. Sotsialism tegelikus elus on uhke teadvus sellest, et sa töötad iseenda ja ühiskonna kasuks, mis koosneb samasuguseist töötegijaist nagu sina ise; et sa oled selle ühiskonna täisväertuslik liige, oma riigi ja kõigi tema rikkuste täisõiguslik peremees. Sotsialism tegelikus elus on kindel veendumus selles, et sulle on avatud kõik teed ja rajad, kõik võimalused sinu loovjõudude ja -võimete täielikuks väljaarendamiseks.

See teadvus, see veendumus on rajatud sellele põhjapa-

nevale tõsiasjale meie elus, mille kohta ütleb seltsimees Stalin:

„Meie vabrikuis ja tehaseis töötatakse kapitalistideta. Tööd juhivad inimesed rahva hulgast. Seda nimetataksegi meil tegelikuks sotsialismiks. Meie põldudel töötavad põllumehed mõisniketa, kulakuita. Tööd juhivad inimesed rahva hulgast. Seda nimetataksegi meil sotsialismiks igapäevases elus, seda nimetataksegi meil vabaks, sotsialistlikuks eluks.“

Seltsimees Stalini sõnu on kerge kinnitada elustvõetud tõsiasjadega. Võtkem näiteks Nõukogude Liidus üldtuntud Korobovite perekond. Isa I. G. Korobov on vana põline kõrgahjutöoline (sünd. aastal 1882). Poisikesena käis ta kahel talvel algkoolis. Seejärel astus ta tehasesse maagikärutajaks. Tänu oma taibukusele ja visadusele suutis ta tõusta meistriks, mis oli vana aja kohta haruldane juhtum. Alates aastast 1918 on I. G. Korobov Kirovi-nimelise Makejevi tehase kõrgahju-jaoskonna ülemmeistriks. Ta on esitanud üle poolesaja ratsionaliseerimissetpaneku (töö parandamiseks), tema leiutised on muutnud kõrgahjutootluse käiku ja võtteid.

Aastal 1937 valis rahvas I. G. Korobovi saadikuks Ukraina Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogusse ja aastal 1946 saadikuks Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse.

Korobovi kolm poega lõpetasid nõukogude võimu ajal kõrgemad õppeasutused ja töötavad nüüd vastutavail kohtadel. Nikolai Korobov on Uurali-Ida Metallurgiatööstuse Peavalitsuse peainsener. Pavel Korobov on mustmetallurgia ministri asetäitja. Ta valiti Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuks aastal 1937 ja teiskordselt aastal 1946. Ilja Korobov on Petrovski-nimelise metallurgia-suurtehase direktor Ukrainas.

Pärast üht metallurgide nõupidamist Moskvas tõstis seltsimees Stalin vastuvõtul Kremlis oma klaasi kõrgahju-jaoskonna vanade ja uute võitlejate ja kogu Korobovite perekonna terviseks. Seejuures ütles ta sõbralikult I. G. Korobovile:

„Täitsamees! Tänan, et kasvatasid üles säärase pere.“

„Täitsamees täitsameheks,“ vastas Korobov, „kui poleks olnud nõukogude võimu, ei oleks minust saanud täitsameest!“

Meie tööstuse juhatajad on tulnud tööliste ja talupoegade keskelt ja samuti ka haritlaste seast.

Sama olukorda näeme põllumajanduses.

Võtkem näiteks üks meie kollektiivmajandeid — Timirjazevi-nimeline kolhoos Gorodetski rajoonis Gorki oblastis. See on terve linnake kapitaalehitustega, mis on kaetud katusekividega, elektriijaama ja veevärgiga, klubi, kooli, haigla ja sünnitusmajaga, lasteaedade ja -sõimedega ning mitmesuguste kultuuriasutustega. Kolhoosile on riikliku aktiga kinnistatud maksuta põliseks kasutamiseks 3189 hektaari maad, sellest on külvimaad 1632 hektaari, kolhoosi juurviljaaia jaoks 72 hektaari, puuviljaaia all — 15 hektaari. Kolhoosil on viis farmi: sajalehmeline piimafarm, sea-, lambakasvatusfarm, kodulinnufarm ja puhastverd traavlite hobufarm. Kolhoosil on terve rida abiettevoitteid: tuule- ja auruveski, meierei, telliskivi- ja katusekivitehas, savinõude töökoda, vanutamis- ja kingsepatöökoda, tisleritöökojad, mesila.

Seda rikkalikku ja keerukat ühiskondlikku majandit juhatab kohalik talupoeg I. A. Jemeljanov, kes on sündinud Medvetkovo külas aastal 1901. Ta oli aastal 1930 tekkinud kolhoosi organiseerijaks ja sellest ajast peale on ta vahetpidamata, üha uuesti tagasivalitav esimees. Aastal 1930 võeti seltsimees Jemeljanov vastu Kommunistlikku parteisse.

Sellesarnaseid näiteid võib tuua kuitahes palju. Need kõik kinnitavad, et Nõukogude Liidus juhivad töötajad ise kapitalistide ja mõisniketa oma sotsialistlikku majandust, et Nõukogude Liidus on bolševike partei juhtimisel tõeliselt teostatud see õiglane, sotsialistlik ühiskondlik kord, mille eest on andnud oma elu tuhanded meie kodumaa eesrindlikud inimesed.

Nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus

Meie ühiskond koosneb ainult töörahvast: töölistest, talupoegadest ja haritlastest, kelle juurdekasv toimub samade tööliste ja talupoegade ridadest. Seejuures töötab rõhuv enamik töörahvast sotsialistlikus ma-

ja ndu ses: riiklikes käitistes ja asutustes või kooperaatiiv-kolhooslikes ettevõtteis. Meie ühiskonnas ei ole ekspluateerivaid klasse, ei ole inimese ekspluateerimist inimese poolt. See tähendabki, et meie ühiskond on sotsialistlik.

Seejuures on meie ühiskonnas ikkagi kaks klassi: töölisklass ja talurahvas. Säilinud jagunemine töölisteks ja talupoegadeks (rõhuvas enamuses — talupoegadeks-kolhoosnikeks) on seletatav sellega, et meie maal on kaks sotsialistliku omanduse vormi, kaks sotsialistlike käitiste tüüpi.

Ehkki töölised ja talupojad on isekeskis erinevad, on nad sõbralikud klassid. Töölisklass on meie ühiskonnas eesrindlikuks, juhtivaks klassiks. Töölisklass ja töötav talurahvas võitlesid koos enda vabastamise eest, võitsid koos oma vaenlased, ehitasid koos uue sotsialistliku ühiskonna. Nende huvid ühtuvad täielikult kõigis põhiküsimustes. Ka eesmärgid on neil ühed ja samad: tugevdada meie riiki, kindlustada kindlat ja kestvat rahu rahvaste vahel, edasi arendada meie sotsialistlikku ühiskonda, üksmeelselt töötada selleks, et meie elu saaks jõukamaks ja kultuursemaks.

Heitke mõttes pilk üle kogu meie maa, äärest ääreni — ja teie näete, missugust võrratut tööliste, talupoegade ja haritlaskonna sõbraliku koostöö pilti pakub meie sotsialistlik ühiskond. Teie näete, kui üksmeelne on kogu meie rahvas, kuidas miljonid ja miljonid nõukogude inimesed üksteist vennalikult abistades teostavad üht ühist suurüritust.

Seda nõukogude inimeste põhiliste huvide, vaadete ja eesmärkide sügavat ühtsust, nende liitumust nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei ümber nimetame meie nõukogude rahva moraalseks ja poliitiliseks ühtsuseks. Millest see tuleneb?

See ühtsus ei tekkinud korraga. Säärast kogu nõukogude rahva sügavat ühtsust ei olnud veel tol ajal, kui nõukogude külas olid ülekaalus väikesed eramajandid. See arenes järkjärgult vastavalt sellele, kuivõrd talupojad üha enam rakensid sotsialistlikku ülesehitusse ja neid valdas teadvus nende huvide ühtsusest tööliste huvidega, kogu rahva ja riigi huvidega.

Järelikult põhineb nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus sellel, et meie ühiskonna majanduslik alus on ü h t n e, et kõik nõukogude inimesed on ühtse sotsialistliku majanduse töötajad.

Meie ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus väljendub samuti kõigi nõukogude rahvaste ühtsuses ja sõpruses ning on nõukogude patriotismi tühjendamatuks lätteks.

Rahuaegse sotsialistliku ülesehitustöö aastail loodud nõukogude sotsialistliku ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus tugevnes veelgi rohkem saksa fašismi vastu peetud Isamaasõja aastail.

Säärast moraalset ja poliitilist ühtsust, nagu meil, ei ole ega võigi olla kapitalistlikus ühiskonnas, kus toimub lepitamatu võitlus tööliste ja kapitalistide, talupoegade ja mõisnike vahel — ekspuateritavate ja ekspuateerijate vahel.

Meie maa tööliste, talupoegade ja haritlaste sõbralik koostöö ning nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus on üks peamisi Nõukogude Liidu purustamatu jõu ja võimsuse allikaid.

Nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus avaldub erilise selguse ja jõulisusega kogu rahva armastuses meie maa juhi seltsimees Stalini vastu.

II PEATUKK

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK RIIK

Nõukogud

Nõukogud tekkisid esmakordselt juba 1905. aasta revolutsioonis tööliste ülestõusu organitena, uue revolutsioonilise võimu eona. Pärast 1917. aasta veebruarirevolutsiooni levisid Nõukogud kiiresti üle kogu maa. Võimuhaaramise tagajärjena tööliklassi poolt oktoobris 1917, kapitalistide ja mõisnike ülemvõimu hävitamise tulemusena kasvasid ja tugevnesid Nõukogud otsustavaks jõuks ning said meie maa riigivõimuks.

Nõukogud on kõige massilisemaks, kõikehaaravamaks riiklikuks organisatsiooniks, mis ühendab mõlemast soost töötajaid vahet tegemata rahvuse, rassi, tegevusala, parteilise kuuluvuse, hariduse, usu ja muu järgi. Nõukogudes näete kõrvuti venelast ja azerbaidžanlast, ukrainlast ja hakassi, valgevenelast ja uzbekki, eestlast ja kirgiisi, vana bolševikku ja parteitut naiskolhoosnikut, õpetlast ülemaailmse kuulsusega ja töelist algharidusega, metallurgia töelist ja karjast, kangrut ja lüpsjat, raudteelast ja lendurit jne. Saadikud Nõukogudesse valitakse kogu rahva poolt. Nõukogud on rahva oma, talle kõige lähedam võim.

Nõukogud on külas, alevikus, auulis, staniitsas, kišlakis, igas linnas, igas rajoonis, ringkonnas, oblastis, kraisis.

Kohalikud nõukogud juhivad majanduslikku ja kultuuripoliitilist ülesehitustööd kogu oma territooriumil, koostavad oma eelarve, valivad oma täitevkomiteed, mis annavad Nõukogudele aru kogu oma tegevusest. Nad tagavad riikliku korra kaitset kogu oma territooriumil, seaduste täitmist ja kodanike õiguste kaitset, aitavad kaasa riigi kaitsevõimsuse tugevdamisele. Nad moodustavad oma osakondi, mis juhivad riigivalitsemise harusid, näiteks: hariduse, ter-

vishoiu, kohaliku tööstuse, kaubanduse, sotsiaalkindlustuse osakonnad.

Tööraha Saadikute Nõukogud valivad alatised komisjonid Nõukogude praktiliseks abistamiseks nende töös. Need komisjonid seovad Nõukogusid tihedalt rahvaga, valijatega, tõmbavad laialdaselt töötajate hulga kaasa riigi valitsemisse. Nii näiteks on üheksakümnest saadikust koosnev Moskva linna Leningradi rajooni Nõukogu tõmmanud riigi valitsemisest osa võtma rajooni ligi 15 000 kodanikku.

Lenin kirjutas 1919. aasta algul, et Nõukogud on saanud kogu riigivõimu alatiseks ja ainsaks aluseks meie maal.

Tööraha Saadikute Nõukogud moodustavad nõukogude sotsialistliku ühiskonna poliitilise aluse, samuti nagu meie majanduskäitised, kogu meie sotsialistlik majandus moodustab nõukogude sotsialistliku ühiskonna majandusliku aluse.

Kohalikud Nõukogud erinevad põhjalikult nii-nimetatud „kohaliku omavalitsuse“ asutustest, mis olid olemas tsariaegsel Venemaal ja on nüüdki kodanlikes riikides. Seal polnud ega ole neil asutustel mingeid riigivalitsemise õigusi. Riigivõimu kohtadel teostasid ja teostavad seal valitsuse poolt määratud ametnikud.

Tööraha Saadikute Nõukogud oblastinõukogust külanõukoguni on Stalinliku Konstitutsiooni järgi kohalikeks riigivõimu asutusteks. Iga Nõukogu on ühtse nõukogude riigivõimu osaks.

Meie suur Nõukogudemaa tervikuna moodustab rahvuslike Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide ühenduse tõttu ühise paljurahvuselise Nõukogude riigi — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu.

Nõukogud on töötava rahva võim. Selle kohta ütleb Nõukogude Liidu Konstitutsioon täpselt:

„Kogu võim NSV Liidus kuulub töötava rahva saadikute Nõukogude näol linna ja maa töötavale rahvale.“

Seega teostavad linna ja maa töötava rahva poolt valitud Nõukogud kogu riigivõimu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidus ja kogu riigivõimu igas nõukogude sotsialistlikus vabariigis.

Täie õiguse ja uhkusega ütlevad nõukogude kodanikud oma riigi kohta: „Meie riik — see oleme meie ise!”

Nõukogude riigi erinevus kõigist teistest riikidest seisab selles, et tema poliitiliseks aluseks on nimelt nende klas-side (tööliste ja talupoegade) massiorganisatsioon, keda kapitalistlikes maades rõhutakse ja kurnatakse ekspluateerimisega, kes meil aga on vabad ja valitsevad ise oma maad.

Nõukogude riik on täiesti uus, kõrgem riigitüüp, mida ei olnud ega ole ühelgi teisel maal. Kapitalistlikes riikides on riigivõim kodanluse käes ja on talle vahendiks kapitalistide ja mõisnike huvide kaitsmiseks ning töötavate hulkade rõhumiseks ja ekspluateerimiseks. Nõukogude riik oli vahendiks meie maa töötava rahva vabanemiseks ekspluateerimisest ja igasugusest rõhumisest. Nõukogude riik on töotajate huvide kaitse võimsaimaks ja kindlaimaks relvaks, Nõukogude Kodumaa kaitse relvaks välisvaenlaste vastu.

Tööliste ja talupoegade liit

Nõukogudes, meie ühiskonna kahte klassi kuuluvate saadikute ühises riiklikus töös teostub tööliste ja talupoegade liit. Tööliste ja talupoegade ühinemise eest tihedaks liiduks võitles bolševistlik partei oma tekkimisest saadik. Ja ainult olles loonud ja kindlustanud tööliste ja talupoegade liidu, — suutis meie maa töötav rahvas saavutada kõik oma võidud.

Tõepoolest, kas oleksime suutnud ilma tööliste ja talupoegade liiduta võita kapitaliste ja mõisnikke? Kindlasti poleks suutnud.

Kas oleksime võinud ilma tööliste ja talupoegade liiduta üles ehitada sotsialistliku ühiskonna ning luua sellise võimsa riigi nagu Nõukogude Liit? Muidugi mitte.

Kas oleks Nõukogude Liit võinud võita rängas ja raskes sõjas fašistliku Saksamaa ning ta kaaslaste vastu, kui ta ei oleks toetust leidnud tööliste ja talupoegade tugevalt liidult? Kahtlemata ei oleks võinud.

Töölistele oli see liit tarvilik seepärast, et ilma talurahvahulkade toetuseta poleks nad suutnud võita kapitaliste ja ehitada sotsialistlikku ühiskonda.

Talurahvahulkadele oli see liit tarvilik seepärast, et ilma tööliste juhtimiseta poleks nad suutnud võita mõisnikke ja kulakuid ja kolhooside kaudu saavutada oma elu põhjalikku parandamist.

Töölistele ja talupoegadele on tarvis tihedat liitu selleks, et koos edasi arendada sotsialistlikku korda, lakkamatult parandada oma elu ja kaitsta oma nõukogude isamaad välisvaenlaste vastu.

Juhtivaks ja peamiseks jõuks tööliste ja talupoegade liidus on tööliklass. Mis on selle põhjuseks?

Töölised on suurte hulkadena koondunud linnadesse ja tööstuskeskustesse. Suurtes käitistes töötab üheskoos tuhandeid ja isegi kümneid tuhandeid töölisi. See on ammust ajast soodustanud tööliste ühinemist ja organiseerimist võitluseks kapitalistide ning nende võimuga — tööliste taotluste ja töötava rahva vabastamise eest.

Töölistel ei olnud eraomandina tootmisriistu ega -vahendeid. Nad olid otseselt ja vahenditult huvitatud sellest, et ära võtta kapitalistidelt vabrikuid ning tehaseid ja need üle anda sotsialistliku riigi omandiks, nagu seda tegid töölised Venemaal oktoobris 1917.

Seega elu- ja töötingimused ise soodustasid seda, et töölistest sai ühiskonna eesrindlik klass — kõige revolutsioonilisem, organiseeritum, teadlikum ja karastatum võitluses igasuguse rõhumise ning ekspluateerimise vastu, võitluses sotsialismi eest.

Talupoegade seisund vanas ühiskonnas oli hoopis teisugune. Talupojad elasid laialipillatuna üle kogu maa. Nad pidasid eraomanduslikke majandeid olgu need kuitahes viletsad. Ka nõukogude võimu algaastail jäid talupojad ülekaalukas enamuses veel eraomanikeks. Töö- ja elutingimused ise ei ühendanud, vaid lahutasid talupoegi, ei kergendanud, vaid raskendasid neile võimalust organiseeruda ühiseks võitluseks nende lähimate vaenlastega — mõisnikega, kõnelemata võitlusest tsaari ja mõisnike võimu vastu ja võitlusest kogu elu ümberkujundamise eest uutel sotsialistlikel aluseil.

Muidugi võis sotsialism ja ainult sotsialism täiel määral rahuldada talupoegade kui tööinimeste huve. Ent oli veel tarvis talupoegadele selgitada, mis on sotsialism, tões-

tada, et sotsialistlik kord on talupoegadele kasulik, ja näidata neile tegelikult, kuidas tuleb see kord maal rakendada.

Nimelt neil põhjustel saigi töölisklassist talurahvahulka juht võitluses tsaari ja mõisnike võimu kukutamise eest, võitluses mõisnike ja kapitalistide vastu nõukogude võimu eest, võitluses kulakluse vastu eksploateerimise hävitamiseks maal ja kollektiivse sotsialistliku majanduse ülesehitamise eest.

Sotsialistlik ühiskond on meil üles ehitatud. Ent kas see tähendab, et nüüd ei ole enam tarvidust juhtimise järele töölisklassi poolt? Ei, see ei tähenda seda.

Meil on tarvis meie nõukogude sotsialistlikku ühiskonda tugevdada ja edasi arendada, ehitada kommunismi. Meil on tarvis väsimatult kasvatada teadlikke, tegu võimsaid sotsialistliku ühiskonna liikmeid, vilunudid ning oskuslikke töötajaid sotsialistlikus majanduses.

Nende raskete ülesannete lahendamisel on vaja juhtimist ühiskonna eesrindliku klassi, töölisklassi poolt.

Meie ühiskonnas ei ole mingeid eksploateerivaid klasse. See tähendab, et meie maal ei ole sellist rahvale vaenulikku jõudu, mis võiks välja astuda nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra vastu (on säilinud ainult üksikud nõukogude võimu vaenlased). Ent Nõukogude Liit, tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik, on ümbritsetud kapitalistlikest riikidest. Me teame, et meie Nõukogudemaa on korduvalt langenud kapitalistlike suurriikide kallaletungi ohvriks ja on sattunud selle tagajärjel väga raskesse olukorda. Sääraste kallaletungide oht ei ole võimatu ka tulevikus.

Sääraseis tingimustes vajab meie ühiskond juhtimist tema eesrindliku klassi, töölisklassi poolt.

Me näeme, millist suurt tähtsust nõukogude sotsialistlikele ühiskonnale, Nõukogude riigile omas ja omab praegugi tööliste ja talupoegade liit töölisklassi juhtimisel. Säärase liidu kohta ütleb seltsimees Stalin:

„See on Nõukogude Vabariigi esimene ja peamine alus.“

Nõukogudes on töölisklassi ja talurahva liit kindlustatud meie ühiskonna kahe klassi riikliku liiduna. See on

kirja pandud juba Nõukogude Liidu Konstitutsiooni esimeses paragrahvis:

„Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.“

Täpselt samuti algab iga nõukogude liidu vabariigi konstitutsioon paragrahviga, mis fikseerib tööliste ja talupoegade liidu nende klasside riikliku liiduna.

Nõukogude ühiskonna riiklik juhtimine

Nõukogudes on töötava rahva saadikute hulgas nii tööliklassi, talurahva kui ka haritlaste esindajaid. Nõukogude kaudu tööliklass koondab, kasvatab ja tõmbab endaga kaasa kogu tohutut töörahva massi. Nõukogude kaudu teostab tööliklass kogu nõukogude ühiskonna riiklikku juhtimist.

Meie sotsialistliku korra erinevus kapitalistlikust korrast seisab selles, et ühiskonna riiklik juhtimine (diktatuur) kuulub meil tööliklassile, kapitalistlikes riikides aga kodanlusele. Meil teostub ühiskonna riiklik juhtimine kõigi töötajate huvides, kapitalistlikes maades aga kodanluse huvides.

Nõukogude riik on pärast Oktoobrirevolutsiooni oma arenemises läbinud kaks peamist järku.

Esimene järk — on ajajärk Oktoobrirevolutsioonist kapitalistlike klasside likvideerimiseni meie maal.

Selles Nõukogude riigi arenemisjärgus oli tema peamiseks ülesandeks relvastatud jõuga maha suruda kukutatud klasside kontrerevolutsiooniline tegevus, organiseerida maa kaitset välismaiste vallutajate vastu, taastada tööstus ja põllumajandus, ette valmistada tingimusi kapitalistlike olluste likvideerimiseks. Vastavalt sellele seisis ka Nõukogude riigi asutuste tegevus sel ajajärgul peamiselt kukutatud klasside vastupanu mahasurumises sisemaal ja kaitse organiseerimises väliskallaletungi vastu. Seejuures oli riigi tähelepanu keskendatud eriti säärase nõukogude võimu asutuste tugevdamisele, mis kõige otsesemalt vastasid tolleaegsele põhiülesandele. Neiks asutusteks olid: Sõja- ja Mereasjade Rahvakomissariaat, mis juhtis Punaarmee orga-

niseerimist ja sõjategevust; Ülevenemaaline Erakorriline Komisjon võitluseks kontrrevolutsiooni ja sabotaažiga — kuulus Tšeka (hiljem GPU); Toitluse Rahvakomissariaat selle kohalike asutustega (seehulgas tööliste toitlussalkadega).

Nõukogude riigil oli esimesel ajajärgul veel üks ülesanne: majanduslik-organisatsiooniline ja kultuurilis-kasvatustlik. Ent Nõukogude riigi tegevus selles suunas ei võinud tol ajal veel täiel määral areneda. Riigijuhtimisel tuli koondata peamised jõud ja vahendid tolle ajajärgu põhiülesande lahendamisele — välismaiste vallutajate ja seesmise kontrrevolutsiooni purustamiseks ning ekspluateerivate klasside likvideerimiseks.

Nõukogude riigi arenemise teiseks järguks on ajajärk linna ja maa kapitalistlike olluste likvideerimisest sotsialistliku majandussüsteemi täieliku võiduni ja Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmiseni.

Selles teises järgus oli Nõukogude riigi peaülesandeks organiseerida sotsialistlik majandus kogu riigis, likvideerida ekspluateerivate klasside viimsed jäänused linnas ja maal, laialdaselt arendada nõukogude asutuste kultuurikasvatustlikku tegevust, luua võimas, uusima sõjatehnikaga varustatud armee, kes oleks suuteline andma purustava vastulöögi igale kallaletungile väljastpoolt.

Vastavalt sellele muutus ka Nõukogude riigi tegevus.

Ekspluateerivate klasside hävitamisega ja ühe inimese teise poolt ekspluateerimise likvideerimisega muutus sise-maise sõjaväelise mahasurumise ülesanne tarbetuks (mahasuruda polnud enam kedagi). See Nõukogude riigi tegevusala langes ära, suri välja. Ent riigi sõjalise kaitse vajalikus väliskallaletungide vastu säilis ja järelikult säilisisid ja tugevnesid säärased Nõukogude riigi organid nagu Punaarmee ja sõjalaevastik. On säilinud samuti karistusorganid ja luure, mis on vajalikud kapitalistlike riikide poolt meie maale saadetavate špioonide, kahjurite ja mõrvarite kinni-püüdmiseks ja karistamiseks. On säilinud ja täie arenemishoo on saanud Nõukogude riigi majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatustlik tegevus: uute tööstuskäitiste, eriti metallurgia ning masinaehituse suurtehaste ehitamine moodsaimate

tehniliste seadmetega; parimate masinatega varustatud suursovhooside ehitamine; talupoegade abistamine kolhooside organiseerimisel ja tugevdamisel; tööviljakuse tõstmine; liiklemisteede ja sidevahendite laiendamine ja parandamine; riigi toiduainete ja tööstustoodetega varustamise tugevdamine ja parandamine; hariduslike, tervishoiu, teaduslike, kunsti, ajakirjanduse jm. asutuste võrgu laiendamine jne.

Sel ajajärgul tekkis Nõukogude riigil uus tegevusala: ühiskondliku, sotsialistliku omanduse kaitse, mis muutus kogu nõukogude korra aluseks, maa kaitsevõimsuse ja Nõukogude Liidu rahvahulkade heaolu aluseks.

Nõukogude Liidu rahuliku arenemise katkestas fašistliku Saksamaa ja tema kaaslaste ootamatu, reetlik kallaletung Nõukogude Liidule. Sel raskel ja vastutusrikkal hetkel avaldas meie riigi juhtkond, eesotsas seltsimees Staliniga, suurimat energiat ja visadust, tarkust ja ettenägelikkust. Ta oskas kõigi nõukogude asutuste ja majanduskäitiste töö kiiresti ümber korraldada sõjaaja nõuete kohaselt. Ta suutis innustada ja liita kogu rahvast, koondada kõik tema jõud ja vahendid saksa fašistlike röövvalutajate purustamise ülesandele, organiseerida Punaarmee pidevat varustamist esmaklassiliste tehniliste võitlusvahenditega ja tema ridade lakkamatut täiendamist hästi väljaõpetatud kaadritega. Ta oskas suurepäraselt korraldada sõjategevuse juhtimist. See kõik kindlustaski meie maale võidu jultunud tugeva vaenlase üle. Suure Isamaasõja ajal oli Nõukogude riigi põhiülesandeks maa kaitsmine välisvaenlaste — Saksa fašistlike röövvalutajate — kallaletungi vastu.

Meie maa ajalugu ja Suure Isamaasõja õppetunnid kõnelevad veenvalt sellest, et nõukogude kord on rahuajal parimaks majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö organiseerimisvormiks, mis viib maa vastu kõige õnnelikumale tulevikule. Sõja-aastail aga osutus nõukogude riiklik kord parimaks vormiks rahva kõigi jõudude mobiliseerimisel purustava vastulöögi andmiseks vaenlasele.

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIIDU RIIKLIK KORRALDUS

Rahvaste seisund Nõukogude Liidus

Vene keisririigis valitsesid mõisnikud ja kapitalistid. Tsaarivalitsus oli nende võim. Ta rõhus kõiki rahvaid. Eriti rõhus tsaarivalitsus mitte-vene rahvaid. Ta kuulutas, et nad pole suutelised kultuuriliselt arenema ja end riiklikult valitsema.

Tsaarivalitsus korraldas maa piire oma huvide kohaselt nii, kuidas tal oli hõlpsam Venemaa rahvaid valitseda ja neid rõhuda. Üksikute rahvaste rahvuslikke huve seejuures ei arvestatud. Tihtigi lõikasid kubermangude piirid ühe või teise rahva territooriumi tükkeks.

Nõukogude võim kaotas rahvusliku rõhumise ja tühistas maa endise administratiiv-territoriaalse jaotuse. Nõukogude riigi loojad Lenin, Stalin ja bolševike partei taotlesid algusest peale seda, et iga nõukogude rahvas saaks täieliku võimaluse vabalt korraldada oma elu, saaks luua oma rahvusriikliku organisatsiooni. Uhtlasi taotlesid Lenin ja Stalin seda, et kõik nõukogude rahvad vabatahtlikult ühineksid üheks võimsaks nõukogude liitriigiks.

Nõukogude riikliku ülesehitustöö praktikas on kujunenud nõukogude rahvaste rahvusriikliku elu korraldamise neli vormi: 1) liiduvabariik, 2) autonoomne vabariik, 3) autonoomne oblast, 4) rahvusringkond.

Iga rahvas moodustas oma rahvusriikliku organisatsiooni. Näiteks moodustasid tadžikid Kesk-Aasias Tadžiki Liiduvabariigi; Baškiirid Uuralis lõid Baškiiri Autonoomse Vabariigi; oiroodid Altais moodustasid Oiroodi Autonoomse Oblasti; kaugel kirdes lõid tšuktšid Tšuktši Rahvusringkonna jne.

Millega seletada mitmesuguste rahvusriiklike organisatsioonivormide olemasolu meie maal?

Nõukogude Liidus elab ligi 60 rahvast ja rahvust. Oma keele ja elu-olu, oma ajaloolise mineviku ja oma kultuuri-taseme poolest erinevad need rahvad üksteisest.

Uhtedel neist, nagu näiteks venelastel, ukrainlastel, gru-siinlastel, armeenlastel, uzbekkidel ja lätlastel oli juba kau-ges minevikus oma riik ja oma rahvuslik kultuur. Teised rahvad, nagu näiteks marid, komid, oiroomid, tšuktšid, even-kiid, nentsid löid alles nõukogude võimu ajal oma rahvus-riiklikud organisatsioonid ja hakkasid arendama oma rah-vuslikku kultuuri. On nõukogude rahvaid, kes koosnevad kümneist miljoneist inimestest, teised ainult mõnest sajast tuhandest, ja on rahvaidki, kes koosnevad vaid mõnest kümnest tuhandest inimesest. On selge, et polnud võimalik ega õige kõigil neil rahvail ehitada oma rahvusriiklike organisatsioone ühe šablooni järgi. Tingimata tuli arves-tada iga rahva rahvuslike iseärasusi.

Iga nõukogude rahvas, kes on loonud oma rahvusriikliku organisatsiooni — liiduvabariigi, autonoomse vabariigi, autonoomse oblasti, rahvusringkonna — otsustab ise tema poolt valitud saadikute kaudu oma siseasju. Uhtlasi võtab ta oma esindajate kaudu osa üleriiklike küsimuste otsusta-misest, mis puudutavad kogu meie maad tervikuna.

Iga nõukogude rahvusriiklik organisatsioon on ühtse pal-jurahvuselise riigi, Nõukogude Liidu lahutamatuks osaks.

Mis on Nõukogude Liit

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on liitvabariik, mis on moodustatud kuueteistkümne nõukogude sotsialist-liku liiduvabariigi vabatahtliku ühinemise alusel.

Nõukogude vabariikide ühinemine üheks ühtseks liitva-bariigiks võimaldab neil ühendada oma vahendeid ja jõude, et hoogsalt arendada iga vabariigi ja kogu Nõukogude Liidu kui terviku rahvamajandust ja kultuuri. See ühinemine või-maldab nõukogude rahvail ühendada oma sõjalisi vahen-deid ja jõude, et tugevdada Nõukogude Liidu ja iga üksiku vabariigi kaitset.

On kerge kujutella, kui raskes olukorras oleksid nõuko-gude rahvad olnud võitluses fašistliku Saksamaa vastu, kui

aastal 1922 poleks loodud üht liitriiki — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu ühtse üleliidulise võimu, ühtse sõjaväe, ühtse rahvamajanduse, ühtse territooriumi ja ühtse liiduriikkondsusega.

Ent Nõukogude Liidu jõud ei ole üksnes selles, et ta on paljude rahvaste ühtseks liitriigiks. Nõukogude Liidu jõud ja tugevus on ka selles, et ta on moodustatud kõige demokraatlikumail, tõeliselt rahvalikel aluseil.

Nõukogude Liit ei ole loodud vallutamise, rahvaste alistamise ja vägivaldse ühendamise teel, nagu seni tavaliselt loodi kapitalistlikke paljurahvuselisi riike. Nõukogude Liit moodustati liiduvabariikide v a b a t a h t l i k u ühinemise teel üheks liitriigiks. Otsus selle kohta võeti ühel häälel vastu nõukogude rahvaste vabalt valitud esindajate poolt, kes olid kogunenud Üleliidulisele Nõukogude Kongressile.

Aastast 1922 peale suurenes nõukogude liiduvabariikide arv neljalt kuueteistkümmenele. Praegu kuuluvad Nõukogude Liidu koosseisu järgmised nõukogude sotsialistlikud liiduvabariigid: Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (VNFSV), Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Azerbaidžani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Uzbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Tadžiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Kazahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Karjala-Soome Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Moldaavia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Läti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Kõik need vabariigid astusid Nõukogude Liidu koosseisu neis elunevate rahvaste omal tahtel.

Ühinemise v a b a t a h t l i k k u s — see on üks aluseid, millele Nõukogude Liit rajati, mil ta tugevnes ja kasvab võimsaks jõuks. Seltsimees Stalin ütleb:

„Ükski rahvaste liit, ükski rahvaste ühinemine üheks riigiks ei saa olla kindel, kui see pole rajatud täieliku vabatahtlikkuse alusele, kui vastav rahvas, kui rahvad ise ei taha ühineda.“

Vabatahtlikult liiduks ühinenud nõukogude vabariigid on võrdõiguslikud. Nõukogude Liidus ei ole valitsevat, eesõigustatud rahvast ega ole alistatud, rõhutatud rahvusi, nagu see oli Vene keisririigis ja nagu see on nüüd kodanlikes paljurahvuselistes riikides. Nõukogude Liidurahvad on oma õigustes võrdsed. Igal liiduvabariigil — sõltumatult sellest, missugune rahvas teda moodustab, kui palju on temas elanikke, kui suur on tema territoorium, — on kõigi teiste liiduvabariikidega võrdsed õigused.

Võtkem Venemaa liiduvabariik. See on rahva arvult ja territooriumilt suurim vabariik. See on oma tekkimisaja poolest esimene nõukogude vabariik, see on emavabariik: tema territooriumil tekkis palju teisi liiduvabariike.

Vene rahvas osutas hindamatuid teeneid meie kõigile muudele rahvastele nõukogude võimu kättevõitmisel ja tugevdamisel, võrdõiguslike vabariikide ühendamisel vabatahtlikuks liiduks, uue, vaba, kindlustatud ja kultuurse elu korraldamisel. Isamaasõja ajal kandis vene rahvas vähimagi kõhklemiseta suuri ohvreid võidu nimel fašistliku Saksamaa üle. Tänu oma selgele mõistusele, kindlale iseloomule ja kannatlikkusele on vene rahvas pälvinud üldise tunnustuse Nõukogude Liidu juhtiva jõuna kõigi meie maa rahvaste hulgas.

Ent kas vene rahval on mingeid eriõigusi ja eeliseid teiste nõukogude rahvaste suhtes? Muidugi mitte. Venemaa Nõukogude Liiduvabariigil on täpselt samad õigused nagu kõigil teistelgi liiduvabariikidel, kel on palju väiksem rahvaarv ja palju väiksem territoorium.

Ühinenud vabariikide võrdõiguslikkus — see on teine alus, millele on rajatud Nõukogude Liit, mil ta on tugevnenud ja kasvanud võimsaks jõuks.

Nõukogude Liit on nõukogude rahvaste vennalik pere, kes on ühinenud üheks liitriigiks vabatahtlikkuse ja võrdõiguslikkuse alusel ning elavad sõpruses ja tihedas koostöös.

See rahvaste sõprus ja vendlus on Nõukogude Liidu tohutu jõu ja kindluse üks põhilisi allikaid.

Seltsimees Stalin ütles juba 1935. aastal, et Nõukogude Liitu ei kohuta mistahes vaenlased, ei seesmised ega väli-
sed, niikaua kui püsib sõprus nõukogude rahvaste vahel.

Nende sõnade sügavat õigsust on kinnitanud elu ise. „Vabade rahvaste murdmatu liit“ näitas kogu oma jõudu ja tugevust nõukogude rahva suures Isamaasõjas fašistliku Saksamaa vastu.

Mis on liiduvabariik

Liiduvabariik luuakse vabatahtlikkuse alusel ja kannab teda loonud rahva nime.

Iga liiduvabariik on tööliste ja talupoegade rahvuslik nõukogude sotsialistlik riik, mis vabatahtlikult kuulub otseselt Nõukogude Liidu koosseisu teiste liiduvabariikidega võrdsetel õigustel. Kõik liiduvabariigi kõrgemad ja kohalikud riiklikud organid ja asutused ajavad asju vastava rahva omas keeles.

Liiduvabariigi kodanikud valivad saadikud oma vabariigi Ülemnõukogusse ja võtavad koos kõigi Nõukogude Liidu kodanikega osa valimistest NSVL Ülemnõukogusse. Seega iga liiduvabariigi rahvas oma esindajate kaudu mitte ainult ei otsusta oma vabariigi riigiasju, vaid võtab ka osa üleliiduliste riigiasjade otsustamisest ja võib väljendada oma rahvuslikke erihuve otseselt Nõukogude Liidu kõrgeimas riigivõimu organis.

Nõukogude Liidu koosseisu astudes jääb liiduvabariik suveräänseks. See tähendab, et liiduvabariik teostab oma territooriumil riigivõimu iseseisvalt kõigis küsimustes, välja arvatud ainult need, mis on liiduvabariikide eneste poolt vabatahtlikult üle antud riigivõimu ja riigivalitsemise üleliiduliste organite juhtimisele. Üleliiduliste organite juhtimisele antud küsimused on loeteldud Nõukogude Liidu Konstitutsiooni 14. paragrahvis.

Milles avalduvad siis liiduvabariigi suveräänsed õigused?

Liiduvabariigil on oma Konstitutsioon, mida kinnitab ja muudab vabariigi oma kõrgeim riigivõim. Selles konstitutsioonis on kajastust leidnud vastava maa rahvuslikud, majanduslikud, kultuurilis-olustikulised jm. iseärasused. Nõudeks on ainult, et iga liiduvabariigi konstitutsioon

oleks koostatud täies kooskõlas Nõukogude Liidu Konstitutsiooniga. See on mõistetav: Liiduvabariik on ju Nõukogude Liidu liige. Ja see on täiel määral teostatav, sest kõigi nõukogude vabariikide majanduslik ja poliitiline alus on ü h t n e.

Liiduvabariigil on õ i g u s v a b a l t L i i d u s t v ä l j a a s t u d a. Esimesel pilgul võib paista, et paragrahv Liidust vabalt väljaastumise kohta on Nõukogude Konstitutsioonis tarbetu. Meil pole ju ainsatki nõukogude vabariiki, kes tahaks Nõukogude Liidust välja astuda. Konstitutsiooni projekti arutamisel tegid mõned delegaadid sel alusel ettepaneku projektist 17. paragrahv (liiduvabariigi õigusest Nõukogude Liidust välja astuda) välja jätta. Seltsimees Stalin märkis, et see oleks väär. Ukski liiduvabariik ei mõtle liidust välja astuda. See on õige. Ent igale liiduvabariigile õ i g u s e j ä t m i n e l i i d u s t v a b a l t v ä l j a a s t u d a n ä i t a b j a k i n n i t a b ä ä r m i s e s e l g u s e g a , e t l i i d u v a b a r i i k i d e ü h i n e m i n e L i i t u o n t õ e p o o l e s t t ä i e s t i v a b a t a h t l i k . L i i d u v a b a r i i k i d e õ i g u s v a b a l t L i i d u s t v ä l j a a s t u d a o n n e n d e s u v e r ä ä n s u s e ü l i m a k s v ä l j e n d u s e k s .

Liiduvabariigil on oma vabariiklikud seadused, mis antakse vabariigi oma kõrgema riigivõimu poolt. Nende seaduste täitmine on kohustuslik vastava vabariigi maa-alal. Vabariiklike seadusi antakse kõigi vabariigi elu küsimuste kohta, välja arvatud ainult üleliidulise tähtsusega küsimused, mille kohta seadusi annab Nõukogude Liidu kõrgeim riigivõim. Säärased on näiteks sõja- ja rahu küsimused, Nõukogude Liidu koosseisu uute vabariikide vastuvõtmine, Nõukogude Liidu ühtse riigieelarve kinnitamine ja teised.

Üleliidulise seaduse väljaandmine mingisugusel alal — näiteks maa kasutamise, tervishoiu, hariduse põhialuste kohta — ei takista põrmugi samal alal vabariiklike seaduste väljaandmist; vabariiklikud seadused täiendavad ja arendavad edasi üleliidulist seadust. Juhtumil, kui peaks selguma, et mingi liiduvabariigi seadus läheb lahku üleliidulisest seadusest, kehtib üleliiduline seadus kõigile liiduvabariikidele kohustuslikuna.

Nõukogude Liitu astudes säilitab liiduvabariik õ i g u s e o m a t e r r i t o o r i u m i l e . L i i d u v a b a r i i g i t e r r i t o o r i u m i

ei või muuta tema nõusolekuta. Liiduvabariikide piiride muutmise kinnitab Nõukogude Liidu kõrgeim riigivõimuorgan.

Liiduvabariigil on oma vabariiklikud väekoondised (väeosad). Vabariiklike väekoondiste organiseerimise korra määrab liiduvabariik ise. Üleliiduline võim kehtestab ainult liiduvabariikide väekoondiste organiseerimise juhtivad alused. Riigivõimu üleliiduliste organite kompetentsi kuuluvad Nõukogude Liidu kaitse organiseerimine ja kõigi Nõukogude Liidu relvastatud jõudude juhtimine. Vabariiklikud väekoondised moodustavad Punaarmee osa. Vabariiklike väeosade loomine suurendab veelgi enam Punaarmee võimsust.

Liiduvabariigil on õigus astuda välisriikidega vahendituisse suhteisse, sõlmida nendega lepinguid, vahetada diplomaatlikke ja konsulaar-esindajaid. Vabariik ise otsustab, missuguste riikidega ta astub vahendituisse suhteisse. Üleliiduline võim määrab kindlaks ainult üldise korra Liiduvabariikide vastastikustes suhteis välisriikidega ja sõlmib nendega lepinguid Nõukogude Liidu nimel. Liiduvabariikide vahendituid suhted välisriikidega tugevdavad veelgi enam meie rahvusvahelisi sidemeid, nõukogude rahvaste koostööd teiste rahvastega rahu huvides, Nõukogude Liidu majandusliku ja kultuurilise arenemise huvides.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu poolt 1. veebruaril 1944 vastuvõetud seadused liiduvabariikide väekoondiste ja nende vahenditute suhete kohta välisriikidega tähendavad liiduvabariikide suveräänsete õiguste ja tegevuse suurt avardamist. Need seadused tähistavad liiduvabariikide ja kogu Nõukogude Liidu kui terviku tugevdamist.

Kuivõrd meie liiduvabariikide tähtsus on Isamaasõja ajal kasvanud, näitab järgmine tõsiasi. Kaks liiduvabariiki, Ukraina ja Valge-Vene NSV, kes andsid suure panuse fašistliku Saksamaa purustamise üritusse, kutsuti rahvusvahelisele konverentsile San Franciscosse iseseisvate riikidena võrdsel alusel kõigi teiste riikidega, et osa võtta rahvusvahelise organisatsiooni rajamisest tulevikus kindla rahu säilitamiseks rahvaste vahel. Ukraina ja Valge-Venemaa võtsid samuti osa Pariisi Rahukonverentsi tööst.

Liiduvabariik säilitab oma vabariikliku riik-kondsuse. Uhtlasi on iga liiduvabariigi kodanik ka Nõukogude Liidu kodanik. Kõik teiste liiduvabariikide kodanikud kasutavad võrdseid õigusi vastava vabariigi kodanikega. Mistahes Nõukogude vabariiki saabunud nõukogude kodanik tunneb end kõikjal oma isamaal olevat.

Nõukogude vabariigi suveräänsete õiguste märgiks, sümboliks on vabariigi vapp ja lipp.

Iga nõukogude rahvas, kes on moodustanud liiduvabariigi, tunneb end omal maal täieõigusliku peremehena. Uhtlasi on Nõukogude liiduvabariigid ühtse võimsa Nõukogude riigi liikmed ja iga nõukogude rahvas saab Nõukogude Liidult, nõukogude võimu üleliidulistelt organitelt igakülgset abi oma poliitilises, majanduslikus, kultuurilises arenemises ja kaitset välisvaenlaste vastu.

Nõukogude Liidu Konstitutsioon kohustab Nõukogude Liitu kaitsma liiduvabariikide suveräänseid õigusi. Seda oma kohustust täidab Nõukogude Liit pühalikult. Kui meie kodumaa langes fašistliku Saksamaa ja tema sõjakaaslaste kallaletungi ohvriks, tõusis kogu Nõukogude Liit jultunud röövvalutajate vastu. Vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud Nõukogude Liiduvabariigid vabastati, nende vabadus, sõltumatus, nende suveräänsed õigused taastati.

Mis on autonoomne vabariik

Mõnede liiduvabariikide piirides, kõrvuti nende põhirahvastikuga elab ühes või teises kohas teisi rahvaid, kes moodustavad neis vabariikides elanikkonna vähemiku ning erinevad oma rahvuslikelt iseärasustelt. Need rahvad moodustavad vabatahtlikkuse alusel autonoomsed vabariigid; igaüks neist kannab teda loonud rahva nime.

Autonoomne vabariik on tööliste ja talupoegade rahvuslik nõukogude sotsialistlik riik, mis kuulub ühe või teise liiduvabariigi koosseisu (ja selle kaudu Nõukogude Liidu koosseisu). Venemaa liiduvabariigi koosseisu kuuluvad Burjaadi-Mongoli, Tatari, Baškiiri, Tšuvaši, Dagestani, Komi, Mari, Mordva, Udmurdi, Jakuudi, Kabardiini ja Põh-

ja-Osseedi autonoomsed vabariigid. Gruusia Liiduvabariigi koosseisu kuuluvad Abhaasi ja Adžari autonoomsed vabariigid. Azerbaidžani Liiduvabariigi koosseisu kuulub Nahhitševani autonoomne vabariik. Uzbeki Liiduvabariigi koosseisu kuulub Kara-Kalpaki autonoomne vabariik.

Liiduvabariigi koosseisu kuuludes teostab autonoomne vabariik oma maa-ala piirides riigivõimu autonoomsuse alustel. See tähendab, et autonoomse vabariigi moodustanud rahval on oma territooriumil riikliku omavalitsuse õigused kõigis oma siseelu küsimustes. Kõik nii kõrgemad kui ka kohalikud autonoomse vabariigi riiklikud organid ja asutused töötavad vastava rahva emakeeles.

Autonoomse vabariigi kodanikud valivad saadikud oma vabariigi Ülemnõukogusse ja võtavad üldkorras osa saadikute valimisest Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse ja selle liiduvabariigi Ülemnõukogusse, mille koosseisu autonoomne vabariik kuulub. See tähendab, et iga autonoomse vabariigi rahvas oma saadikute kaudu otsustab mitte ainult oma vabariigi riigiasju, vaid võtab ka osa vastava liiduvabariigi riigiasjade otsustamisest, üleliiduliste riigiasjade otsustamisest ja võib väljendada oma rahvuslikke erihuve vahetult Nõukogude Liidu riigivõimu kõrgeimas organis.

Missugused riiklikud õigused on autonoomsel vabariigil?

Igal autonoomsel vabariigil on oma konstitutsioon, mis on koostatud tema iseärasusi arvestades ja kinnitatakse selle liiduvabariigi kõrgeima riigivõimu poolt, mille koosseisu kuulub vastav autonoomne vabariik. Autonoomse vabariigi konstitutsioon peab olema koostatud kooskõlas nii Nõukogude Liidu Konstitutsiooniga kui ka selle liiduvabariigi konstitutsiooniga, mille koosseisu kuulub autonoomne vabariik.

Autonoomne vabariik annab oma vabariiklikke seadusi, mille täitmine on kohuslik tema maa-alal. Üleliidulised seadused ja vastava liiduvabariigi seadused on samuti kohustuslikud autonoomse vabariigi maa-alal.

Autonoomsel vabariigil on oma maa-ala, mida ei või muuta vastava vabariigi nõusolekuta. Autonoomse vabariigi piiride muutmise kinnitab vastava liiduvabariigi kõrgeim riigivõim.

Autonoomsel vabariigil on oma vabariiklik riiklikondsus. Iga autonoomse vabariigi kodanik on ühtlasi vastava liiduvabariigi ja Nõukogude Liidu kodanik.

Autonoomse vabariigi vapiks ja lipuks on selle liiduvabariigi vapp ja lipp, mille koosseisu ta kuulub, kusjuures sellele juurde lisatakse autonoomse vabariigi nimetus.

Säärane autonoomsete nõukogude vabariikide riiklik korraldus aitab tublisti kaasa nende rahvaste loova isetegevuse tõusule. Ühtlasi tunnetab igaüks neist rahvaist tõeliselt lahutamatu sidet ühise kodumaaga, Nõukogude Liiduga, keda ta on alati valmis kõigi oma jõudude ja vahenditega kaitsma.

Mis on autonoomne oblast

Mõnede liiduvabariikide maa-alal elab rahvaid, kes moodustavad vabatahtlikkuse alusel autonoomseid oblasteid. Iga autonoomne oblast kannab teda loonud rahva nime. Venemaa Nõukogude Sotsialistlikus Föderatiivses Vabariigis on järgmised autonoomsed oblastid: Adõgei (kuulub Krasnodari kraisse), Juudi (kuulub Habarovski kraisse), Oiroodi (kuulub Altai kraisse), Hakassi (kuulub Krasnojarski kraisse), Tšerkessi (kuulub Stavropoli kraisse) ja Tuva autonoomne oblast. Azerbaidžani NSV koosseisu kuulub Mägi-Karabahhi autonoomne oblast; Gruusia NSV koosseisu — Lõuna-Osseedi autonoomne oblast, Tadžiki NSV koosseisu — Mägi-Badahšani autonoomne oblast.

Missugune on siis autonoomse oblasti riiklik korraldus?

Autonoomse oblasti moodustanud rahval on oblasti territooriumil riikliku omavalitsuse õigused oma siseelu küsimustes. Autonoomse oblasti võimuorganid ehitatakse üles tavalise administratiivse oblasti võimuorganite tüübi järgi, mis kuulub ühe või teise liiduvabariigi koosseisu. Riiklike võimuorganite — Oblasti Töötava Rahva Saadikute Nõukogu ja tema Täitevkomitee — võimupiirid määrab „Autonoomse Oblasti Määrus“. Määruse koostab Oblasti Nõukogu, arvestades oblasti rahvuslikke iseärasusi ja see kinnitatakse Liiduvabariigi Ülemnõukogu poolt.

Autonoomse oblasti kõik riiklikud organid ja asutused töötavad oblasti loonud rahva emakeeles.

Autonoomse oblasti kodanikud valivad saadikud oma Oblasti Nõukogusse ja võtavad üldkorras osa saadikute valimisest Krai Nõukogusse, Liiduvabariigi Ülemnõukogusse ja Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse. Seega autonoomse oblasti rahvas oma saadikute kaudu otsustab mitte ainult ise oma riiklike siseasju, vaid võtab ka osa krai ja liiduvabariigi riigiasjade kui ka üleliiduliste riigiasjade otsustamisest ja võib väljendada oma rahvuslikke erihuve otsekohe Nõukogude Liidu kõrgeimas riigivõimu organis.

Autonoomsete oblastite moodustamine aitab kaasa neid loonud rahvaste loova isetegevuse, majandusliku ja kultuuri arenemise tõusule.

Mis on rahvusringkond

Rahvusringkonnad, nagu autonoomsed oblastidki, moodustatakse väikeste nõukogude rahvaste poolt vabatahtlikkuse alusel. Nad kuuluvad Vene NFSV oblasti või krai koosseisu. Vene NFSV koosseisu kuuluvad Evenki, Korjaki, Tšuktši, Nenetsi, Komi-Permi, Jamalo-Nenetsi, Burjaadi-Mongoli Ust-Orda, Burjaadi-Mongoli Aginski, Taimõri ja Hantõ-Mansi rahvusringkonnad.

Igal rahvusringkonna moodustanud rahval on ringkonna maa-alal riikliku omavalitsuse õigused oma siseelu küsimustes. Rahvusringkonna riiklike organite — Töötava Rahva Saadikute Ringkonnanoukogu ja tema Täitevkomitee — õigused ja kohustused määratakse kindlaks „Rahvusringkondade Määrusega“, mille kinnitab Venemaa NFSV Ülemnõukogu.

Kõik Rahvusringkonna riiklikud organid ja asutused töötavad ringkonna moodustanud rahva emakeeles.

Rahvusringkonna kodanikud valivad saadikud oma Ringkonna Nõukogusse ja võtavad üldkorras osa saadikute valimisest selle oblasti (krai) Nõukogusse, mille koosseisu ringkond kuulub, saadikute valimisest Venemaa NFSV ja Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse. See tähendab, et rahvusringkonna moodustanud rahvas oma saadikute kaudu

otsustab mitte ainult oma seemise riikliku omavalitsuse küsimusi, vaid võtab ka osa oblasti (krai) riigiasjade, Vene NFSV riigiasjade ning üleliiduliste riigiasjade otsustamisest ja võib väljendada oma rahvuslikke erihuve otseselt Nõukogude Liidu kõrgeimas riigivõimuorganis.

Nõukogude rahvaste liit on tugev ja purustamatu

Teeme mõned järeldused sellest, mis me saime teada Nõukogude Liidu riiklikust korraldusest.

Meie suur kodumaa on ühtne paljurahvuseline liitriik ühtse nõukogude riigivõimuga, ühtse rahvamajandusega, ühtse sõjaväega. Ja selles on tema jõud.

Nõukogude Liit on vabade võrdõiguslike rahvaste vabatahtlik riiklik ühend. Siit järeldubki nõukogude rahvaste suur sõprus. Ja selles on Nõukogude Liidu jõud.

Nõukogude Liidu kogu riiklikus korralduses on teostatud tõeline ja lõpuni järjekindel demokraatia. Nõukogude Liit on kõige demokraatlikum, tõeliselt rahvalikum riik maailmas. Ja selles on tema jõud.

Eranditult kõigil nõukogude rahvail on õigus oma vabale riiklikule elukorraldusele. Nõukogude rahvad kasutasid selle õiguse tegelikult ära — moodustasid oma rahvusriiklikud organisatsioonid liiduvabariikidena, autonoomsete vabariikidena, autonoomsete oblastitena, rahvusringkondadena. Ühtlasi on kõik nõukogude rahvad liidetud ühtseks vennalikuks pereks — Nõukogude Liiduks, kes annab igale rahvale igakülgset abi tema arenemises ja kaitseb teda välisvaenlaste vastu.

Nii on inimkonna ajaloos esmakordselt meie maal lahendatud rahvusküsimus: rahvusliku rõhumise hävitamise küsimus, küsimus iga rahva õigusest vabalt oma riiklikku elu korraldada, rahvaste üheõigusluse küsimus, rahvaste sõpruse ja vastastikuse vennaliku abi küsimus.

Saksa fašistid lootsid, et juba nende vägede esimesel pealetungil „laguneb“ Nõukogude Liit. Need meie vaenlaste lootused nurjusid täielikult. Nõukogude rahvaste vennalik liit tugevnes ja karastus veelgi enam bolševike partei juhtimisel karmi võitluse raskeil aastail saksa fašistlike

röövvalutajate vastu. Iga nõukogude rahvas andis kõik oma jõud ja vahendid Nõukogude Liidu kaitseks, vaenlase purustamiseks ja Nõukogude pinnalt väljaajamiseks ning fašismi hävitamiseks. Nõukogude rahvaste üksmeel, vastastikune usaldus ja sõjaline liit on nüüd tugevam kui kunagi varem.

Saksa fašistid levitasid „teooriaid“, nagu jaguneks inimkond kaheks ebavõrdseks osaks: ühel pool sakslased, kes kuuluvad mingisse „kõrgemasse rassi“, „härrarassi“; teisel pool kõik ülejäänud rahvad, kes pidavat kuuluma „alamate rasside“, „orjarahvuste“ hulka.

Nõukogude rahvad lükkasid tegelikult ümber selle fašistliku jampsi. Nad tõestasid tegelikult, et mistahes rahvas, kes on vabastatud rahvuslikust rõhumisest ja kapitalistlikust orjusest, on suuteline looma oma eesrindlikku riiklust, kõrgelt välja arendama oma majandust ja oma rahvuslikku kultuuri.

Nõukogude rahvaste Suur Isamaasõda tõestas kogu maailmale, et Nõukogude Sotsialistlik riik on fašistlikust riigist tugevam, et Nõukogude riigil on tohutud eelised fašistliku riigi ees.

Nõukogude rahvaste poolt kommunistliku partei juhtimisel loodud paljurahvuseline Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on tugevaim ja võimsaim riik maailmas.

NÕUKOGUDE LIIDU KÕRGEMAD RIIGIVÕIMU JA RIIGIVALITSEMISE ORGANID

Kuidas meil moodustatakse riigivõimu organeid

Riigivõimu organid meie maal — Töötava Rahva Saadikute Nõukogud — moodustatakse vabade üldrahvalike valimiste teel.

Nõukogude Liidu kodanikele on antud ei millegagi piiratud valimisõigused. Valimised kõigisse riigivõimuorganisse toimuvad meil üldise, võrdse ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Varem ei olnud lugu nii. Vene keisririigis pärandati kõrgeim riigivõim ühelt tsaarilt teisele. Pärast 1905. a. revolutsiooni asutas tsaarivalitsus rahvale järeleandmise näol nii-nimetatud Riigiduuma, mida Lenin nimetas „rahvaesinduse labaseks järeleaimamiseks“. Valimised tollesse Duumasse toimusid järgmiselt: esiteks valiti „valijamehed“; mõisnikud ja linnakodanlus valisid kolm neljandikku valijameeste üldarvust, talupojad valisid 22,4% ja töölised 2,4% „valijameestest“; seejärel valisid „valijamehed“ koos saadikud Duumasse. On arusaadav, et säärase valimiskorra juures ainult õige vähesed tööliste ja talupoegade esindajad võisid pääseda tsaariaegsesse Duumasse.

Poolel elanikkonnast — naistel — ei olnud üldse valimisõigust. Kesk-Aasia ja Siberi mittevvene rahvail, keda oli ligikaudu kümme miljonit inimest, puudus samuti täielikult valimisõigus. Kaukaasia rahvaste valimisõigus oli tugevasti kärbitud: kogu Kaukaasia poolt valiti ainult kümme saadikut. Vene keelt mitteoskajaid isikuid ei võidud valida.

Sääraseid mitmesuguseid kodanike valimisõiguse kitsendusi on praegugi olemas kodanlikes riikides. Kui konstitutsioonid ja valimisseadused neis riikides kõnelevadki üldisest valimisõigusest, siis on nad tavaliselt koostatud nii, et kodanike tohutu enamik on jäetud üldse valimis-

õigusest ilma või seda õigust on tugevasti kärbitud. Paljudes riikides ei ole naistel valimisõigust. Mitmesuguseist rahvustest koosneva elanikkonnaga riikides ja asumaid omavaid riikides ei ole valimisõigust kodanikel, kes kuuluvad teistesse rahvustesse ja rassidesse peale vastavas riigis valitseva rahvuse. Näiteks kõneles ülemaailmsel noorsookonverentsil Londonis Gambia (Aafrika) delegaat Silva, et paljudele Aafrika rahvastele on valimisõigus tänini tundmatu.

Valimisõiguse saamiseks pannakse tavaliselt maksma rida nõudmisi. Näiteks nõutakse, et kodanik oleks teatava hulga maa või varanduse omanik, maksaks vähemalt teatava summa makse või maksaks erilist valimismaksu. Nõutakse, et kodanikul oleks haridus vähemalt teatud klasside ulatuses või et ta oskaks valitseva rahvuse keelt. Nõutakse, et kodanikul oleks oma korter või üldse alatine elukoht pikema aja jooksul (pool aastat, aasta, kaks aastat ja enamgi). Näiteks on paljudes Põhja-Ameerika riikides valimisõiguse saamiseks nõutav inglise keele oskus. Lõuna-poolseis osariikides neegreist elanikkonnaga nõutakse neegreilt valimisõiguse saamiseks, et ta oskaks lugeda ja kirjutada inglise keeles, oleks teadlik kodaniku kohustest. Niisuguste vahenditega on üle kahe miljoni neegri Ameerika Ühendriikides tegelikult valimisõigusest ilma jäetud.

Kui töötavaist klassidest kodanike valimisõigust piiratakse, siis vastupidi: ekspluateerivate klasside kodanikele antakse erilisi eeliseid. Näiteks on Inglismaal tööstuslike ja kaubanduslike ettevõtete omanikel õigus valimistest osa võtta korraga kahes valimisringkonnas: nii oma elukoha järgi kui ka oma ettevõtete asukoha järgi. Ülikooli lõpetanud isikuil on valimistel samuti kaks häält: nii elukoha kui ka ülikooli valimisringkonnas.

Otsene valimisõigusest ilmajätmine ja õiguse kitsendamine on kodanlikes riikides tarvitusele võetud selleks, et kindlustada kohtade enamikku riigivõimu asutustes valitsevate klasside esindajaile — kapitalistidele ja mõisnikele. Kõik need abinõud on suunatud töötavate hulkade ja rõhutud rahvaste vastu, varatu või vähese varaga elanikkonna ja eelkõige tööliste vastu. Valitsevad klassid püüavad ko-

danlikes riikides kõigi vahenditega takistada töötavate hulkade osavõtmist riigivalitsemisest.

Pealeselle ei ole kodanlikes riikides tarvilikke tingimusi, et kodanikud töötavaist klassidest võiksid tegelikult vabalt kasutada valimisõigust, isegi sel puhul, kui see õigus on neile antud põhiseadusega. Kapitalistide ja mõisnike käes on kogu riigiparaat, nende käsutuses on trükkijad, ajalehed, raadiosaatjad, koolid, ülikoolid, koosolekuruumid, tohutud rahasummad. See kõik puudub töötajail kapitalistlikes riikides. Neil on väga raske organiseeruda, esitada ja läbi viia oma tõelisi esindajaid riigivõimu asutustesse.

Säärane on olukord kodanike valimisõigusega kodanlikes riikides.

Hoopis teissugune on lugu meie maal. Nõukogude Liidu Konstitutsioon ja valimisseadus ei tunne mingeid kodanike valimisõiguse kitsendusi.

Stalinlik Konstitutsioon pani maksma üldise valimisõiguse. Konstitutsioon ei aseta naisi õigusega seisundisse. Naised kasutavad valimisõigust samuti nagu mehedki. Juba mõtegi, et naistel võiks puududa valimisõigus või et nende õigusi võiks kitsendada, näib Nõukogude kodanikule metsik olevat ja tekitab pahameelt.

Nõukogude Konstitutsioon ei võta kodanikelt valimisõigust ega muid õigusi sõltuvalt sellest, missugust keelt kodanik kõneleb ja missugune on tema nahavärvus. Kodanik võib olla venelane, baškiir, ukrainlane, eestlane, valgevenelane, uzbekk, avaar, nenets, komi, mari, uiguur jne., — ikkagi on tal õigus valida ja olla valitud kõigisse Nõukogude võimu organeisse.

Nõukogude Konstitutsioon ei eralda kodanikke nende sotsiaalse päritolu järgi. Kodanik võib olla tööline, talupoeg — kolhoosnik või üksiktalupoeg, haritlane, võib põlvneda endistest ekspluateerivaist, nüüd meil mitte enam olemasolevaist klassidest. Olgu kodaniku sotsiaalne päritolu, tema varanduslik seisund ja endine tegevus missugune tahes, — ikkagi on tal valimisõigus.

Kodanikel võib olla kõrgem haridus, kesk- või algharidus, nad võivad olla hoopis hariduseta, — ikkagi on neil valimisõigus.

Kodanik võib tunnustada mistahes usku või seda mitte teha, — ikkagi on tal valimisõigus.

Kodanik võib alatiselt elada ühel kohal või tihti vahetada elukohta, — ikkagi on tal õigus osa võtta valimistest oma asukoha järgi valimispäeval.

Kodanik võib teenida Punaarmee ja sõjalaevastiku ridades, — ikkagi on tal õigus osa võtta valimistest oma väeosa või oma sõjalaeva asukoha järgi.

Seega on meil Nõukogude Liidus valimisõigus kõigil täiskasvanud kodanikel ilma igasuguste erandite ja kitsendusteta.

Ainsaks ja täiesti mõistetavaks erandiks on nõdrameelised ja isikud, kellelt valimisõigus on ära võetud kohtuotsusega (kohtuotsusega kindlaksmääratud ajaks).

Stalinlik Konstitutsioon pani maksma võrdse valimisõiguse. See tähendab, et ükski kodanik valimistel Nõukogusse ei oma mingisuguseid eriõigusi ega eeliseid. Talupoegadel on samad õigused mis töölistelgi; naistel on samad õigused, mis meestelgi; haritlastel, õpetlastel, sõjaväelastel on samad õigused, mis teistelgi kodanikel. Kuu-lugu kodanikule riigis kuitahes kõrge ametikoht, tema valimisõigus jääb võrdseks kõigi teiste kodanike õigusega. Kõik võtavad valimistest osa võrdseil aluseil. Igal hääletajal on üks hääl.

Valimisõiguse võrdsus tugevdab veelgi enam nõukogude ühiskonna moraalset ja poliitilist ühtsust ja tööliste, talupoegade, haritlaskonna sõbralikku koostööd, järelikult ka Nõukogude riigi võimsust.

Stalinlik Konstitutsioon pani maksma otsesed valimised kõigisse riigivõimu organeisse. See tähendab, et kodanikud ei vali mingisuguseid „valijamehi“, vaid otseselt ja vahenditult saadikuid. Otseste valimiste teel valitakse kohtadel saadikud mitte ainult küla-, linna-, rajooni-, oblasti- ja teistesse kohalikesse nõukogudesse, vaid ka liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogudesse ning Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogusse.

Otsesed valimised võimaldavad Nõukogude kodanikel hästi teada, kelle eest nad annavad oma hääled valimistel mitte ainult kohalikesse võimuorganitesse, vaid ka nõu-

kogude vabariikide kõrgemasse organeisse ja kogu Nõukogude Liidu kõrgemasse organisse. Otsesed valimised tugevdavad kõigi riigivõimu organite sidet valijatega ja aitavad kaasa nende töö parandamisele.

Stalinlik Konstitutsioon pani maksma s a l a j a s e h ä ä l e t a m i s e valimistel kõigisse Nõukogudesse. See tähendab, et kellelgi pole õigust teada, kellele valija annab oma hääle. Eiruumis, kus valija täidab valimislehe, keelatakse mistahes isikute, isegi valimiskomisjoni liikmete juuresolek. Iga valija otsustab ise vabalt, kas üks või teine kandidaat pälvib tema usaldust. Säärane hääleandmise kord kindlustab hääletamisel täieliku vabaduse.

Kel on õigus esitada nõukogude saadikukandidaate? Kandidaatide esitamise õigus on kõigil töötava rahva ühiskondlikel organisatsioonidel ja ühinguil: kommunistliku partei organisatsioonidel, ametiühinguil, kooperatiividel, noorsooorganisatsioonidel, kultuuriühinguil ning samuti tööliste ja teenistujate üldkoosolekuil ettevõttele, sõjaväelastel väeosades, talupoegade üldkoosolekuil kolhoosides, küldes ja valdades, sovhooside töölistel ja teenistujail sovhoosides.

Järelikult esitavad saadikukandidaate rahvahulgas ise. Nad annavad juhendi tulevasele nõukogu saadikule.

Meie Konstitutsioon pani maksma alalise sideme saadiku ja tema valijate vahel. Ta annab valijaile õiguse nõuda oma saadikult a r u a n d m i s t selle üle, kuidas ta täidab valijate juhendit, mis talle anti valimistel, ja kuidas töötab nõukogu, kuhu saadik valiti.

Nõukogude valijad ei piirdu sellega, et ükskord aastate jooksul valivad saadikuid võimuorganeisse ja seejärel pöörduvad tagasi oma igapäevasele tegevusele. Nõukogude valijad jälgivad oma saadikute tööd, kontrollivad nende tööd ja kui keegi saadik kaldub õigelt teelt kõrvale, võivad nad kasutada oma õigust säärase saadiku ennetähtaegselt ärakutsumiseks. Meie Konstitutsioon annab valijaile õiguse saadiku ärakutsumiseks, kes ei tule toime oma kohustega, enne tema volituste tähtaja lõppemist ja tema asemele uue valimiseks.

Kodanlike riikide konstitutsioonid ei tunne säärast korda. Vaevalt on valimised seal möödunud ja kandidaat saanud

saadikuks, kui kõik tema suhted valijatega tavaliselt lõpevad. Kodanlike partei saadikud unustavad kohe oma lubadused, mida nad jagasid valijaile valimiste eel, ja täidavad parlamentides kodanluse tahet.

Nõukogu saadik — seletab seltsimees Stalin — on rahva teener, ja ta on kohustatud täitma oma valijate tahet.

Seltsimees Stalin soovitab valijaile nõuda saadikult, et nad püsiksid oma ülesannete kõrgusel, et nad ei laskuks oma töös poliitiliste väikekodanlaste tasemele, et alati nende silmade ees seisaks suure Lenini surematu kuju.

Nõukogude rahva valitud inimesed peavad olema niisama selged ja kindlad poliitilised tegelased nagu oli Lenin.

Nad peavad olema niisama julged lahingus ja niisama halastamatud vaenlaste vastu nagu oli Lenin.

Hädaohu korral peavad nad olema niisama vabad igast paanika varjustki nagu oli Lenin.

Keerukate küsimuste lahendamisel peavad nad olema niisama targad ning kaalujad nagu oli Lenin.

Nad peavad olema niisama õiglased ning ausad nagu oli Lenin.

Nad peavad oma rahvast armastama samuti, nagu teda armastas Lenin.

Meil kõigil tuleb õppida olla samasugused tegelased nagu seda oli Lenin, nagu seda on meie armastatud juht ja töötava rahva sõber seltsimees Stalin.

Kellele rahvas on usaldanud kõrgeima riigivõimu meie maal

Valimistel Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse 10. veebruaril 1946. a. valiti 1339 saadikut. Vaatame, kellele rahvas on usaldanud kõrgeima riigivõimu meie maal.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuks Moskva linna Stalini valimisringkonna poolt on valitud partei ja nõukogude rahvaste armastatud juht Jossif Vissarionovitš Stalin, Nõukogude Valitsuse pea, Nõukogude Liidu Relvastatud Jõudude Minister, Nõukogude Liidu Relvastatud Jõudude Kõrgem Ülemjuhataja.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Saadikuks on valitud ka hulk teisi kõige silmapaistvamaid ja kogu maale tuntud Nõukogude riigi ja kommunistliku partei juhte: V. M. Molotov, N. M. Švernik, A. A. Ždanov, A. A. Andrejev, A. I. Mikojan, L. M. Kaganovitš, K. J. Vorošilov, N. S. Hruštšov, L. P. Beria, G. M. Malenkov, N. A. Voznessenski, N. A. Bulganin, A. N. Kossõgin.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuks on valitud väljapaistvad inimesed tööliste, talupoegade, haritlaste, tööstusliku ja kolhoosliku tootmise juhatajate, teaduse ja kultuuri esindajate, Punaarmee, sõjameeste ja väejuhtide hulgast.

Näiteks olgu Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadik — Nõukogude Liidu marssal Ivan Stepanovitš Konev. Ta on pärit Lodaino külast Vologda oblastist. Esimese maailmasõja ajal teenis I. S. Konev kahuriülemana suurtükiväes. Pärast Oktoobrirevolutsiooni organiseerib seltsimees Konev nõukogude võimu oma sünnipaigas; ta on bolševike partei maakonnakomitee esimees ja maakonna sõjakomissar.

Kodusõja aastail läheb I. S. Konev Punaarmeesse ja seob temaga jäävalt oma elu. Ta nimetatakse soomusrongi, seejärel brigaadi-, diviisi-, korpusekomissariks. Vjatkast Vaikse ookeanini, läbi Uurali ja Siberi on läinud seltsimees Konev, purustades Koltšaki, ataman Semjonovi ja Jaapani röövvalutajate jõuke.

Pärast kodusõda lõpetab I. S. Konev Kõrgemad Akadeemilised Kursused, hiljem Frunze-nimelise Sõja-akadeemia.

Seltsimees Konevi väejuhi-anded avaldusid eriti jõuliselt Suure Isamaasõja päevil. Sakslaste purustamise päevil Moskva all juhib ta Kalinini rinde vägesid ja purustab Moskva peale sööstva vaenlase väekoondise vasaku tiiva. Aasta hiljem juhatab I. S. Konev Stepirinet, kus ta koos teiste rindete vägedega purustab sakslaste Belgorodi-Harkovi koondise. Seltsimees Konevi nimega on seotud Saksa vägede võrratu ümberpiiramis- ja purustamisoperatsioon Korsun-Ševtšenkovski piirkonnas.

Alates 1944. a. maist juhatab I. S. Konev 1. Ukraina rinde vägesid, viis nad läände fašistliku kiskja koopasse —

Saksamaale. Tema väed läksid esimestena üle Visla, läbisid Poola ja võtsid osa tormijooksust Berliinile.

Seejärel teostas seltsimees Konev Kõrgema Ulemjuhataja seltsimees Stalini ülesandel sügava sissemurde Tšehhoslovakkiasse ja vabastas vaenlasest Praha. Praha elanikkond valis tema oma linna aukodanikuks.

Nõukogude Valitsus hindas teenetekohaselt suurepärase väejuhi tegevust. Seltsimees Konev on kahekordne Nõukogude Liidu Kangelane, autasustatud ordeniga „Võit“ ja paljude teiste kõrgemate sõjaliste aumärkidega.

Siin on Nõukogude Liidu Ulemnõukogu saadik S. A. K o v p a k. Ta on pärit Zaporožje kasakate hulgast. Vanas sõjaväes teenis ta reamehena. Kodusõja aastail sõdis ta Tšapajevi juhatuse all. Isamaasõda tabas S. A. Kovpaki Linnanõukogu esimehe kohal kodulinna Putivlis, Ukrainas. Sakslaste ilmumisel läks ta põranda alla ja organiseeris partisanisalgat. Peagi levis tema sangaritegude kuulsus üle Ukraina steppide ja läbi Brjanski metsade. Sakslased kartsid teda nagu tuld, rahvas jutustas temast legende. Partisanisalkade jõud kasvas. 1942. a. augustis lendas S. A. Kovpak Ulemjuhatuse väljakutsel Moskvasse. Naasnud, jutustas ta, et seltsimees Stalin oli tema välja kutsunud ja andnud talle tähtsa lahinguülesande.

Partisanisalku haaras ebatavaline vaimustus. Partisanikindral valmistus kõige hoolikamalt Stalini ülesande täitmisele: minna purustava partisaniretkega mööda vaenlase tagalaid läbi kogu Ukraina ja Valge-Vene kuni Karpaatideni. Partisanid said „suurelt maalt“ kõik vajaliku kuni miinipildujate, tankitõrjerelvade ja suurtükkideni. Oma ennekuulmatul 10 000 kilomeetri pikkusel retkel vaenlase sügavas tagalas tekitas S. A. Kovpak paanikat vaenlase ridades, purustas vaenlase elavjõu ja tehniliste võitlusvahendite juurdeveoteid Saksamaalt Volga äärde ja Kaukaasiasse, sisendas rõõmu Saksa orjusse langenud Nõukogude kodanike südameisse ja ergutas neid võitlusse fašistlike rõövvallutajatega. Kuulsusrikas partisanijuht, kahekordne Nõukogude Liidu Kangelane kindralmajor S. A. Kovpak valiti Ulemnõukogu saadikuks Gluhhovski ringkonna (Ukraina) kolhoosnike poolt.

Nõukogude Liidu Ulemnõukogu saadik S. I. V a v i l o v on

üks väljapaistvamaid nõukogude teadusemehi, õpetlane-füüsik, Stalini preemia laureaat, Nõukogude Teaduste Akadeemia president. S. I. Vavilov võttis Isamaasõja aastail tuihingeliselt osa Relvastuse Rahvakomissariaadi tööst: tema juhatusel loodi komplitseeritud optilisi riistu, mis osutasid suuri teeneid kodumaa kaitsjaile merel ja maal. S. I. Vavilov on samuti laialdaselt tuntud paljude populaarteaduslike raamatute autorina. Vene NFSV Ülemnõukogu saadikuna võitis ta endale teda valinud leningradlaste austuse ja poolehoidu. Oma teenete eest kodumaa ees on S. I. Vavilov autasustatud kahe Lenini ordeni ja Töö Punalipu ordeniga.

Leningradi Kirovi ringkonna valijad saatsid saadikuks Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse põlise leningradi töölise K. J. Titovi. Enam kui kolmkümmend aastat tagasi tõi tema isa, Putilovi tehase tööline, tema kolmeteistkümne-aastase poisikesena tehasesse õppima. Siin kasvaski ta üles, siin kuulas ta Lenini kõnesid, mis sööbisid kogu eluks noortöölise hinge, siin astus ta bolševike parteisse. Nõukogude võimu ajal lõpetas ta tööd katkestamata katlaturbiini-tehnikumi. Aastal 1932 sai K. J. Titov mehhaanika-osakonna juhatajaks. Tema juhatusel hakkas osakond tootma esimesi raskeid tanke. Ta organiseeris oma osakonnas stahhaanovlaste koole ja esitas ise üle seitsmekümne ratsionaliseerimissetepaneku. Sõja algusest peale täitis seltsimees Titov suurima ennatsalgavusega valitsuse ülesandeid Leningradi kaitsmisel. Lakkamatus pommirahes jätkas tehase tankide tootmist Leningradi kaitsjaile: tankistid sõitsid masinail otse tehase õuelt eelpositsioonidele. Osa Kirovi tehasest evakueeriti Uuralisse, et seal rajada tankitootmist. K. J. Titov oli üks neist, kes hakkas organiseerima Uuralis uute sõjamasinate, kuulsate rasketankide „KV“ ja „JS“ tootmist. Tema rinda ehib viis Nõukogude ordenit.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuks on valitud Stalini oblasti Staro-Beševski masina-traktorijaama — kommunistlike noorte traktori-naisbrigaadi brigadiir P. N. Angelina. Ta töötab juba viisteist aastat traktoril. Selle aja jooksul on ta üles kündnud seitsekümmend viis tuhat hektari maad ja õpetanud traktoril hästi töötama sadu tüdrukuid ja poisse. Kolhoosnikud ei ütle asjata: „Kus on Paša,

seal on hea lõikus." Ta saavutas rekordilise tööviljakuse ratastraktoril ja ta esines traktori-naisbrigaadide üleliidulise võistluse algatajana.

Üks noorimaid saadikuid Nõukogude Liidu Ülemnõukogus on G. F. Timušev. Ta on kakskümmend kolm aastat vana. Ta on rahvuselt komi, maavelskri poeg Komi Autonoomse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Usk-Kulomski rajooni Ustnemi külast. Ta õppis Sõktõvkari Pedagoogilises Instituudis ja sõja pühkemisel siirdus sõjaväeinseneride kooli. 1942. a. jaanuaris juhatas ta juba sapöörirühma. Stalingradis, Põhja-Donetsi ääres, Harkovis, Korsun-Ševtšenkovskis, Dnepri ääres, Pruti ja Sereti ääres — kõikjal eemaldas G. F. Timuševi rühm sakslaste miine, laskis õhku vaenlase tanke, ehtas sildu üle jõgede, sooritas kaugeid retki tankide soomusplaatidel. Kord jõudsid meie tankid sakslastele järele Sereti jõe juures. Nendega kaasasõitvad sapöörid hüppavad tankidelt maha ja tormavad jõe äärde. Suur kahekordne raudteesild on terve. Vallutada see! Sakslased avavad tule kuulipildujaist. G. F. Timušev koos mõne sapööriga liigub kiiresti edasi tulistamisest hoolimata, silmas pidades ainult eesmärki. Sild on mineeritud. Hävitada juhtmed! Jooksul kistakse juhtmed puruks ja lastakse relvaga läbi. Sild on meie! Sakslased asuvad vasturünnakule. Ent käputäis julgeid mehi hoiab silda enese käes meie toetusvägede saabumiseni. Ungaris sai G. F. Timušev raskesti haavata ja saabus pärast haiglasviibimist kodumaale. Raadio teel saabus siia uudis, et leitnant Timuševile on antud Nõukogude Liidu Kangelase nimetus. Ta asus uuesti õppima Moskva Riiklikus Ülikoolis ja eksameile valmistades sai telegrammi kodukohast, et Ust-Kulomski kolhoosnikud, üliõpilased, kooliõpetajad ja noorsugu on tema esitanud Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikukandidaadiks. G. F. Timušev kirjutas omakondlastele:

„Võin vastata ainult üht: annan kogu oma jõu selleks, et olla oma rahva väarikaks esindajaks Nõukogude Liidu Ülemnõukogus!“

Neist mõnedest näiteist nähtub, keda nõukogude rahvas on kutsunud valitsema oma riiki.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuist on töölisi 38%, talupoegi 26%, teenistujaid ja haritlasi 36%. Naisi on

saadikute hulgas 277. Saadikuid 23 kuni 35 aasta vanuses on 293 inimest. Usna suure osa saadikuist moodustavad sõjaväelased reameestest kuni Nõukogude Liidu marssaliteni. Üle kolme neljandiku saadikuist on kommunistid, ülejäänud on parteitud.

Meie riiki juhivad parimad inimesed rahva hulgast, parteilised ja parteitud bolševikud, kes pälvivad rahvahulkade usaldust oma riikliku ja ühiskondliku tegevusega, oma ennastsalgava tööga vabrikuis, tehaseis, kaevandustes, põldudel, oma saavutustega teaduse, tehnika, kultuuri valdkonnas, oma kangelasliku võitlusega Nõukogude kodumaa vaenlaste vastu.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu riikliku võimu kõrgeimaks organiks on Nõukogude Liidu Ülemnõukogu. Meie maal ei ole teist võimuorganit, kes seisaks Nõukogude Liidu Ülemnõukogust kõrgemal või oleks temaga oma võimupiiridelt võrdne.

Konstitutsioonis (§ 14) on täpselt määrateldud Nõukogude Liidule kuuluvad õigused. Nõukogude Liidu Ülemnõukogu teostab kõike neid õigusi, kuivõrd sama Konstitutsioon ei ole neid üle kandnud Nõukogude Liidu teiste Nõukogude Liidu Ülemnõukogule alluvate organite kompetentsi.

Ainuüksi Nõukogude Liidu Ülemnõukogule kuulub õigus välja anda üleliidulisi seadusi. Uhelgi teisel riiklikul organil ei ole õigus üleliiduliste seaduste väljaandmiseks. Näitena võib tuua üldise sõjaväekohustuse-seaduse, mis võeti vastu 1939. a.; seadused nõukogude rahvaste vennalikkude peresse kolme uue liiduvabariigi — Leedu, Läti ja Eesti — vastuvõtmise kohta 1940. a. augustis; seaduse, mis kinnitas lepingu Inglismaaga ühise võitluse kohta fašistliku Saksamaa vastu ja koostöö kohta pärast sõda; seadused nõukogude vabariikide õiguste laiendamise riigikaitse ja välissuhete valdkonnas.

Üleliiduline seadus on kõigi nõukogude rahvaste tahte väljendus, mis on kirja pandud Nõukogude Liidu Ülemnõu-

kogu määrusena. Üleliidulised seadused on kehtivad kõigi liiduvabariikide territooriumidel. Nende täitmine on kohustuslik kõigile võimuorganitele, kõigile asutustele, organisatsioonidele, ametiisikuile ja kodanikele. Nad avaldatakse kõigi liiduvabariikide keeltes.

Ainuüksi Nõukogude Liidu Ülemnõukogule kuulub õigus muuta Nõukogude Liidu Konstitutsiooni, teostada kontrolli tema täitmise ja liiduvabariikide Konstitutsioonide temale vastavuse üle.

Ainult Nõukogude Liidu Ülemnõukogul on õigus võtta Nõukogude Liidu koosseisu uusi vabariike, kinnitada liiduvabariikide piiride muutmist ja uute autonoomsete vabariikide, uute kraide ja oblastite moodustamist.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogul on õigus määrata iga-suguseis küsimustes uurimis- ja revisjonikomisjone, kelle nõudmisi on kohustatud täitma kõik asutused ja ametiisikud.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu kinnitab Nõukogude Liidu ühtse riigieelarve (riigi tulude ja kulude loetelu), teeb ja annab riiklikke laene, otsustab tähtsaimaid küsimusi suhtlemises välisriikidega, sõja- ja rahuküsimusi, kinnitab lepinguid välisriikidega, organiseerib riigikaitset ja juhatab Nõukogude Liidu relvastatud jõude.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast. Üht neist nimetatakse Liidunõukoguks, teist Rahvuste Nõukoguks.

Mõlemad koad valitakse üldise, võrdse ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Saadikute valimised Liidunõukogusse toimuvad kõigi kodanike poolt üle kogu Nõukogude Liidu normi järgi: üks saadik kolmesaja tuhande inimese kohta. Saadikute valimised Rahvuste Nõukogusse toimuvad liiduvabariikide järgi (igaühelst kaksikümmend viis saadikut), autonoomsete vabariikide järgi (igaühelst üksteist saadikut), autonoomsete oblastite (igaühelst viis saadikut) ja rahvusringkondade järgi (igaühelst üks saadik).

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu mõlemad koad on üheõiguslikud. Mõlemale kuulub võrdsel määral seadusandlik algatus, s. o. õigus algatada uute seaduste väljandmise küsimust ja anda Ülemnõukogule läbivaatamiseks

mistahes seaduseelnõusid. Seadus loetakse kinnitatuks, kui ta on vastu võetud mõlema koja poolt kummagi lihthäälteenamusega. Ainult otsus Konstitutsiooni muutmise kohta võetakse vastu vähemalt kahe kolmandiku häälte enamusega kummaski kojaš. Mõlema koja volituste kestvuseks on neli aastat. Kojad kutsutakse kokku ja töötavad üheaegselt.

Miks koosneb Nõukogude Liidu Ülemnõukogu kahest, aga mitte ühest kojast?

Seepärast, et meie riik on paljurahvuseline.

Nõukogude Liidu kodanikel, rahvuste ja rasside vahel vahet tegemata on ühesugused, ühised huvid. Kõik nõukogude inimesed on eluliselt huvitatud sellest, et Nõukogude Liidu majanduslik jõud ja kaitsevõimsus tugevneks, et oleks kindlustatud kindel ja kestev rahu kõigi riikide vahel, et kõigi nõukogude rahvaste elu muutuks iga päevaga jõukamaks ja kaunimaks.

Neid kõigi nõukogude kodanike ühiseid huve esindavad meie riigi kõrgeimas organis Liidunõukogu saadikud.

Ent mitmesuguste Nõukogude Liidus elavate rahvuste kodanikel on oma erihuvid, mis on seotud iga rahva rahvuslike eriomandusega, tema keele, elutingimuste ja kultuuri iseärasustega.

Neid mitmesuguste rahvuste erihuve esindavad meie riigi kõrgemas organis Rahvuste Nõukogu saadikud.

Rahvuste Nõukogu ülesanne seisab selles, et igaühel paljudest nõukogude rahvaist, kes on loonud oma rahvusriiklikud organisatsioonid, oleks võimalik oma eriesindajate kaudu väljendada otseselt Nõukogude Liidu Ülemnõukogus oma rahvuslikke erihuve. Seltsimees Stalin ütleb, et „säärane organita oleks võimatu juhtida säärast paljurahvuselist riiki, nagu Nõukogude Liit“.

Säärane Nõukogude Liidu Ülemnõukogu korraldus kindlustab kõigi meie maa rahvaste huvide kõige täielikuma ja täpsema väljenduse riigivõimu kõrgeimas organis. Säärane Nõukogude Liidu Ülemnõukogu korraldus aitab kaasa kõigi nõukogude rahvaste vennaliku koostöö ja sõpruse tugevdamisele.

Kaks saadikutekoda on ka kodanlikes riikides. Neid nimetatakse seal ülem- ja alamkojaks, lordide kojaks ja alamkojaks jne. Tsaariaegsel Venemaal oli Riiginõukogu ja Riigiduuma.

Ent Nõukogude Liidu Ulemnõukogu kodade ja kahe koja vahel kodanlikes riikides ei ole midagi ühist.

Eelkõige on seal mõlemad kojad muidugi kodanliku võimu organeiks, meie kojad aga Nõukogude sotsialistliku riigi organeiks. Liiatigi moodustatakse kodanlikes riikides ülemkojad erikorras ja neile kuuluvad eriõigused ja eelised võrreldes alamkodadega. Vanal Venemaal määrati pool ülemkoda (Riiginõukogu) tsaari poolt kõrgeadli hulgast, pool sellest valiti aadlike ühingute, maaomanike, töösturite ja kaupmeeste poolt. Umbes samasugune olukord valitseb praegu paljudes kodanlikes riikides. Kõik alamkodades vastuvõetud seadused peavad ülemkodadest läbi minema. Ulemkodade otstarve on selles, et mitte läbi lasta neidki seadusi, mis on vastu võetud alamkodade poolt, kui need seadused ei ole valitsevate klasside ülemkihtide meelt mööda. Ulemkojad on piduriks igasugusele edasiliikumisele.

Mitte midagi säärast ei ole ega või olla meil Nõukogude Liidus. Nõukogude Liidu Ulemnõukogu kojad on üheõiguslikud. Rahvaste Nõukogu aitab kaasa rahvuslike vabariikide, oblastite, ringkondade majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele tõusule. Ta esindab vabade nõukogude rahvaste erihuve Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kõrgemas organis.

Liidunõukogu ja Rahvaste Nõukogu koos moodustavad meie maa ühtse üleliidulise riigivõimu kõrgeima organi — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ulemnõukogu, kes väljendab täielikult ja täpselt kõigi nõukogude rahvaste tahet.

Iga liiduvabariigi kodanikud valivad oma Ulemnõukogu, kes on vabariigi riigivõimu kõrgeimaks organiks. Liiduvabariigi Ulemnõukogu annab vabariiklike seadusi ja omab muid volitusi, mis on üksikasjaliselt määrateldud vabariigi Konstitutsioonis.

Liiduvabariigi Ulemnõukogu koosneb ühest kojast. Liiduvabariikides ei ole tarvidust kahe koja järele. Liidu-

vabariigi koosseisu kuuluvad autonoomsed vabariigid, autonoomsed oblastid, rahvusringkonnad, võivad väljendada oma rahvuslikke erihuve otseselt Nõukogude Liidu kõrgemas organis oma saadikute kaudu Rahvuste Nõukogus.

Iga autonoomse vabariigi kodanikud valivad samuti oma Ülemnõukogu, kes on vabariigi riigivõimu kõrgeimaks organiks. Autonoomse vabariigi Ülemnõukogu koosneb ühest kojast. Tema volitused on üksikasjaliselt määrateldud autonoomse vabariigi Konstitutsioonis.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu töötab oma istungjärkudel, mis kutsutakse kokku kaks korda aastas. Võib kokku kutsuda ka erakorralisi istungjärke. Oma töö lõppemisel sõidavad saadikud laiali ja pöörduvad tagasi oma igapäevaste ülesannete juurde.

On selge, et alatiseks, jooksvaks tööks riigivalitsemisel on tarvis teisi kõrgemaid Nõukogude Liidu riiklikke organeid. Missugused on need organid?

Üht neist tunneme kõik hästi tema seadluste põhjal. See on Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium valitakse mõlema koja ühisel istungil saadikute hulgast järgmises koosseisus: esimees, tema kuusteist asetäitjat (liiduvabariikide arvu järgi), sekretär ja viisteist liiget. Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium annab Ülemnõukogule aru kogu oma tegevusest.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu esimene istungjärk 1937. a. valis Presiidiumi esimeheks M. I. Kalinini, Lenini linna valimisringkonna saadiku.

Aastast 1919 kuni 1946 seisis ta vahetpidamata Nõukogude riigi kõrgeima organi eesotsas. 1946. aastal valitud Nõukogude Liidu Ülemnõukogu esimene istungjärk rahuldab Mihhail Ivanovitš Kalinini palve tema vabastamiseks tulevikus Presiidiumi esimehe kohalt tema haiglase oleku tõttu; istungjärk valis tema aga Presiidiumi liikmete koos-

seisu. Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimeheks valiti ühel häälel Sverdlovski valimisringkonna saadik N. M. Švernīk.

Mihhail Ivanovitš Kalinin suri 3. juunil 1946. a. Talle kuulusid Nõukogude Liidu rahvahulkade tohutu populaarsus ja poolehoid.

Ülemnõukogu Presiidiumi võimupiirid on kehtestatud Konstitutsiooniga. Presiidium kutsub kokku Nõukogude Liidu Ülemnõukogu istungjärgud, määrab uued valimised Nõukogude Liidu Ülemnõukogusse ja kutsub kokku uuesti valitud Nõukogude Liidu Ülemnõukogu.

Ülemnõukogu Presiidium annab seadlusi. Neil seadlustel, nagu ka Nõukogude Liidu Ülemnõukogu poolt antud seadustel, on ühesugune jõud kõigi Nõukogude vabariikide territooriumidel. Ent Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium annab oma seadlusi üleliiduliste seaduste alusel ja nende piirides. Selles erineb seadlus seadusest.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium tõlgitseb üleliidulisi seadusi: selgitab nende eesmäärke, nendega pealepandavaid kohustusi ja nende seaduste õigeid rakendamisviise.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium korraldab rahvahääletusi, s. o. annab üldrahvalikule arutlemisele ja hääletamisele ühe või teise seaduse eelnõusid omal algatusel või ühe liiduvabariigi nõudmisel. Sel viisil on mõnedel juhtumel rahval endal õigus vastu võtta (või tagasi lükata) seaduseelnõusid eriti tähtsais küsimustes.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium nimetab ja asendab Nõukogude Liidu relvastatud jõudude kõrgeima juhtkonna; kuulutab välja osalise ja üldise mobilisatsiooni; kuulutab välja üksikuis maakondades või kogu Nõukogude Liidus sõjaseisukorra meie kodumaa kaitse huvides või ühiskondliku ja riikliku korra kindlustamiseks.

Ülemnõukogu Presiidium tühistab Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu ja Liiduvabariikide Ministrite Nõukogude määrusi ja korraldusi juhtumil, kui need määrused ja korraldused ei vasta seadusele.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vaheaegadel vabastab Presiidium ametist ja nimetab ametisse üksi-

kuid ministreid, esitades need hiljem kinnitamiseks Nõukogude Liidu Ülemnõukogule.

Nõukogude Liidule sõjalise kallaletungi korral või vajaduse korral täita rahvusvahelisi lepingukohustusi vastastikuseks kaitsmaks sõjalise kallaletungi vastu kuulutab Presiidium välja sõjaolukorra.

Meie kõik teame, kuidas Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium kasutas oma volitusi meie kodumaa kaitsel. Juba fašistliku Saksamaa poolt Nõukogude Liidu röövliku kallaletungi esimesel päeval andis Presiidium neli seadlust: sõjaväekohuslaste mobiliseerimise kohta reas piirkondades; sõjaolukorra kohta; sõjaseisukorra kehtestamise kohta mõnedes vabariikides, oblastites ja üksikuis linnades; sõjatribunaalide kohta maakondades, kus kuulutati välja sõjaseisukord, ja sõjategevuse piirkondades.

Ülemnõukogu Presiidium teostab mõnesid Nõukogude Liidu Ülemnõukogule antud õigusi ka muudel edasilükkamatuil juhtumel (ka istungjärkude vaheaegadel). Nii näiteks annab ta seadlusi uute ministriumide, uute kraide ja oblastite moodustamise kohta. Need seadlused esitab Presiidium Ülemnõukogule kinnitamiseks. Kõigil sellelaadilistel juhtumel toimub Nõukogude Liidu Ülemnõukogu õiguste teostamine tema Presiidiumi poolt lahendamisele kuuluvate küsimuste kiire ja edasilükkamatuiseloomu tõttu.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium esindab Nõukogude Liitu tema suhtlemises välisriikidega: kinnitab rahvusvahelisi lepinguid, nimetab ja kutsub ära Nõukogude Liidu täisvolilisi esindajaid välisriikides, võtab vastu Nõukogude Liitu määratud välisriikide diplomaatiliste esindajate voli- ja ärakutsumiskirjad.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium autasustab ordenitega ja annab Nõukogude Liidu aunimetusi; teostab armuandmise õigust kodanikele, kes on Nõukogude Liidu kohtuorganite poolt süüdi mõistetud.

Seega on Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium oma võimupiiridelt Nõukogude Liidu riigivõimukõrgeimaks, alatiselt tegutsevaks organiks, kes valitakse Nõukogude Liidu Ülemnõukogu poolt ja annab temale aru.

Teistes maades ei ole Nõukogude Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi sarnaseid võimuorganeid, seal on riigi eesotsas üks isik (president, kuningas jne.).

Meil ei seisa riigi eesotsas üks isik, vaid kollektiiv, Nõukogude Liidu Ulemnõukogu 33-liikmeline kolleegium, nii-ütelda „NSV Liidu kollegiaalne president“, nagu nimeatas seda seltsimees Stalin. Selle näite põhjal näeme, millise järjekindlusega on ellu viidud demokraatlikud, tõelised rahvalikud alused meie kõrgeimate riiklike organite korralduses.

Iga liiduvabariigi Ulemnõukogu valib saadikute hulgast oma Presiidiumi, kes on vabariigi riigivõimu kõrgeimaks, alaliselt tegutsevaks organiks, olles aruandekohustuslik vabariigi Ulemnõukogule. Liiduvabariigi Ulemnõukogu Presiidiumi võimupiirid, esimehe asetäitjate arv ja presiidiumi liikmete arv määratakse kindlaks vabariigi Konstitutsiooniga.

Iga autonoomse vabariigi Ulemnõukogu valib samuti oma Presiidiumi — vabariigi riigivõimu kõrgeima, alaliselt tegutseva organi, mis on aruandekohustuslik Ulemnõukogule. Autonoomse vabariigi Ulemnõukogu Presiidiumi võimupiirid ja tema koosseis on kindlaks määratud tema Konstitutsiooniga.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu riigivõimu kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks organiks on Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu (Nõukogude Liidu Valitsus).

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu moodustatakse Nõukogude Liidu Ulemnõukogu mõlemate kodade ühisel istungil. Ulemnõukogu esimesel istungjärgul 1946. aasta märtsis moodustati Nõukogude Liidu valitsus järgmiselt. Eelmise Valitsuse esimees seltsimees J. V. Stalin esitas kodade ühise istungi juhatajaile kirjaliku avalduse Valitsuse volituste mahapanekust Ulemnõukogu ees.

Ulemnõukogu võttis Valitsuse avalduse vastu ja tegi seltsimees Stalinile ülesandeks esitada ettepanekud Valit-

suse uue koosseisu kohta. Kodade järgmisel ühisel istungil tegi juhataja teatavaks seltsimees Stalinilt saadud ettepaneku Valitsuse koosseisu kohta. Seltsimees Stalini poolt esitatud Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu koosseis tervikuna pandi hääletusele ja kinnitati ühel häälel maruliste kiiduavalduste ja ovatsioonide saatel seltsimees Stalini auks. Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu esimeheks ja relvastatud jõudude ministriks kinnitati J. V. Stalin. Välisministriks kinnitati seltsimees Stalini lähim kaasvõitleja V. M. Molotov.

Nõukogude Liidu Valitsus vastutab teda valinud Ulemnõukogu ees ja annab temale aru. Istungjärekkude vaheaegadel on Valitsus vastutav Nõukogude Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi ees ja annab temale aru.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu võimupiirid ja tema koosseis on kindlaks määratud Konstitutsiooniga.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu annab määrusi ja korraldusi kehtivate üleliiduliste seaduste põhjal ja nende teostamiseks ning kontrollib nende täitmist. Tema määrused ja korraldused on täitmiseks kohuslikud kogu Nõukogude Liidu territooriumil.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogul lasuvad säärased tähtsad kohustused nagu: hool ühiskondliku korra kindlustamise eest; riigi huvide ja kodanike õiguste kaitse; kodanike arvu kindlaksmääramine, kes kuuluvad iga aasta kutsumisele tegevasse sõjaväeteenistusse; Nõukogude Liidu relvastatud jõudude üldise ülesehitamise juhtimine; välisriikidega suhtlemise üldine juhtimine.

Rahvamajanduse valitsemise alal kuulub Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogule rida tähtsaid volitusi. Ta võtab tarvitusele abinõusid Nõukogude Liidu riigieelarve ja rahvamajandusplaanide teostamiseks ning krediidi- ja rahasüsteemi tugevdamiseks.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu ühendab ja suunab Nõukogude Liidu ministriumide ja teiste temale alluvate majanduslike ja kultuuriliste asutuste kogu tööd.

Ministriumid on organeiks, kes juhivad üksikuid riigivalitsemise ja rahvamajanduse harusid.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogusse kuuluvad üleliidulised ja liidu-vabariiklikud ministriumid.

Üleliidulised ministeeriumid juhivad neile usaldatud riigivalitsemise haru kogu Nõukogude Liidu territooriumil kas vahenditult või neile alluvate organite kaudu. Üleliiduliste ministeeriumide hulka kuuluvad: teede ministeerium, väliskaubanduse ministeerium, sideministeerium, merelaevastiku ministeerium jne.

Liidu-vabariiklikud Ministeeriumid juhivad neile usaldatud riigivalitsemise harusid tavaliselt liiduvabariikide samanimeliste ministeeriumide kaudu ja valitsevad vahenditult ainult kindlalt piiratud arvu ettevõtteid. Näiteks juhib Nõukogude Liidu kergetööstuse ministeerium kergetööstuse ettevõtteid Ukrainas, Gruusias ja teistes liiduvabariikides liiduvabariikide kergetööstuse ministeeriumide kaudu. Liidu-vabariiklike ministeeriumide hulka kuuluvad: relvastatud jõudude ministeerium, välisministeerium, sise-ministeerium, rahandusministeerium, põllutööministeerium, kergetööstuse ministeerium ja teised.

Minister on temale usaldatud valitsemisharu ainuisikuliselt juhtijaks. Ta annab käskkirju ja juhendeid vastava valitsemisharu piirides.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogul on õigus tühistada Nõukogude Liidu Ministrite käskkirju ja juhendeid ning seisma panna liiduvabariikide Ministrite Nõukogude määruste ja korralduste täitmist neis valitsemise ja majanduse harudes, mis on Konstitutsiooniga antud Nõukogude Liidu võimkonda.

Me näeme, et Nõukogude Liidu Valitsusel on üsna lajaldated võimupiirid nii riigi kui ka kogu maa elu valitsemisel ja juhtimisel. Tema määruste ja korralduste täitmine on kohuslik kogu Nõukogude Liidus.

Ühtlasi on Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu võimupiirid täpselt kindlaks määratud meie riigi põhiseadusega — Konstitutsiooniga; kogu tema tegevus rajaneb üleliidulistele seadustele ja on suunatud nende täitmisele; kogu oma tegevuses on ta vastutav Nõukogude Liidu Ülemnõukogu ja tema Presiidiumi ees ja annab neile aru.

Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu täidab üleliidulistes seadustes väljendatud Nõukogude Liidu rahvaste taht.

Iga liiduvabariigil on oma Ministrite Nõukogu, kes on vabariigi kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks riigi-

võimu-organiks. Liiduvabariigi Ministrite Nõukogu moodustatakse tema Ulemnõukogu poolt, on tema ees vastutav ja annab temale aru, istungjätkude vaheajal aga vastutab Ulemnõukogu Presiidiumi ees ja annab temale aru. Liiduvabariikides on oma ministeeriumid nagu näiteks: haridusministeerium, sotsiaalkindlustuse, kaubanduse, toiduainetetööstuse, kergetööstuse ministeerium. Liiduvabariigi Ministrite Nõukogu võimupiirid ja koosseisu määrab kindlaks tema Konstitutsioon.

Igal autonoomsel vabariigil on samuti oma Ministrite Nõukogu, vabariigi kõrgeim täidesaatev ja korraldav riigivõimu organ, ja oma ministeeriumid. Autonoomse vabariigi Ministrite Nõukogu moodustatakse tema Ulemnõukogu poolt, tema võimupiirid ja koosseisu määrab kindlaks vabariigi Konstitutsioon.

KOHUS JA PROKURATUUR

Nõukogude kohtu ülesanded

Vanasõnad kõnelesid tsaariaegse Venemaa kohtust: „Kus on kohus, seal on ka ülekohus“; „Rikkal on kohtusseminek naljaasi, vaesel aga võetakse seal pea maha“; „Kohtunik on nagu puusepp: raiub välja, mis talle meeldib“. Neis vanasõnades on tabavalt väljendatud vana, kodanlik-mõisnike kohtu klassiolemus: kohus oli ekspluateerivate klasside huvide teenistuses, kaitses nende rikkusi, nende võimu, oli nende käes töötajate rõhumise tööriistaks.

Kohtunikke valiti aadlik-mõisnike ja kapitalistide hulgast. Isegi süütuile inimestele mõistsid nad tihti rangeid karistusi.

Selle vana, ebaõiglase kohtu ühes kogu kodanluse riigimasinaga hävitas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Nõukogude võim lõi uue, tõelise rahva kohtu.

Nõukogude kohus on tööliste ja talupoegade Nõukogude Sotsialistliku riigi üks organeid. Seega erineb Nõukogude kohus põhjalikult kohtuist kapitalistlikes riikides, kus kohus on kodanluse diktatuuri organiks, kohtuliku arveteõiendamise tööriistaks töötajate kallal.

Lenin ja Stalin õpetavad, et kohus on Nõukogude riigile ja nõukogude rahvale vajalik esiteks võitluseks nõukogude võimu vaenlaste vastu ja teiseks — võitluseks uue, nõukogude korra kindlustamise eest ja töötajate hulgas uue sotsialistliku distsipliini kindlustamiseks.

Seltsimees Stalin nõuab ilmtingimatut võitlust kõigi nõukogude revolutsioonilise seaduslikkuse rikkujatega, olgu nad kestahe ja mistahe ametikohal.

Nõukogude kohus on vajalik ka vaidlusküsimuste lahendamiseks, mis puudutavad nõukogude kodanike, riigiasu-

tuste ja käitiste, kolhooside ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja huve.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu võttis 16. augustil 1938 vastu uue seaduse kohtukorralduse kohta, mis määras kindlaks Nõukogude kohtu ülesanded Stalinliku Konstitutsiooni põhjal.

Esikohale tõstis see seadus Nõukogude Liidu ühiskondliku ja riikliku korra kaitse, ühiskondliku, sotsialistliku omanduse ja sotsialistliku majanduse kaitse.

Oma otsustega tabab Nõukogude kohus halastamatult sotsialismi vaenlasi: rahvavaenlasi, kodumaa reetjaid, salakuulajaid, diversante, kahjureid.

Rahvavaenlaste kuritegelikku tegevust paljastades õpetab Nõukogude kohus töötajale raugematut revolutsioonilist valvust Nõukogude riigi vaenlaste vastu ja välisriikide agentide vastu, keda saadetakse meie maale.

Sotsialismi võiduga Nõukogude Liidus muutus Nõukogude kohtu eriti tähtsaks ülesandeks ühiskondliku, sotsialistliku omanduse kaitse. Nõukogude Liit karistab karmilt riikliku ja kooperatiiv-kolhoosliku omanduse vargaid. Nõukogude Liit karistab karmilt spekulante, bandiite, ulakaid, töö- ja riikliku distsipliini rikkujaid, tööpõlgureid ja muid kurjategijaid, kes kahjustavad riiklike, kolhooslike, kooperatiivsete ja teiste ühiskondlike organisatsioonide huve.

Nõukogude kohus oma otsustega tsiviilasjus kaitseb töötajate poliitilisi, tööalaseid, elamusse puutuvaid varanduslikke ja muid isiklikke õigusi ja huve, mis on kodanikele tagatud Nõukogude Liidu Konstitutsiooniga ja liidunõukogude autonoomsete vabariikide Konstitutsiooniga.

Kogu oma tegevusega kasvatab Nõukogude kohus kodanikke Nõukogude seaduste täpse ja tingimatu järgimise vaimus, sotsialistlikku omandusse hoolika suhtumise, riiklike ja ühiskondlike kohustuste ausa täitmise, Nõukogude kodumaa ja sotsialismile andumuse vaimus.

Kohtuorganid

Nõukogude kohus on riiklik organ, mis teostab õigusemõistmist Nõukogude sotsialistliku riigi seaduste põhjal.

Nõukogude Liidus on kohus ühtne ja ühetaoline kõigile kodanikele, sõltumatult nende rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest, nende sotsiaalsest päritolust, nende usutunnistusest, nende varanduslikust ja teenistuslikust seisundist.

Õigusemõistmist teostavad meie riigis mitmesugused organid. Ent seadusandlus kohtukorralduse ja kohtumõistmise kohta, kriminaal- ja tsiviil-seadusandlus on Nõukogude Liidus ühtne ja kohuslik kõigile kohtuile.

Meie kohtuorganite põhilülik on rahvakohus. Rahvakohtud arutavad nii kriminaalasju, s. o. kuritöö juhtumeid, kui ka tsiviilasju varanduslike ja muude õiguste vaidlusküsimustes. Rahvakohtuile on kohuseks tehtud ka nõukogude kodanike valimisõiguse kaitse. Eriti kiires korras arutab rahvakohus töödistsipliini rikkumise ja ulakuse juhtumeid. Kõrgemad kohtuorganid arutavad eriti tähtsaid kohtuasju.

Krai-, oblasti-, ringkonna-, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade kohtud arutavad seaduse põhjal neile arutada antud kriminaalasju: riiklike kuritegude, sotsialistliku omanduse varguse asju ja muid eriti tähtsaid kuritegusid kui ka tsiviilasju vaidlusküsimustes riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide vahel. Peale selle vaatavad need kohtud läbi kaebusi ja proteste rahvakohtute otsuste peale.

Autonoomse vabariigi Ülemkohus on tema kõrgeimaks kohtuorganiks. Temal lasub järelevalve kõigi vabariigi kohtute kohtumõistmise üle. Ta arutab kriminaal- ja tsiviilasju, mis kuuluvad seaduse põhjal tema kompetentsi, samuti vaatab ta läbi kaebusi ja proteste vabariigi kohtute otsuste peale.

Liiduvabariigi Ülemkohus on tema kõrgeimaks kohtuorganiks. Temal lasub järelevalve kõigi liiduvabariigi ja selle koosseisu kuuluvate autonoomsete vabariikide, kraide, oblastite ja ringkondade kohtute kohtumõistmise üle. Ta arutab kriminaal- ja tsiviilasju, mis seaduse põhjal kuuluvad tema kompetentsi ja vaatab läbi kaebusi ning proteste krai-, oblasti- ja muude vabariigi kohtute otsuste peale.

Nõukogude Liidu erikohtud — Sõjatribunaliid, raudtee- ja veetranspordi liinikohtud — organiseeritakse Punaarmee ja sõjalaevastiku juures, raudteedel ja veeteedel. Eriliste sõjaväekohtute loomise vajaduse on kutsunud esile Nõukogude Liidu sõjalise võimsuse ja sõjaväelise distsipliini tugevdamise ülesanded. Eri-liinikohtud on vajalikud raudtee- ja veetranspordi eritingimuste tõttu.

Nõukogude Liidu Ülemkohus on Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kõrgeimaks kohtuorganiks. Ta teostab järelevalvet kõigi Nõukogude Liidu ja liiduvabariikide kohtuorganite tegevuse üle. Nõukogude Liidu Ülemkohus tegutseb viie kolleegiumi koosseisus: kriminaal-, tsiviil-, sõja-, raudtee- ja veetranspordi-kolleegiumid. Ülemkohtu esimehel on õigus nõuda Nõukogude Liidu või liiduvabariikide mistahes kohtuasja esitamist ja esineda selles oma protestiga. Nõukogude Liidu Ülemkohus annab kohtuile oma juhendeid kohtupraktika küsimustes. Nõukogude Liidu Ülemkohus arutab tähtsamaid kriminaal- ja tsiviilasju, mis kuuluvad seaduse põhjal tema kompetentsi, samuti vaatab läbi kaebusi ja proteste Nõukogude Liidu erikohtute ja liiduvabariikide Ülemkohtute otsuste peale.

Maailma ainus tõeliselt rahvakohus

Missugused on Nõukogude kohtu peamised iseärasused? Kuidas arutatakse asju nõukogude kohtuis?

Stalinlik Konstitutsioon kehtestab kõigi kohtute valitavuse ja asendatavuse rahvakohtust Nõukogude Liidu Ülemkohtuni.

Kohtunikeks võivad olla kõik valimisõigusega nõukogude kodanikud.

Stalinliku Konstitutsiooni põhjal valitakse rahvakohtunikud vahenditult iga rajooni kodanike poolt üldise, ühetoolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks. Valijad võivad igal ajal ära kutsuda kohtuniku, kes ei tule toime oma kohustega ja tema asemele valida teise. Rahvakohtunikud on kohustatud valijaile aru andma oma ja rahvakohtu tööst.

Kohus koosneb kohtunikust ja kahest rahvakaasistujast, kellele kohtuistungeil kuuluvad kõik kohtunikuõigused. Rahvakaasistujaiks võivad olla kõik valimisõigusega kodanikud. Rahvakaasistujad valitakse ja asendatakse samas korras nagu rahvakohtunikud. Igaüks neist viibib istungeil ainult kümme päeva aastas ja säilitab selle aja jooksul oma keskmise töötasu töökohal. Pärast seda asendatakse ta teise rahvakaasistujaga. Nii on meie kohus omamoodi riigivalitsemise kooliks, mis hõlmab laialdasi töörahvahulki.

Krai-, oblasti-, ringkonna-, autonoomsete oblastite ja rahvaringkondade kohtud valitakse vastavate Töötava Rahva Saadikute Nõukogude poolt viieks aastaks.

Autonoomsete ja liiduvabariikide Ülemkohtud valitakse vastavate Ülemnõukogude poolt samuti viieks aastaks. Nõukogude Liidu Ülemkohus ja Nõukogude Liidu erikohtud valitakse samaks ajaks Nõukogude Liidu Ülemnõukogu poolt.

Kõrgema astme kohtute igasse koosseisu nagu rahvakoh- tute koosseisugi, kuulub kaks rahvakaasistujat, kes vali- takse vastavate Töötava Rahva Saadikute Nõukogude või Ülemnõukogude poolt.

Nõukogude kohtunikud on sõltumatud ja allu- vad ainult seadusele. Ühelgi Nõukogude võimu- organil, ei kohalikul ega kõrgemal, pole õigust anda koh- tule juhendeid mingi kohtuasja otsustamiseks ühel või tei- sel viisil. Meie kohtunikud on kohtuasjade otsustamisel kohustatud juhiseks võtma ainult Nõukogude seadusi, mil- les on väljendatud rahva tahe.

Asjaarutamine kõigis Nõukogude kohtuis toimub avalik- kult poolte (kaebealuse, süüdistaja, hageja, kostja) osa- võtul, kodanike ja ajakirjanike esindajate juuresolekul, kusjuures kaebealusele kindlustatakse kaitseõigus.

Seega toimub meie kohtute töö nõukogude avalikkuse kontrolli all. Iga kodanik võib tulla kohtusse ja viibida asja arutamise juures algusest lõpuni. Tihti korraldatakse kohtuistungeid tehaseis, vabrikuis, kolhoosides, et võimal- dada suurema kodanike arvu juuresviibimist, kes on vas- tava asja otsustamisest lähemalt huvitatud.

Säärane kohtuasjade arutamise kord aitab massidel orien- teeruda riigivalitsemise, rahvamajanduse, igapäevase elu

ja moraali küsimustes. Säärane kohtumõistmise kord kasvatab hulkades sotsialistlikku õiglustunnet ja virgutab neid võitlusele kuritegevuse vastu.

Ainult erandjuhtumeil, mis on seaduses eriti tähendatud, on kohtuistungid kinnised kolme kohtuniku osavõtul ilma rahvakaasistujateta.

Kohtupidamine kõigis kohtuis toimub liidu- või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles. Seda keelt mittevaldavail kodanikel on õigus tutvuda asja materjalidega tõlgi kaudu ja esineda kohtus oma emakeeles.

Säärane kord toob meie kohtu rahvale õige lähedale ja teeb kohtu omaseks kõigile Nõukogude Liidu arvukaile rahvale.

Kõigi nende iseärasuste tõttu on Nõukogude kohus maailmas ainus tõeline rahvakohus.

Nõukogude prokuratuur

Juhtub, et Nõukogude asutustesse ja kaitistesse tungib rahvale vaenulikke inimesi, kes kasutavad oma teenistlikku seisundit selleks, et moonutada ja pidurdada seaduste rakendamist ja kahjustada Nõukogude võimu. Kohalike võimuorganite tegevuses ja otsuses esineb vahel seadustest kõrvalekaldumisi, seaduste väära käsitamist ja kohaldamist. Juhtub ka otseseid, teadlikke seaduserikkumisi üksikute ametiisikute poolt.

See kõik on esile kutsunud tarviduse erilise riikliku organi järele, kes täidaks järelevalve ülesandeid seaduste õige rakendamise ja täpse täitmise üle kõigi ministeeriumide ja neile alluvate asutuste poolt, kõigi Nõukogude Liidu ametiisikute ja kodanike poolt.

Sääraseks organiks on Nõukogude prokuratuur, mis loodi esmakordselt aastal 1922. Nõukogude Liidu Prokuratuur moodustati 20. juunil 1933.

Töölise ja talupoegade Nõukogude sotsialistliku riigiorganiks olles erineb nõukogude prokuratuur ühtlasi põhjalikult prokuratuurist kapitalistlikes riikides, kus prokurör on kodanluse teenriks.

Prokuratuuri töö on tihedaimini seotud kohtu tööga. Nõu-

kogude prokuratuur, nagu nõukogude kohuski, võitleb kuritegudega Nõukogude riigi vastu, nõukogude võimu vaenlaste, salakuulajate, diversantide, kahjurite ja muude välismaise kodanluse agentide vastu. Nii prokuratuur kui ka kohus kaitseb ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust, võitleb kuritarvituste, varguste, raiskamiste, bürokratismi, asjaajamise pikalevenitamise, töö- ja riikliku distsipliini rikkumistega jne.

Nii prokuratuuril kui ka kohtul on ühised ülesanded, kuid tööviisid on neil erinevad.

Prokuratuur algatab ja uurib kriminaalasju, selgitab kuriteo asjaolusid, kogub süütõendeid kurjategijate ja nende kaassüüdlaste vastu, valvab teiste juurdlusorganite tegevuse seaduslikkust. Kohus arutab temale prokuratuuri poolt esitatud asju ja prokurör esineb kohtus, esitades süüdistuse Nõukogude riigi nimel. Kohus arutab asja ja langetab otsuse. Prokuratuur jälgib asjade õiget otsustamist kohtute poolt, kohtuotsuste täitmist ja esineb protestiga ebaõigete kohtuotsuste peale.

Nõukogude prokuratuur kaitseb samuti kodanike isiklike õigusi. Ta kaitseb isiku puutumatus: kedagi ei tohi vahistada prokuröri (või kohtu) korralduseta.

Kohtust erinevalt kujundatakse prokuratuuriorganid mitte valimise, vaid määramise teel.

Prokuratuuri eesotsas on Nõukogude Liidu Ülemprokurör, kes määratakse Nõukogude Liidu Ülemnõukogu poolt seitsmeks aastaks. Temale kuulub kõrgeim järelevalve seaduste õige rakendamise ja täpse täitmise üle kogu Nõukogude Liidus. Nõukogude Liidu Ülemprokurör nimetab liiduvabariikide, autonoomsete vabariikide, kraide, oblastite, autonoomsete oblastite prokurörid viieks aastaks. Ringkonna-, rajooni- ja linnaprokurörid nimetatakse liiduvabariikide prokuröride poolt Nõukogude Liidu Ülemprokuröri kinnitamisel samuti viieks aastaks.

Peale selle määrab Nõukogude Liidu Ülemprokurör peaprokurörid, kes juhivad prokuratuuri eriorganeid sõjaväe, raudtee- ja veetranspordi alal.

Millega seletada seda, et prokurörid määratakse, aga ei valita?

Prokuröri peamine ja põhiline ülesanne on valvata seaduste õiget ja ühesugust rakendamist kogu riigis. Nõukogude seaduslikkus peab olema ühtne kogu Nõukogude Liidus. Seda nõuavad töötajate huvid, elagu töötajad mistahes oblastis, kuulugu nad mistahes rahva hulka.

Selle ülesande edukaks lahendamiseks peavad prokurörid olema oma tegevuses sõltumatud mistahes kohalikest organeist, alludes ainult Nõukogude Liidu Ülemprokurörile. Seepärast näeb meie Konstitutsioon ette, et prokurörid määratakse, aga ei valita.

Prokuröride nimetamine keskusest ei kitsenda põrmugi kohalike võimuorganite iseseisvust, kuna Nõukogude täidesaatvaist ja korraldavaist organeist erinevalt ei ole prokuröril administratiivset võimu. Prokurör ei tee kohtuotsuseid. Need otsused teeb kohus, kes valitakse vahenditult rahva või Nõukogude poolt.

Nõukogude prokuratuur tugineb oma töös nõukogude avalikkuse laialdasele abile: ajakirjanduse, eriliste kaasabirühmade, signaal- ja kontrollpostide abile vabrikuis, tehaseis, kolhoosides, transpordis. Tänu säärasele abile on paljastatud mitte vähe kurjategijaid ja vaenlase agente.

Nii Nõukogude prokuratuur kui ka kohus on tihedasti seotud rahvahulkadega, kes näevad temas oma huvide kaitsjat, oma südamelähedase nõukogude võimu kaitsjat.

NÕUKOGUDE KODANIKE PÕHIÕIGUSED

Nõukogude Liidu kodanik

Noortel Nõukogude kodanikel, kes nõukogude võimu ajal on üles kasvanud, on raske kujutella seda ääretut õigusetust, milles elas rahvas tsaristliku korra ajal.

Isegi sõna „kodanik“ selle praeguses mõistes oli tsaariaegses Vene riigis tundmatu. Tsaariaegses Vene riigis ei olnud kodanikke, vaid olid „elanikud“, tsaari „alamad“, kes sõltusid täielikult tsaari ametnike omavolist. Eriti raske oli töötavate masside ja mittevene rahvaste olukord.

Nõukogude võim lõi kohe oma esimeste dekreetidega kõrge nimetuse: Vene Nõukogude Vabariigi kodanik.

NSVL moodustamisega loodi liiduvabariigi kodanikele ühine, üleliiduline kodakondsus ja sõnad „nõukogude kodanik“ omandasid veel kõrgema mõiste, tähendades mitte ainult kuuluvust esimesse sotsialistlikku riiki maailmas, vaid ka seda moodustanud rahvaste vennalikkude sõprust. Poet V. V. Majakovski kirjutas sellest, millise uhkusega esitas ta välismaal oma „vasarat ja sirpi kandvat nõukogude passi“:

„Lugege
kadedalt,
kodanik ma
Nõukogude võimsa Liidu.“

Stalinlik Konstitutsioon andis Nõukogude kodanikele sellised õigused ja vabadused, milliseid ei ole ega saagi olla üheski kapitalistlikus riigis.

Sealjuures ei sisalda meie Konstitutsioon mingeid reservatsioone ega temas deklareeritud õiguste kitsendusi. Veel enam: Stalinlik Konstitutsioon oma paragrahvides kodanike

õiguste kohta näitab kohe sealsamas, millega need õigused tegelikus elus tagatakse.

Midagi säärast ei leia teie kapitalistlike riikide konstitutsioonides. Neis on rohkesti mitmesuguseid reservatsioone ja kitsendusi nende kodanike õiguste juurde, mis on nendes kirja pandud. Sellest aga, kuidas kindlustada lubatud õigusi, ei lausuta kodanlikes konstitutsioonides sõnagi. Kuid õiguste tagamine tegelikus elus, see ongi kõige tähtsam.

Stalinlik Konstitutsioon tagab Nõukogude kodanikele suured õigused. Kuid ühtlasi asetab ta kodanikele ühiskonna ja riigi ees kindlad kohused. Nõukogude kodanike kohused vastavad neile õigustele, mis nad omavad. Nõukogude Konstitutsioon, erinevalt kapitalistlike riikide konstitutsioonidest, ei tunne kohuseid ilma õigusteta. Nõukogude kodanike õigused ja kohused on lahutamatud.

Milles siis seisavad need Nõukogude kodanike põhiõigused? Millega tagatakse tegelikus elus need õigused?

Õigus tööle

Nõukogude noorsugu ei tea, mis on töötaolek. Nõukogude Liidu marssal seltsimees K. J. Vorošilov jutustas sellest töötaolekust ühel Moskva garnisoni punaarmeeleaste koosolekul:

„Minul tuli kogeda omal nahal, et töötaolek on midagi hirmsat, ja mitte üksi füüsiliselt, vaid ka moraalselt. Kui proletaarlane kaotab oma töö, tekib tal tunne, et keegi teda ei vaja, olgugi ta täis jõudu ja võimeline tööks. Tema hakkab rühkima mööda mitmesuguseid tehaseid, vabrikuid, töökodasid, rühib aastaid, ning kui ta poliitiliselt mitteustava isikuna satub veel politsei kahtlustuse alla, siis muutub ta üldse paariaks, heidikuks,¹ inimeseks, kel pole kuskile oma pead panna . . .“

Miljoneid töölisi ja talupoegi hulkus Venemaal ringi, otsides tööd. Tsaariaegses Vene riigis ei olnud õigust tööle, nagu ei ole seda praegugi üheski kapitalistlikus riigis.

---

¹ Paaria — see on õigusetu, rõhutu, väljaheidetu; heidik — see on seltskonnast väljatõugatu.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas kõigile Nõukogude kodanikele õiguse tööle. See tähendab, et igal Nõukogude kodanikul on õigus saada garanteeritud tööd selle töö hulga ning omadustele vastava töötasuga sotsialistliku põhimõtte järgi, mis on kirja pandud meie Konstitutsioonis: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi“.

Õigus tööle on nõukogude rahva suurimaid võite. Säärast õigust ei ole ega võigi olla kapitalistlikes riikides. Millega on ta siis meil tegelikus elus kindlustatud?

See õigus on kindlustatud meie rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga, nõukogude ühiskonna tootmisjõudude järjekindla kasvuga, majanduskriiside võimaluse kõrvaldamisega ja tööpuuduse likvideerimisega.

Tootmisriistad ja -vahendid on meil võõrandatud eraomanikelt ja muudetud ühiskonna omanduseks kas riiklikus või kooperatiiv-kolhooslikus majandis. Sellega oli kõigile kodanikele avatud ligipääs tootmisriistadele ja -vahendeile ning tegelikult võimaldatud saada garanteeritud tööd.

Ekspluataatorite klasse meil ei ole. See aga tähendab seda, et tööga loodud väärtuste see osa, mille varem omasid kapitalistid, mõisnikud, kulakud, jääb nüüd kõigi töötajate, kogu meie ühiskonna valdusse. Juba üksi sellest on märksa paranenud rahvamasside aineeline olukord meie maal.

Kui meie aga kogu riigi majanduse organiseerisime sotsialistlikel aluseil, ühiskondliku omanduse põhimõttel ja ühtse rahvamajandusliku plaani järgi ühiskonna rikkuste suurendamise huvides, siis hakkas rahvamasside aineeline jõukus ja kultuurne tasapind kiiresti kasvama. Selle tagajärjeks oli pidevalt kasvav nõudmine igasuguste tarbekaupade järele. See aga nõuab pidevat toodangu laiendamist, nõuab uute ettevõtete rajamist, uute söe-, nafta-, maagi-, metsarajoonide ekspluateerimist, nõuab uute tootmisharude loomist, külvipinna laiendamist, koduloomade arvu suurendamist jne. Kõik see kokkuvõetuna loob pidevalt kasvava nõudmise tööjõule ja sellega ühtlasi kindlustab tööd kõigile Nõukogude kodanikele.

Siin on terve põhjuste ahel, mille tõttu igale Nõukogude kodanikule on kindlustatud täielik võimalus teostada oma

õigust tööle. Nõukogude inimesi ei ähvarda hirmus tööta-oleku oht, mis seisab välismaa tööliste ees.

Pärast sõja lõppu on miljonid demobiliseeritud kapitalistlikes riikides jäetud saatuse hoolde. Meil aga on NSVL Ülemnõukogu poolt 23. juunil 1945 vastuvõetud seaduse järgi nõukogude riiklikud organid ja käitiste ning asutuste juhatajad kohustatud andma Punaarmee demobiliseerituile tööd mitte hiljem kui ühe kuu kestel pärast nende elukohta saabumist ja samuti neid varustama korteri ja küttega. Neile, kes vaenlase kallaletungi läbi kannatanud rajoonides vajavad abi elamute ehitamiseks või remondiks, antakse tasuta ehitusmetsa ja laenu 5—10 tuhande rubla ulatuses 5—10 aastase tasumise tähtajaga. Niisugune on Nõukogude Kodumaa hoolitsus oma kaitsjate eest.

Õigus puhkusele

Mitte ainult töös, vaid ka puhkuses sõltus endisel ajal töölise ja sulase elu peremehe omavolist. Ettevõtete omanikud püüdsid igati tööpäeva pikendada, tööliste puhkepäevi, -tunde ja -minuteid aga lühendada, et aga rohkem teenida nende töö varal.

Nõukogude võim kehtestas otsekohe meie maal 8-tunnise tööpäeva, mille eest töölisel olid võidelnud aastakümneid. Mõnedes tööstusharudes aga kehtestati veel lühem tööpäev.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kümnendaks aastapäevaks lühendas nõukogude võim tööliste enamikule tööpäeva 7 tunnini. Tööaeg allmaa, öötöö ja tervist eriti kahjustavatel töödel, vaimsel alal töötajatele kui ka alaealistele (16—18 aastani) piirati kuuele tunnile päevas. Seejärel seati sisse kuuepäevane töönael, puhkepäevaga igal kuuel päeval.

Siit on näha, kuidas nõukogude võim tööviljakuse kasvuga sammu pidades lühendas tööpäeva, püüdes anda Nõukogude kodanikele võimalikult rohkem aega puhkuseks, tegelemiseks teadustega, kunstiga, meelelahutusteks.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas Nõukogude kodanikele õiguse puhkusele ja sealsamas

näitas ka ära, millega see õigus on tegelikult kindlustatud.

See on tagatud sellega, et meie riigis linna- ja maatöörahas oma riigivõimu kõrgemate organite kaudu ja oma ühiskondlike organisatsioonide osavõtmisel ise otsustab tööaja pikkuse ja puhkuse küsimusi.

Nõukogude kodanike õigus puhkusele on tagatud sellega, et meie maal on kehtimas kõige lühem tööpäev üle maailma; sellega, et töölistele ja teenistujatele on kehtestatud, peale töövabade päevade, veel iga-aastased puhkused ühes tööpäeva säilitamisega selle aja eest; sellega, et tööliste on antud võimalus veeta puhkust kultuurseis tingimustes.

Nõukogude riik ja ametiühingud on loonud üle maa puhkekodusid, klubisid kinode, raamatukogude ja lugemissaalidega, staadione, parke, spordiväljakuid. Suurtes linnades on olemas kultuurihooned. Kolhoosidel on olemas oma puhkekodud, oma klubid ja pargid. Teatreid, kinosid, muuseumi leiate teie kõigis linnades ja paljudes külades. Kõik need asutused on kodanike kasutada kas täiesti ilma maksa või ainult väikese maksu eest.

Miljoneid nõukogude inimesi on viibinud puhkekodudes. Näiteks 1940. aastal kasutasid kahenädalast puhkust puhkekodudes ligi 2 400 000 töolist ja teenistujat. Ühepäevaseis puhkekodudes viibis 1 600 000 töolist ja teenistujat.

Kuid Lääne-Euroopas puhkes sõda. 1940. aastal oli juba üle poole maakera elanikkonnast haaratud sõjast. Üleliiduline Ametiühingute Kesknõukogu tõstis valitsuse juures üles küsimuse pikendada tööpäeva. Seda nõudsid Nõukogude Kodumaa huvid.

26. juunil 1940 avaldas NSVL Ülemnõukogu Presiidium seaduse, millega pikendati tööpäeva töölistel 7-st tunnist 8 tunnini ja teenistujail 6-st tunnist 8 tunnini. Alaealistele pikendati tööpäeva 6-st tunnist 8 tunnini. Tervist kahjustavil töodel säilitati kuuettunnine tööpäev. 6-päevase nädala asemel seati sisse 7-päevane nädal.

Kohe pärast fašistliku Saksamaa kallaletungi Nõukogude Liidule andis NSVL Ülemnõukogu Presiidium 26. juunil 1941 välja seaduse, mille järgi tootvate ja kaubanduslike ettevõtete direktoreile anti õigus NSVL Rahvakomissaride

Nõukogu loal kehtestada kohustuslikud ületunnitööd kestvusega 1 kuni 3 tundi päevas. Sellesama seadusega muudeti ära sõja ajaks korralised ja täiendavad puhkused, kuid säilitati ettenähtud rahaline tasu kasutamata jäänud puhkeaja eest.

Nende vastuvõetud abinõude õigeaegsus ja vaieldamatu õigsus on selge igale nõukogude patrioodile.

Meie rahva kõigi jõudude mobiliseerimine rinde jaoks, võidu jaoks kandis suurepäraselt vilja. Hitlerlik Saksamaa on purustatud, Punaarmee ja liitlasriikide ühendatud jõudude ees on kapituleerunud imperialistlik Jaapan. Sõja lõppemisega on vabrikuis, tehaseis ja kaevandustes taastatud ennesõjaaegsed töö ja puhkuse tingimused tööliste ja teenistujaile.

Õigus ainelisele kindlustusele

Seltsimees Kalinin jutustas ühest juhtumist, mille tema elas üle tollal, kui ta töötas kapitalisti juures tehases:

„Mina olin kvalifitseeritud tööline, minu teenistus ületas tööliste keskmise töötasu. Kord tehases tööl olles jäin ma haigeks. Olin haige kaks kuud... Lisage sinna juurde tasu arstile, ravimite hind, ja teile selgub, millisesse olukorda mina, too kvalifitseeritud tööline, sattusin. Kaks kuud haigust kurnasid mind täiesti välja.“

Samasugune, kuid vahest aga veel kibedamgi saatus ootas endisel ajal iga töolist kestvama haiguse puhul.

Kui tööline kaotas oma töövõime, siis muidugi tehti temaga otsekohe lõpparve, aga seejärel ulu kas või hundina — kel on asja invaliidiga!

Kui aga jõudis kätte vanadus, siis heideti tööline, kes 30—40 aasta kestel oli rikastanud oma tööga kapitalisti, väljapigistatud sidrunina tehase väravate taha.

Ei olnud parem põli ka talurahva massidel. Hiiglasuur enamik talupoegi vireles nagu öeldakse „peost suhu“. Vanaduses muutus talupoeg ainult koormaks oma perekonnale.

Säärane on umbes tööliste ja talurahva masside olukord praegu kapitalistlikes riikides. Tõsi, mõnes riigis on olemas riiklik tööliste kindlustus, kuid kindlustusmaksu peavad töölised ise tasuma oma kehvast töötasust ja väljamaksta-

vad abirahad on nigelad. Mõnesugust abi annavad oma liikmeile ametiühingud, kuid need hõlmavad ainult väikese osa töölistest.

Hoopis teissuguseks muutus olukord meie maal nõukogude võimu ajal. Stalinlik Konstitutsioon tagas Nõukogude kodanikele õiguse ainelisele kindlustusele vanas eas, kui ka haiguse ja töövõime kaotuse puhul.

Millega on see õigus garanteeritud?

Seega, et Nõukogude riik omal kulul maksab töölistele ja teenistujaile pensione ja annab abirahasid; sellega, et riik võimaldab kodanikele tasuta arstiabi kodus, ambulatooriumes, ravilais ja haiglais; sellega, et kodanike kasutusse on antud laialdane sanatooriumide võrk, kusjuures kulud suuremas osas jäävad riikliku kindlustuse ja ametiühingute kanda.

Vanaduspensioni makstakse töölistele ja teenistujaile (meestele kui ka naistele) eluaegselt ja sõltumata nende töövõimest 50-ne kuni 60-ne protsendi ulatuses pensionäri endisest keskmisest kuupalgast. Pension ei võta pensionäri õigust tööle. Perekonna toitja surma puhul saavad pensioni tema töövõimetud ja alaealised perekonnaliikmed.

Töölised ja teenistujad, kes on jäädavalt kaotanud töövõime tootmisõnnetuse või kutsealase haiguse tõttu või sõjateenistuse kohuste täitmisel, saavad pensioni 50—100 prots. keskmisest kuupalgast, aga muil põhjusil töövõime kaotanud — ühe kolmandiku kuni kaks kolmandikku nende töötasu määrast.

Ajutise töövõime kaotuse puhul makstakse töölistele ja teenistujaile abiraha 50 kuni 100 protsendi suuruses töötasust.

Talupojad-kolhoosnikud vanas eas, haiguse ja töövõime kaotuse puhul, saavad põllumajandus-artellide põhikirja alusel ainelise kindlustuse oma kolhoosilt.

Toome siin mõned arvud, mis iseloomustavad Nõukogude riigi hoolt kodanike eest. 1939. aastal kasutasid ravi ainuüksi sanatooriumides üle 1 740 000 inimese. 1940. aastal oli NSVL riigieelarves ette nähtud 8 miljardit 779 miljonit rubla abirahade ja pensionide väljamaksmiseks ning muudeks kulutusteks kodanike ainelise kindlustamise alal.

1944. aastal, hoolimata suurtest kuludest sõja jaoks ja rahvamajanduse taastamiseks sakslaste poolt laastatud piirkondades, kulutati samaks otstarbeks 8 miljardit rubla. 1945. aastal moodustasid kulud NSVL kodanike ainelise kindlustamise tarveteks 10 miljardit 110 miljonit rubla.

Nende arvude valgusel kerkib meie silme ette see suur eluline tähtsus, mida omab Nõukogude kodanike õigus materiaalsele kindlustusele.

Õigus haridusele

Talunaine Ananjeva, kelle tsaari-politsei oli areteerinud osavõtmise pärast revolutsioonilisest liikumisest, kirjutab oma tunnistustes, et tema unistuseks oli panna oma poeg gümnaasiumi. Tsaar Aleksander III luges neid tunnistusi ja kirjutab sinna järgmise märkuse: „See just hirmus ongi. Ise talumats, aga ronib gümnaasiumi!”

Vanas Vene riigis oli haridus eriliseks eesõiguseks, jõukate klasside ainuõiguseks. Tsaari ministrid keelasid võtta keskkooli töötava lihtrahva lapsi.

Ning kust oligi võtta töölisel või töötaval talupojal neid sadu rublasid aastas, mis tulid maksta õiguse eest õppida ja õpilase ülalpidamise eest keskkoolis ja seda enam veel kõrgemas koolis!

Tsaariaegses Vene riigis üle kolmveerandi rahvast ei omanud lihtsatki kirjaoskust. Paljude mittevene rahvaste seas piirdus kirjaoskajate arv üksikutega. Üle 40-nel rahvusel ei olnud oma kirjandust, oma aabitsatki.

Nõukogude võim kohe algusest peale seadis endale ülesandeks hävitada see häbistav tsarismi pärandus — kirjaoskamatus.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas kõigile kodanikele õiguse haridusele, kaasa arvatud kõrgem haridus.

Alg- ja mittetäielikes keskkoolis (seitsmeaastase õppeajaga) on haridus meil t a s u t a. Keskkoolide viimases kolmes klassis, erialastes keskkoolides ja kõrgemais õppeasutustes võtab Nõukogude riik enda kanda v a l d a v a osa hariduse kuludest, ning ainult väikese osa neist kuludest kannavad kodanikud ise.

Tootmistöö õpetamine on igal pool ilma tasuta. Käsitöö- ja raudteekoolides ja vabriku-tehaste koolides pole mitte ainult haridus tasuta, vaid ka õppijate ülalpidamine. Samuti saavad tasuta haridust ja ülalpidamist õpilased Suvorovi- ja Nahhimovi-nimelistes sõjakoolides ja erilistes käsitöökoolides Punaarmee sõdurite ja partisanide laste jaoks kui ka nende laste jaoks, kelle vanemad on hukkunud saksa fašistlike röövullutajate käe läbi.

Kõigile edukalt õppivaile kõrgemate õppeasutuste üliõpilastele makstakse riiklikke stipendiume (toetusraha).

Õigus haridusele on tagatud samuti ka sellega, et õpetus koolis toimub NSVL iga rahvuse emakeeles.

Nii on meie maal kindlustatud kodanike õigus haridusele. Vaatame, missuguseid tagajärgi on see andnud.

Isamaasõja raskeis tingimustes jatkas nõukogude võim suurt hoolitsemist rahvahariduse eest, normaalse töö eest koolides, kasvava noorsoo kasvatamise eest, juhtivate kaadrite ettevalmistamise eest Punaarmeele, spetsialistide ettevalmistamise eest rahvamajanduse, teaduse ja kunsti kõigi harude jaoks. Vaenlasest vabastatud piirkondades hakati viivitamatult taastama mitte ainult alg- ja keskkooli, vaid ka kõrgemaid õppeasutusi nende keeruliste sisseseadetega. Ainult 1944./45. õppeaastal astus kõrgemaise koolidesse 174 000 noormeest ja tütarlast, kes olid keskkooli lõpetanud. Selleks ajaks oli juba taastatud 128 ja uuesti avatud 52 kõrgemat õppeasutust. 1943.—1944. aastal moodustati tuhandeid uusi õhtukoole tööliste ja talurahva noorsoole, et võimaldada noormeestel ja tütarlastel omandada seitsmeaastane ja kümneaastane haridus ilma töödkatkestamata.

Üldise rahvaloenduse järgi 17. jaanuaril 1939 oli meie maal veel järele jäänud 18,8 protsenti kirjaoskamatu (peamiselt üle 50 aasta vanuseid inimesi).

1938./39. õppeaastal moodustas koolides ja kursustel õppivate laste, noorte ja täiskasvanute üldarv ligi 48 miljonit inimest. See tähendab, et meie riigis iga neljas inimene õpib! Tsaariaegsel Venemaal aga tuli üks õpilane elanikkonna 17 inimese kohta.

Kõrgemais õppeasutustes õppis meil 1939./40. aastal 620 000 üliõpilast, s. t. tunduvalt rohkem kui Lääne-Euroopa 22 riigis kõik kokkuvõetult.

Naiste üheõiguslus meestega

Vanas Vene riigis ägas kogu rahvas surve all, kuid naised olid veel peale selle mehe orjuses. Tsaari seaduste järgi oli naine kohustatud olema igati kuulekas mehele. Kui naine läks mehe juurest ära, võis mees politsei abil ta tagasi tuua. Ilma mehe loata ei olnud naisel õigust asuda palgatöele. Naised olid jäetud ilma valimisõigustest. Neil olid piiratud õigused ühiskondlikust tööst osavõtmiseks ja riigiteenistusse astumiseks, samuti ka hariduse saamiseks ja isegi oma varanduse käsutamiseks.

Eriti raskes olukorras olid naised töötavate klasside hulgast. Tööpalk oli naistöölistel kaks korda vähem kui meestel. Taludes naistel oma iseseisvat teenistust ei olnud. Tütar tegi tööd isale, abielus naine oma mehele. Mingeid seadusi emade ja imikute kaitseks ei olnud.

Peale ränga töö vabrikus ja põllul olid töötavad naised koormatud kurnava ja vaimu nüristava tööga kodusel majapidamises ja laste eest hoolitsemises.

Nõukogude võim võrdsustas õigustes naised täielikult meestega. Nõukogude võim oma olemasolu algusest peale hakkas naisi kaasa tõmbama ühiskondlikule ja riiklikule tööle.

Stalinlik Konstitutsioon fikseeris naiste võrdsed õigused meestega kõigil riikliku, majandusliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Naised võrdselt meestega omavad õiguse valida ja olla valitud kõigisse võimuorganeisse kuni kõrgeimateni.

Naised omavad meil meestega võrdsed õigused tööle, puhkusele, haridusele ja ainelisele kindlustusele riigi poolt.

Nõukogude Liidus kohtame naisi ka sellistel töödel, mida varem peeti eranditult meeste omiks, näiteks: valajaina, ääsitöölisena, seppadena, karjatajaina jne. Me näeme naisi ka sellistel kohtadel, nagu brigadiir, meister, vedurijuht,

jaoskonnaülem, tehasedirektor, mida varem kunagi ei olnud. Nõukogude teaduslikes asutustes, kuni NSVL Teaduste Akadeemiani, etendavad naised samuti silmapaistvat osa.

Kolhoosides iga naiskolhoosnik omab tööraamatu, kuhu märgitakse tööpäevade eest saadav tasu. Tänu sellele iga talunaine-kolhoosnik on saanud iseseisvaks inimeseks. Nüüd ei või ei mehed ega isa teda käsutada nii, nagu varem.

Erandliku hoolitsusega suhtub Nõukogude riik naiste tööle ja tervisele, hoolitsevalt hoiab ta emasid ja lapsi. Eriti raskeis ja tervisele kahjulikes tööstustes on naiste tööjõu tarvitamine keelatud. Öötöö ja ületunnitöö rinnaga toitvatel emadel ei ole lubatud. Rinnalapse toitmiseks on töötavale emale kindlaks määratud erilised vaheajad.

Riiklikes käitistes ja asutustes saavad naised erilist puhkust raseduse puhul, saades selle aja eest tööpalka edasi. Naistel on õigus täiendavale kindlustusele lapse toitmiseks ja lapse eest hoolitsemiseks.

Põllumajandusliku artelli põhikirja alusel kolhoosid vabastavad naised töölt üks kuu enne sünnitamist ja üks kuu pärast sünnitamist, makstes selle aja eest poole tema poolt väljatöötatud tööpäevade keskmisest arvust.

Meie maal on loodud laialdane võrk asutusi emade ja imikute kaitseks, võrk, mida mujal maailmas kuskil maal ei ole. Meil loendati 1939. aastal üle 5300 erilise naiste ja laste arstliku nõuandla (tsaariaegses Vene riigis oli neid nõuandlaid ainult 9). Samal aastal oli meil üle 140 000 sünnitusvoodi, nende hulgas 25 000 voodit kolhooside sünnitusmajades, (tsaariaegses Vene riigis oli neid voodeid ainult mõni tuhat). Kohtade arv lasteaedades, -sõimedes ja laste mängumurudel ulatus meil peaaegu 8 miljonini (vanas Vene riigis aga ainult mõne tuhande*i*).

Lasterikkad emad saavad meil riigilt suuri abirahasid laste kasvatamiseks.

Isamaasõja ajal, 1944. aasta 8. juulil laiendas Ulemnõukogu Presiidium seadusandlikul teel riiklikku abi rasedaile naistele, lasterikastele emadele ja vallasemadele. Puhkus raseduse ja sünnituse puhul on pikendatud 63 päevast 77 päevani. Kahekordseks on suurendatud toidunorm rase-

daile naistele, arvates nende raseduse kuuendast kuust. On laiendatud nende asutuste võrk, kes teenivad ema ja last. On määratud riiklik abiraha vallasemadele. Selliste emade lapsed võetakse ema soovil täielikult riigi ülalpidamisele. Lasterikastele emadele antakse riiklikku abiraha nüüd juba kolmanda (ja iga järgmise) lapse sündimisel. On kehtestatud austav nimetus „Ema-kangelane“, mis antakse emadele, kes on sünnitanud ja üles kasvatanud kümme ja rohkem last. Autasuks lasterikastele emadele on määratud ordenid „Ema-kangelane“ ja „Ema au“ ning „Emamedal“.

Kõigist rahvustest ja rassidest kodanike üheõiguslus

Tadžiki ja Turkmeenia Nõukogude vabariikide kolhoosnikute nõupidamisel kõneles seltsimees Stalin:

„Tol vanal ajal, kui meie maal olid veel võimul tsaar, kapitalistid, mõisnikud, seisis valitsuse poliitika selles, et üks rahvas — vene rahvas — oleks valitsev, aga kõik teised rahvad alluvad, rõhutud: See oli tõpralik, metsik hundi-poliitika.“

Tsaarivalitsus ässitas venelasi juutide vastu, tatarlasi armeenlaste vastu, armeenlasi tatarlaste vastu jne. Tema moodustas erilisi jõuke — „mustsaja“ jõuke — kaubitsetajate, kulakute, mõisnike, politseinike killast. Mustsajalased korraldasid metsikuid juutide, üliõpilaste, revolutsionääride peksmisi. Sellise poliitikaga püüdsid vene tsaarid, mõisnikud ja kapitalistid õhutada vaenu meie maa rahvaste vahel, et sel teel seda kergemini võimutseda ja rõhuda kõigi rahvuste töötajaid.

Nõukogude võim ajas juba algusest peale hoopis teisugust rahvuspoliitikat. 16. novembril 1917 avaldati Lenini ja Stalini allkirjadega „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“.

Selles teatas Nõukogude valitsus, et edaspidi ei tohi meie maal olla ei võimutsevaid ega allutatud rahvusi, vaid et kõik rahvad peavad olema vabad ja üheõiguslikud. Igale rahvale antakse enesemääramise õigus, s. t. õigus ise otsustada oma elu riikliku korralduse küsimusi kuni lahkulöömiseni ja iseseisva riigi moodustamiseni.

Seda leninlik-stalinlikku rahvuspoliitikat rakendas järjekindlalt ellu nõukogude võim ja bolševike partei. Tänu sellisele poliitikale on rahvuslik üheõiguslus meie maal täielikult ja lõplikult teostatud. Tänu sellisele poliitikale on kasvanud ja tugevnenud vastastikune usaldus Nõukogude Liidu rahvaste vahel ja on saanud teoks nende vankumatu sõprus.

Stalinlik Konstitutsioon fikseeris Nõukogude kodanike üheõigusluse, sõltumata nende rahvusest ja rassist kõigil riigi, majanduse, kultuuri ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nõukogude kodanik, kuulugu ta mistahes rahvusse või rassi, kasutab võrdseid poliitilisi õigusi teiste kodanikega. Teda võib valida või määrata mistahes riiklikele vastutavaile kohtadele ja ameteisse. Teda võib võtta mistahes tööle ja ta saab töötasu ühiseil aluseil kõigi teistega. Ta võib astuda mistahes õppeasutusse ja tegelda mistahes teaduslikul või kultuurilisel alal võrdseil aluseil kõigi teiste kodanikega.

Stalinlik Konstitutsioon keelab karmilt kehtestada kas otseselt või isegi kaudselt ükskõik milliseid kodanikuõiguste kitsendusi, sõltuvalt kodanike kuuluvusest mingisse rahvusse või rassi. Stalinlik Konstitutsioon keelab ühtlasi valjult kehtestada mistahes eesõigusi mõne teatud rahvuse või rassi kodanikele.

Kui meie riigis keegi kavatseks propageerida sääraseid nõukogude korrale põhiliselt vaenulikke vaateid, et mingisuguse rahvuse või rassi kodanikud omavad ainulaadseid omadusi ja seepärast peavad kasutama erilisi õigusi ja privileege, kui keegi hakkaks väljendama vihavaenu või põlgust teistest rahvustest ja rassidest inimeste vastu, — siis niisugune inimene oleks meil antud otsekohe kohtu alla. Kodanike üheõiguslust käsitlevate Konstitutsiooni nõudmiste rikkumist karistab nõukogude seadus kui kõige rängemat riiklikku kuritegu.

Nii on lugu Nõukogude Liidus rahvusliku üheõiguslusega. Kuid mida me näeme välismaal?

Kapitalistlikes maades, kus elanikkond koosneb mitmest rahvusest, pole rahvuslikku üheõiguslust. Sellest kõneldakse mõnikord küll seadustes, kuid tegelikus elus seda ei

ole: üks rahvas võimutseb, kuna teised on sõltuvad ja alistatud rahvad või neid kiusatakse isegi taga.

Seda võib näha rohkearvuliste Aafrika, India, Indoneesia sõltuvate rahvaste õigusetu seisukorra näitest. Eriti metsikut rahvusliku surve ja rahvaste hävitamise poliitikat teostasid vallutatud maades Saksa ja Jaapani fašistlikud riigid.

Rahvuslik üheõiguslus, mis meie maal on täielikult teostatud, on kõigi rahvaste loosungiks, kes võitlevad oma rahvusliku vabastamise eest.

Südametunnistuse vabadus

Vanas Vene riigis oli palju mitmesuguseid uske, alates õigeusust ja lõpetades paganausuga.

Nende seas oli õigeusk „esikohal ja valitsev“. Õigeusu kirik kasutas riigi kaitset ja toetust. Õigeusu kultuse teenijad, peale korjanduse usklikelt, said ülalpidamise riigilt. Kõigis riiklikes ja erakoolides õpetati kohustusliku õppeainena „jumalasõna“ (ortodokslikku usuõpetust). Kooli ülemus valvas, et õpilased käiksid jumalateenistustel ja täidaksid usukombeid. Täiskasvanuid, kes usukombeid ei täitnud, ähvardas teenistusest vallandamise oht.

Sünni-, abielu- ja surmatunnistused anti välja kirikuvõimude poolt. Ilma kirikliku talituseeta sõlmitud abielu loeti ebaseaduslikuks. Sellisest abielust lapsed tunnistati „ebaseaduslikult sündinuiks“ ja seadus neid ei kaitsnud.

Inimesed, kes tunnistasid mõnd teist usku, olid oma õigustes kitsendatud ja kannatasid tihti julma tagakiusamist. Jumalaeitamise jutlustamine oli keelatud ja kriminaalseaduste järgi karistatav.

On selge, et niisuguses olukorras ei saanud juttugi olla mingist südametunnistuse vabadusest.

Nõukogude võim oma dekreediga 3. veebruarist 1918 kuulutas välja südametunnistuse vabaduse ja tühistas iga sugused usundiga ühenduses olevad kitsendused. Selles dekreedis on öeldud:

„Iga kodanik võib tunnistada mistahes usku või ei ühtki.“

See ongi südametunnistuse vabadus. Et kindlustada see tegelikult, viis nõukogude võim sama dekreediga läbi kiriku lahutamise riigist ja kooli lahutamise kirikust. See tähendab, et kirik ja vaimulikkond ei saa enam riiklikku toetust ja et vaimulikel on keelatud anda usuõpetust koolides. Sünni-, abielu- ja surmatunnistuste väljaandmine anti ilmaliku võimu — nõukogude kätte.

Uhes sellega kindlustas sama dekreet usukommete vaba täitmise. Usutalituseks vajalikud hooned ja esemed anti tasuta kasutamiseks usuühinguile.

See seadus kehtib täies ulatuses praegugi. Nõukogude võimu suhtumist usule, usklikele ja nende organisatsioonidele määratakse endiselt selle seadusega, mis on fikseeritud Stalinlikus Konstitutsioonis.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustab kodanikele tõelise südametunnistuse vabaduse. Ta fikseeris Nõukogude kodanike õiguse vabalt täita usukombeid. Uhes sellega fikseeris Konstitutsioon Nõukogude kodanike õiguse vabalt teha usuvastast propagandat.

Nõukogude võim tugineb oma tegevuses teadusele. Ta teeb kõike võimalikku rahvamasside kõige laialdasemaks valgustamiseks. Ta aitab rahvast kõigi abinõudega tutvuda teadustega, arusaamata nähtuste looduses ja inimühiskonna elus teaduslike seletustega, maailma ja inimese tekkimisega, seletab usu osa inimkonna ajaloos jne. Nõukogude võim kasvatab noorsoost julgeid inimesi, kes on vabad kõigist eelarvamustest, kasvatab teadlikke ehitajaid ja võitlejaid õnneliku elu eest Nõukogudemaal.

Nõukogude võim kaitseb kõiki töötajaid sõltumata nende usulistest vaadetest. Nõukogude võim mitte ainult ei kiusa usklike taga seepärast, et nad usuvad minnisse üleloomulikku jõusse, kes korraldavad inimeste saatust, vaid ka kaitseb usklike igasuguste tagakiusamiste eest.

Saksa fašistid hakkasid nende poolt ajutiselt vallutatud maades ja nõukogude piirkondades usklike inimesi taga kiusama, nende usutunnete üle irvitama, kirikuid röövima, rüvetama ja purustama ning vaimulikke tapma. Nõukogude valitsus paljastas need hitlerlaste kuriteod ja teatas,

et süüdlasi karistatakse nõukogude seaduste kogu karmusega. Nõukogude valitsus määras saksa fašistlike kuritegude kindlakstegemise ja uurimise Erakorralise Riikliku Komisjoni koosseisu õigeusu kiriku esindaja.

Nõukogude valitsuse juures on erilised organid usukultuste asjus. Nende peamine ülesanne on valvata, et nõukogude võimu seadused ja määrused, mis puudutavad usuühingute tegevust, õigesti ja õigeaegselt viidaks ellu, ilma nende siseellu segamata.

Nõukogude võimu poliitika südametunnistuse vabaduse küsimuses on saavutanud kõigi uskude vaimulike ja usklike poolehoidu ning toetuse nii meie riigis kui ka välismaal.

Poliitilised vabadused

Tsaariaegses Vene riigis olid olemas erilised ametnikud, kes valvasid seda, et trükis ei ilmuks mingeid vabameelsete mõtteid. Ilma nende loata ei võinud ilmuda ükski raamat ega ajalehe number. Tsaari tsensorid leidsid igal pool „vabamõtlust“ ja tsaristliku korra kukutamise püüdeid. Nii, näiteks, tõmbas üks ametnik kokaraamatust maha järgmise lause: „panna pirukad vaba õhu kätte“, sest see lause tema arvates võis viia mõttele revolutsioonist. Teine ametnik kustutas kirikulaulus „jumalaemast“ ütluse selle kohta, et tema „nägematult taltsutab õelaid ja metsikuid valitsejaid“: ka siin nägi tsensor „vabamõtlust“ ja viidet tsaarile.

Need anekdootidena tunduvad näited tõendavad, millises olukorras oli trükisõna tsaarivõimu aegu. Revolutsionärid olid sunnitud sisse seadma põrandaaluseid trükikode, salaja trükkima ja levitama kirjandust.

Politsei ja tsaari „ohranka“ eriagendid valvasid riigialamate käitumist ja vangistasid iga ettevaatamatult öeldud sõna pärast. Koosolekud olid keelatud. Tänav-rongkäigud ja demonstratsioonid aeti julmalt laiali relvastatud jõuga, nagu see juhtus, näiteks, nende demonstratsioonidega, mis olid organiseeritud seltsimees Stalini poolt Tiflisis ja Batumis. Osavõtu eest salakoosolekuist või organisatsioonest ähvardas arreteerimine, türmiheitmine, väljasaatmine, hukamine. Kümneid tuhandeid bolševikke ja teisi revolüt-

sionääre sattus vanglise, sunnitööle ja hukkus võitluses vabaduse eest.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas kõigile kodanikele poliitilised õigused: õiguse sõnavabadusele, trükivabadusele, koosolekute ja miitingute vabadusele, tänav-rongkäikude ja demonstratsioonide vabadusele.

Vastavalt töörahva huvidele ning rahvahulkade organisatsioonilise isetegevuse ja poliitilise aktiivsuse arendamise eesmärgil tagab Konstitutsioon NSVL kodanikele õiguse ühineda mitmesuguseisse ühiskondlikesse organisatsioonidesse: ametiühinguisse, kooperatiivühendustesse, noorsoo-, spordi- ja kaitse-organisatsioonidesse, kultuurilistesse, tehnilistesse ja teaduslikesse seltsidesse ning kommunistlikku parteisse.

Millega on kindlustatud meil need poliitilised õigused ja vabadused tegelikus elus?

Nad on kindlustatud kogu meie ühiskondliku ja riikliku korraga.

Meie maal on riiklik võim töörahva käes. Nõukogude võim, kui tõeline rahvavõim, ei ole vähimalgi määral huvitatud mingisugusest nende poliitiliste õiguste ja vabaduste kitsendamisest. Hoopis selle vastu: nõukogude võim on otseselt huvitatud sellest, et rahvamasside poliitiline ja ühiskondlik isetegevus areneks nii laialdaseks kui võimalik, kuni see hõlmaks kõik kodanikud. Sel eesmärgil nimelt ongi Stalinlikus Konstitutsioonis kuulutatud poliitilised õigused ja vabadused.

Meie maal on töörahva käsutuses need ainelised vahendid ja tingimused, mis on vajalikud poliitiliste õiguste ja vabaduste ellurakendamiseks. Töötajad ja nende organisatsioonid võivad takistamatult kasutada trükikode ja paberitagavarasid ajalehtede ja raamatute trükkimiseks, hooneid ühiskondlikeks koosolekuiks, võivad kasutada sidevahendeid jne.

Rääkimatagi on selge, et sellist seisukorda ei olnud vanal Venemaal ega ole ka kapitalistlikes riikides. Seal on võim kodanluse käes ning poliitiliste õiguste ja vabaduste ellurakendamiseks vajalikud ainelised vahendid on kapitalistide eraomanduseks.

*

Nõukogude rahvas on endale kätte võitnud suured õigused ja vabadused, on pannud kehtima ja on kindlustanud nõukogude ühiskondliku korra Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel.

Nõukogude Liidu töölisklassil, tema töörahval on palju ühiskondlikke organisatsioone. Need on ametiühingud, kes ühendavad peaaegu kõiki meie maa töölisi ja teenistujaid. Need on kooperatiivsed ja kolhooslikud organisatsioonid, kes hõlmavad peaaegu kõiki talupoegi ja kodukäsitöölisi. See on kommunistlik noorsooühing, kes seisab partei kõrval ja ühendab linna ja maa eesrindlikku noorsugu. Need on igasugused teaduslikud, riigikaitse-, spordi- ja muud ühiskondlikud organisatsioonid, kuhu kuulub kümneid miljoneid liikmeid.

Igäuks neist organisatsioonidest töötab omal alal ja elab oma isetegevuslikku elu. Kõik nad teenivad töörahva huve. Ja partei on selleks töölisklassi, töötavate hulkade juhtivaks organisatsiooniks, kes kindlustab kõigi parteitute organisatsioonide hästikorraldatud tööd ühes üldsuunas ja teostab kõigi nende organisatsioonide ühist juhtimist.

Kuidas ja miks meie partei suutis saada enda kätte juhtiva osa töörahva teiste organisatsioonide seas?

Partei on töölisklassi eesrindlik, teadlik väesalk. Ta koosneb töölisklassi, talupoegade ja intelligentsi eesrindlikest inimestest. Kommunistid elavad ja töötavad töörahva hulkade keskel, nad on lähedalt seotud kõigi parteitute organisatsioonidega ja seisavad väga tihti nende eesotsas. Bolševike partei on ainus organisatsioon, kes on suuteline välja töötama ühist tegevusjoont kõigile organisatsioonidele ja koondama enda kätte töörahva kogu võitluse juhtimist.

Partei ei asenda mingil tingimusel parteituid organisatsioone. Parteiorganisatsioonid ei käsuta parteituid organisatsioone, vaid annavad neile abi nende töös. Kommunistid, kes on parteitute organisatsioonide liikmeks, saavutavad kui eesrindlikud ja mõjukad inimesed veenmise abil seda, et need organisatsioonid töötavad partei järgi, võtavad vabatahtlikult vastu tema juhtimise.

Võtame töörahva saadikute Nõukogud. Rahvas valib neisse oma parimaid inimesi. Juhtivaile kohtadele Nõuko-

gudes esitab partei oma kandidaate. Ja kui riigiorganite juhtijateks on reeglipäraselt partei poolt esitatud kandidaadid, siis seda seepärast, et nemad on kõige rohkem järele proovitud ja rahvale ustavad inimesed.

Partei jõud on selles, et ta seisab eesrindliku revolutsioonilise teooria — marksismi-leninismi alusel. See õpetus aitab parteil orienteeruda ümbritsevas olukorras, mõista toimuvate sündmuste sisemist seost, ära tunda, kuidas ja kuhu arenevad sündmused, kuidas ja kuhu nad peavad arenema tulevikus. See õpetus annab parteile võimaluse ette näha sündmuste käiku ja järelikult annab talle ka võimaluse juhtida sündmuste käiku nii, nagu see on vajalik rahvahulkade huvides.

Partei jõud seisab tema organiseerituses. Lenin kirjutas, et saja jõud võib ületada tuhande jõu, kui see sada on organiseeritud. Tänu oma ridade organiseeritusele on bolševike partei suutnud vastu pidada kõige rängemaile katsumustele, mis talle on osaks saanud võitluses rahvavaenlastega, ja toime tulla rahvahulkade ja Nõukogude riigi juhtimise raskeimate ülesannetega nii rahu kui ka sõja ajal.

Partei jõud seisab tema ühtsuses ja distsipliinis, mis tugineb tema liikmete vaadete ühtsusel. Bolševistlik partei nõuab kõigilt oma liikmeilt rangeimat distsipliini, see on kõigi partei määruste tõrkumatut täpset, kiiret täitmist. Kommunistide bolševistlik parteidistsipliin põhineb vabatahtlikul alistumisel oma parteile, ennastsalgaval ustavusel oma parteile.

Bolševistliku partei jõud ja võitmatuse on tema lahutamatu sidemes rahvahulkadega. Lenin ja Stalin õpetavad, et partei, kes on kaotanud või nõrgestanudki oma sidemed rahvahulkadega, kaotab paratamatult rahvahulkade usalduse ja toetuse, hukkub paratamatult. Partei ei unusta iialgi neid oma suurte juhtide sõnu. Bolševistlik partei ümbritseb end miljonite aktiivsete parteitute abilistega. Partei mitte üksnes ei õpeta masse, vaid ise õpib rahvahulkadelt, rikastab juhtide töökogemusi rahvahulkade kogemustega. Partei nõuab, et iga tema liige oleks eeskujuks oma töös käitises, oma töö tehnika valdamises, oma kvalifikatsiooni tõstmises, oma teadmiste tõstmises, töö ja riikliku distsipliini pidamises, kogu oma käitumises ühiskonnas ja elus.

Kommunistliku partei juhtiv osa Nõukogude Liidus on rõhutatud ja fikseeritud NSVL Konstitutsioonis. Seal on öeldud, et partei on „tööraha eelvägi tema võitluses sotsialistliku korra kindlustamise ja arendamise eest“. Konstitutsioonis on kirja pandud, et partei on „töötava rahva kõigi ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuum“.

Seltsimees Stalin nimetas kommunistlikku parteid nõukogude rahva juhtivaks ja suunavaks, innustavaks ja organiseerivaks jõuks nii rahuliku ülesehituse kui ka sõja aastail.

Nõukogude rahvas suhtub Lenini-Stalini parteile täie usaldusega ja hindab teda kui oma armastatud parteid.

Kommunistlik partei on Nõukogude Liidu jõu ja võimsuse üks põhiallikaid.

Kommunistlikule parteile oleme tänu võlgu selle eest, et meil tekkisid ja on täie jõuga voolama hakanud Nõukogude Liidu jõu ja võimsuse kõik teised allikad: nõukogude ühiskondlik kord; nõukogude riiklik kord; nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus; nõukogude rahvaste sõprus; hingestav nõukogude patriotism.

Kommunistliku partei ja tema suure juhi seltsimees Stalini juhtimisel läheb nõukogude rahvas vastu uutele saavutustele Nõukogude riigi võimsuse tugevdamisel ja meie maal kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel.

NÕUKOGUDE KODANIKE PÕHIKOHUSED

Õigustest ja kohustest

Küsige vanema põlve seltsimeestelt, neilt, kel on tulnud elada ja töötada vanas Vene riigis:

„Kuidas teie suhtusite neile kohustustele, mis teile riiki pani peale, neile seadustele, mida avaldas tsaarivalitsus?“

Ja nemad vastavad teile:

„Meie püüe oli endalt ära veeretada need kohustused, meie igati püüdsime kõrvale hoida tsaari seaduste täitmisest.“

Ja see on ka arusaadav. Olid ju vanas Vene riigis pere-meesteks mõisnikud ja kapitalistid, nemad panid kehtima oma korra, mis oli töörahvale vastik.

Õigused ja kohused nad jaotasid sel viisil: õigused — kodanlusele, kohused — töörahvale. Võtame näiteks töö. Kel lasus kohustus töötada? See lasus eranditult varatuil ja puudustkannatavail klassidel — tööliste ja talupoegade massidel. Kelle päralt aga oli õigus kasutada töövilja ja kõiki eluhüvesid? Rikastel, ekspluateerivail klassidel — kapitalistidel, mõisnikel, kulakuil.

Ei tule imestada, et töörahvas püüdis kõrvale hoiduda kodanliku riigi poolt temale pealepandud kohustest ja võõra võimu poolt antud seaduste täitmisest. Valitses sügav leppimatu vastuolu töörahva huvide ja kodanliku riigi, kodanliku ühiskonna huvide vahel: see, mis oli kasulik kodanlusele, ei olnud kasulik töörahvale ja vastupidi. Töölised ja talupojad püüdsid kukutada kodanluse võimu ja maksma panna töörahva võim.

Nõukogude võimule tulles sai töörahvas maa peremeheks ja pani maksma oma korra.

Meil ei ole õigusi ilma kohustusteta ega kohustusi ilma õigusteta. Võtkem töö. Kes on meil kohustatud töötama?

Kõik. Stalinlik Konstitutsioon kuulutas töö „iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks“. Uhes sellega andis Konstitutsioon kõigile Nõukogude kodanikele õiguse saada tööprodukte vastavalt igaühe poolt tehtava töö hulgale ja omadusele. Seevastu: mittetöötava, kuid töövõimelise inimese jätab meie Konstitutsioon produktide saamise õigusest ilma: „Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma“.

Kui täisvoliline peremees omal maal, kehtestas NSVL töörahvas ise need Nõukogude kodanike õigused ja kohused. Igaüks neist kohustest vastab täielikult töörahva eluliste huvidele. Meil ei ole mingeid vastuolusid töörahva huvide ja riigi huvide vahel. Need huvid langevad täiesti ühte.

Meie oleme loonud õiglase ühiskondliku ja riikliku korra. Meie tahame seda tugevdada ja edasi arendada. Meie oleme valmis kaitsma seda korda, kaitsma oma Nõukogude Kodumaad kogu oma jõuga. Mida on aga selleks vaja?

Selleks nõutakse eelkõige igalt Nõukogude kodanikult, et tema ausasti täidaks neid kohuseid, mis on kehtima pandud Stalinliku Konstitutsiooniga paragrahvides 130—133.

Millised need kohused siis on?

Järgida Stalinlikku Konstitutsiooni, täita nõukogude seadusi

Konstitutsioonis on sõnastatud meie ühiskondliku ja riikliku korra alused. Stalinlik Konstitutsioon fikseeris sellise korra, mille juures on võimatu ühtedel inimestel teisi ekspluateerida ja rõhuda, ning sellise korra, mille juures kõik võim kogu riigis kuulub töörahvale. Sellest Konstitutsioonist range kinnipidamine kindlustab meie kodumaa õitsengu ja võimsuse, ning järelikult ka Nõukogude kodanike isikliku heaolu.

Seepärast ongi Nõukogude kodanike esimene käsk — pühalikult järgida Nõukogude Liidu Konstitutsiooni kui ka Nõukogude vabariikide konstitutsioone.

Stalinlik Konstitutsioon on meie seaduste seadus. Tema alusel töötatakse välja kõik teised seadused. Nõukogude

seadustes väljendub töörahva tahe. Neis on kirja pandud see, mida rahva esindajad on tunnistanud õigeks ja vajalikuks ellu viia Nõukogude riigi huvides, kogu ühiskonna, see on kogu töörahva huvides. Kes seda ei täida, rikub nõukogude seadusi, see läheb rahva tahte vastu, see toob kahju Nõukogude riigi, kogu ühiskonna huvidele.

Täpselt ja tõrkumata täita seadusi — see on NSVL kodaniku teine käsk.

Süüdlased nõukogude seaduste rikkumises kannavad karistust sõltuvalt nende süüteo raskusest ja süüdlase süü-määrast. Eriti suur tähtsus on seaduste täpsel täitmisel sõja-tingimustes.

Kes ka kuigivõrd kaldub kõrvale nõukogude võimu seaduste, määruste ja korralduste täitmisest, see kas tahtes või tahtmata abistab Nõukogude Kodumaa vaenlasi.

Pidada töödistsipliini

Vanasti mõni uustulnuk, kes alles oli sattunud tehasesse tööle, püüdis ikka kõigest jõust töötada. Kuid seltsimehed peagi pidurdasid teda:

„Mis sa rühid? Tahad suurendada peremehe rikkust?“

Ning tõesti, hoolikas töö kapitalistlikus ettevõttes rikastas veel enam peremeest, aga töölisele endale ta mingisugust kasu ei toonud, vaid ainult kahjustas.

Töö organisatsioon kapitalistlikes ettevõtteis püsis peamiselt näljadistsipliini varal: tööline kartis, et halva töö puhul peremees heidab ta värava taha ja temal tuleb nälgida.

See seisukord muutus põhjalikult nõukogude võimu ajal. Majandusettevõtted kuuluvad meil riigile või kolhoosidele ja kooperatiividele. Mida püüdlikumalt töötavad töölised ja kolhoosnikud, seda rikkamaks muutub meie riik, meie ühiskond, mis koosneb ainuüksi töötajaist, seda rikkamaks muutuvad kolhoosid, seda rohkem saavad oma töö eest ja seda paremini varustatakse töölisi ja kolhoosnikuid. Töötajad ise on muutunud peremeesteks, töötavad ainult iseendale ja on seepärast huvitatud sellest, et töötada võimalikult paremini.

Seepärast ongi töö organiseerimine meie sotsialistlikes käitistes rajatud töörahva oma vabale ja teadlikule distsipliinile.

Ilma säärase vaba ja teadliku distsipliinita poleks meie käitistes olnud võimalik töötajate sotsialistlik võistlus tootmisülesannete kiiremaks ja paremaks täitmiseks ja ületamiseks, oleks võimatu stahhaanovlik liikumine. Stahhaanovlased on need eesrindlikud töölised ja talupojad, kes valitsevad oma tootmisala tehnikat. Stahhaanovlased on leiutanud ja leiutavad iga päev palju paremaid tööviise ja tehnikalisi täiendusi, mis tõstavad tööviljakust. Igas käitises on kahe, kolme ja isegi kümne normi täitjaid, s. t. stahhaanovlasi, kes on oma tööviljakuse tõstnud kaks, kolm ja kümme korda kõrgemale normist. Nad on eeskujuks teistele töölisele.

Töötasumine toimub meil vastavalt igaühe poolt tehtava töö hulga ja omadusele. Töös erilise eduga väljapaistnud isikud saavad preemiaid, autasustatakse aukirjade, märkide, medalite ja ordenitega. Ülimaks autasuks töösaavutuste eest on Sotsialistliku Töö Kangelase tiitel. Selle tiitliga autasustatuile antakse Lenini orden ja kuldmedal „Sirp ja vasar“ erandlike teenete eest, mis on kaasa aidanud rahvamajanduse, kultuuri ja teaduse tõusule ning Nõukogude Liidu võimsuse ja kuulsuse kasvule.

Sotsialistliku Töö Kangelaste seas on silmapaistvamaid riigitegelasi, majandusmehi, konstruktoreid, õpetlasi ning on ka lihttöölisi ja kolhoosnikuid.

Töötasu määramine töö hulga ja omaduse järgi ning eritasud väljapaistva töö eest on tähtsaimaks kasvatusvahendiks, mis ergutab ja õhutab töötajaid distsiplineeritule ja kohusetundlikule tööülesannete täitmisele ja nende ületamisele.

Valdav enamik Nõukogude kodanikke on sellest teadlik, et nüüd meie töötame iseendile, ja suhtuvad seepärast tööle ausalt, peavad kinni töödistsipliinist, juhitud mitte hirmust, vaid sisetundest. Kuid rahvahulkades on ka ajast mahajäänud inimesi, kes ei ole veel suutnud vabaneda vanadest vaateist tööle, kui töötajad töötasid nagu sunnitöölised kapitalistide ja mõisnike kasuks. Meil leidub veel inimesi, kes püüavad kõrvale hiilida tööst, anda ühiskon-

nale oma tööga nii vähe kui võimalik, aga võtta ühiskonnalt endale võimalikult rohkem. Selliste inimeste suhtes on vajalikud sundimisvahendid.

Andes seadusi ja määrusi sundimisvahendite kohta, teevad nõukogude võim ja kommunistlik partei samal ajal suurt tööd masside hulgas, seletades neile nende vahendite tarvilikkust ühiskonna, Nõukogude riigi ja töötajate enda jaoks.

Alati korduvate töönormide mittetäitmise puhul võib töölise üle viia teisele vähemtasuvale tööle. Kui tehtud töö oma väärtuselt pole rahuldav, tasutakse selle eest vastavalt vähem või see jääb koguni tasumatagi. Kaaluva põhjuseta tööle mitteilmumise, see on töölt puudumise eest võetakse töölised ja teenistujad kohtulikule vastutusele ja Rahvakohtu otsusega karistatakse neid paranduslike töödega kuni 6 kuuni ühes palgast mahaarvamiseга kuni 25%.

Kolhoosides määrab põhikiri samuti kindlaks töödistsipliini rikkumise ja halva töö eest rida karistusi: hoiatus, noomitus, laitus üldkoosolekul, trahv 5 tööpäeva ulatuses, ajutiselt töölt tagandamine jt. Parandamatud isikud kustutatakse kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse põhjal kolhoosiliikmete nimekirjast maha.

Iga Nõukogude kodanik ja eelkõige tööle asuvad noored, poisid ja tüdrukud, peavad selgesti mõistma vankumatu töödistsipliini täitmise erilist tähtsust meie sotsialistlikus ühiskonnas.

Töödistsipliini rikkumine kas või üksikuis meie käitistes paratamatult pidurdab meie rahvamajanduse korrastatud ja pidevat tööd, mis on otseseks kahjuks kogu riigile, kogu ühiskonnale.

Ausasti suhtuda ühiskondlikule kohusele

Kirjanik L. Nikulin oma raamatus „Lõuna-Uural“ jutustab järgmise loo.

„Tankogradi linnast sõidab rindele raske ešelon, laaditud tankide ja mürskudega. Vedurijuht juhtis rongi säärase kiirusega, et raudteeputkad ja pooljaamad aina vilksatasid mööda. Järsku hakkasid kriuksuma pidurid ja rong peatus keset steppi.

„Mis teil seal viga on?“ küsis veduri juurde jooksnud vanemseersant Rodionov.

„Tagumise kontrollkorgi keere laseb vett läbi, katel võib lõhkeda,“ vastas vedurijuht. „Lähema depooni ehk kuidagi ronime... Ja tühine asi — kork kinni keerata, kuid katla alt on vaja kustutada tuli. Nii langebki vedur terveks ööpäevaks reast välja. Kuid sellise koosseisuga rong! Iga minut on kallis.“

Vedurijuht astus küttekolde juurde ja avas ukсед. Leek lõõmas ägedasti.

Ning järsku, kuidagi imelikult vaadanud abilisele, käskis:

„Ava kõik! Anna õhku! Anna tõmbetuult!“

„Nüüd viska sütt peale!“ käsutas vedurijuht.

Helepunane leek tumenes aegamööda kasvava musta söekihi all. Mürgised gaasid tungisid sellest läbi. Ülal katlas pahises kuni kümne atmosfäärini kokkusurutud aur.

„Pane tähele!“ ütles masinist tumedalt. „Juhtub midagi — tõmba mind välja.“

Ja ta kadus musta, leitsakut kiirgavasse kütteavasse.

Möödus piinavalt pikki hetki. Rodionov, kes kümneid kordi oli surmale silma vaadanud, ise vaevalt pääsnud põlevast tankist, tundis, kuidas temal selga mööda abaluude vahel veeresid higipiisad.

Viimaks ometi must küürus siluett tuli nähtavale kütteavast. Masinist peaaegu kukkus Rodionovile käte vahele. Tema nägu oli muutunud teravaks, täitsa mustunud tahmast ja nõest. Ta hingas sügavalt ja ahnesti sisse külma niisket õhku. Siis ütles:

„Valmis... võib... sõita...“

„Masinist!“ lausus katkelisel häälel Rodionov.

Too vaatas vaikides tema otsa.

„Kuule, seltsimees! Kuidas on sinu nimi?“

„Tšernihhov.“

„Missugusest depoost?“

„Troitskist. Aga mis?“

„Ei midagi... olete tubli rahvas teie, uurallased.“

Rodionov kaelustas masinisti ja kargas maha veduri redelilt.

Hakkasid krigisema puhvrid. Rong lisas kiirust.“

Küsime endilt: mis sundis seltsimees Tšernihhovi sellise ennastalgavale teole?

Sellele sundis teda kõrge teadlikkus ühiskondlikust kohustusest. Ta oli teadlik, et seda nõuavad temalt samasuguste tööinimeste huvid nagu ta ise, nõuavad nõukogude ühiskonna, selle maa huvid, kus peremeheks on töörahvas ise. Ta tundis oma sugulussidet kogu ühiskonnaga, kogu oma maaga ja nende pärast ta riski oma eluga.

Säärast kõrget teadlikkust ühiskondlikust kohusest ei võinud muidugi olla vanal Venemaal ega ole ka üheski kapitalistlikus riigis, kus ühiskond on jagatud vastandlike huvidega vaenulikesse klassidesse.

Nõukogude kodaniku ühiskondlik kohus nõuab kõigepealt nende seaduste ausat täitmist, mis on kehtestatud nõukogude võimu poolt. Seadus väljendab meil seda, mida tunnustasid vajalikuks ja kohustavaks kogu ühiskonna huvides tema parimad kogu rahva poolt valitud esindajad. Seaduse nõuded, millest Nõukogude kodanikud on teadlikud, muutuvad temale ühiskondliku kohustuse käskudeks, mida tema täidab mitte hirmust karistuse ees, vaid vabatahtlikult, arusaamise tagajärjel, et need nõudmised on vajalikud ühiskonnale ja riigile.

Nõukogude kodanike eesrindlik, kõige teadlikum osa mõistab ühiskondlikku kohustust laiemalt kui seda nõuab otseselt seadus. Ühiskondliku kohustuse all mõistab ta kõike seda, mis on vajalik ja kasulik sotsialistliku ühiskonna tugevdamiseks ja arendamiseks ning Nõukogude Kodumaa hüvanguks.

Nii näiteks nõudsid seadus ja teenistusreeglid masinist Tšernihhovilt, et tema, leidnud rikke veduris, oleks seda ettevaatlikult juhtinud lähemasse depoosse ja remonti andnud. Kuid siis oleks rong terveks ööpäevaks rindele hilinenud. Ja Nõukogude kodaniku kõrge kohustus näitas seltsimees Tšernihhovile kätte teise lahenduse, kuigi see oli seotud elukardetava riskiga.

Nõukogude seadus nõuab igalt kodanikult tootmisnormide täitmist. Aga eesrindlikud töölised ja kolhoosnikud, stahhaanovlased, mitte üksi ei täida, vaid ka ületavad tootmisnorme mitmekordselt. Õige sageli juhtub, et kiire iseloo-

muga ülesande saanud brigaad ei lahku päevade kaupa töökojast kuni ta pole töö enne tähtaega ära andnud.

Eesrindlike Nõukogude kodanike arusaamise järgi nõuab ühiskondlik kohustus, et igaüks tunneks hingevalu ühiskondliku ürituse pärast, asetaks ühiskondlikud huvid oma isiklikest huvidest kõrgemale, võitleks kõige selle vastu, mis kahjustab sotsialistlikku ühiskonda ja riiki. Teadlik Nõukogude kodanik, nähes korratusi oma tehases, oma kolhoosis, ei hakka ootama, kuni need puudused kõrvaldatakse, vaid paneb ise käed külge. Stahhaanovlased näiteks nähes, et mõned töölised ei täida oma norme, püüavad abistada mahajääjaid seltsimehi, edasi anda neile oma kogemusi ja püüavad saavutada tööviljakuse üldist tõusu. Teadlik Nõukogude kodanik ei jäta ainsatki oma kohustustesse ebaausa, seda vähem veel kuritegeliku suhtumise fakti silmapaari vahele ja tõstab kogu nõukoguliku ühiskondluse võitlusele niisuguste faktide vastu.

Austada sotsialistliku ühiselu reegleid

Konstitutsioon mõistab sotsialistliku ühiselu mõiste all kogu meie riiki, tervet meie sotsialistlikku ühiskonda. Konstitutsioonis on jutt neist käitumisreegleist, mida on kohustatud pidama Nõukogude kodanikud suhtumises ühiskonnale ja omavahelises läbikäimises.

Muidugi on ühiselu reegleid olemas igas inimühiskonnas. Nende sisu sõltub antud maa ühiskondlikust korrast. Milline on ühiskondlik kord, sellised on ka ühiselu reeglid.

Vana Vene riigi ühiskondliku korra aluseks oli tootmisvahendite eraomandus. Eraomandus andis võimaluse ühtedel inimestel ekspuaterida ja rõhuda teisi inimesi. Vana ühiskond, kõneles Lenin, põhines sel, et sina kas riisud teist või teine riisub sind, sina kas töötad teisele või teine sulle. Eraomandus lahutas inimesi, lõi nende vahele usaldamatuse, vaenulikkuse ja võitluse suhted.

On arusaadav, et kodanlik ühiskond lubas ja õigustas inimese ekspuaterimist inimese poolt ja kõiki neid suhteid inimeste vahel, kõiki neid käitumisreegleid, mis siit järg-

nesid. Kodanliku ühiselu reegleid väljendavad eredalt sellised endisaja vanasõnad, nagu: „Inimene on inimesele hundiks“, „Igaüks enda eest, jumal kõigi eest“, „Oma särk on ikka ligem“ jne.

Ühiskondliku, sotsialistliku omanduse võit kogu rahvamajanduses hävitas meil võimaluse inimese ekspluateerimiseks inimese poolt. Ühiskondlik, sotsialistlik omandus ühendas inimesed ühtse töö alusel ühiskondlikes ettevõtteis, loob nende vahel usalduse, sõpruse ja seltsimehelikkuse suhted.

Sellisel pinnal ongi meil tekkinud ja juurduvad üha rohkem kõigi meie kodanike teadvusse hoopis teissugused ühiselureeglid, mis on otse vastupidised kodanliku ühiskonna reeglitele.

Sotsialistlik ühiskond mõistab muidugi teravalt hukka inimese ekspluateerimise ja rõhumise inimese poolt ja kõik need suhted ning käitumisreeglid, mis on sellega seotud. Meie ühiskonnas leiavad teravat hukkamõistmist vähemadki katsed kõrvale hiilida kohusest töötada ja elada teiste töövaeva kulul.

Meie mõistame hukka ja põlgame neid vana maailma riismeid, neid peletisi nõukogude peres, kes sulguvad kitsasse isiklike omakasupüüdlike huvide kesta ja hoolitsevad ainult oma heaolu eest.

Sotsialistlik ühiskond nõuab oma liikmeilt, et nad kogu oma eluviisis laseks end juhtida eelkõige ühiskonna ja riigi huvidest. Sotsialistlik ühiskond nõuab üksteise vennalikku abistamist, vennalikku suhtumist kõigi rahvaste ja rasside töötajaisse, kellest koosneb nõukogude rahvaste pere, nõuab seltsimehelikku suhtumist naisterahvale kui üheõiguslikule ühiskonnaliikmele, nõuab õrna hoolitsemist laste ja vanade eest, inimväärtuse, aususe, tõearmastuse austamist jne.

Meie ühiskonna need nõudmised oma liikmeile väljenduvad sotsialistliku ühiselu sääraseis reeglites nagu näiteks: „Üks kõigi eest, kõik ühe eest“.

Nõukogude kodanik ei eralda oma isiklikku elu ja oma isiklike huviseid meie kodumaa suurtest huvidest. Nõukogude kodanikud asetavad esikohale Nõukogude riigi huvid.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust

Tsaariaegsel Venemaal võis kuulda ühiskondlikust, sotsialistlikust omandusest ainult pörandaalusel koosolekul bolševistlikult propagandistilt.

Kapitalistid, mõisnikud, kulakud, kodanlikud kirjanikud ülistasid igati eraomandust. Nad püüdsid sisendada töölistesse ja talupoegadesse, et eraomandus on igaühe heaolu alus. Tehke aga tööd oma palgehigis, olge kokkuhoidlikud, koguge vara ja teie saavutate endile ja oma lastele jõuka ja õnneliku elu.

Kuid see oli töötavate hulkade petmine.

Küsi vanadelt töölistelt, mida tähendas neile eraomandus. Nemad ütlevad teile, et mingit omandust peale töökäte ja viletsa koduse koli neil kunagi ei olnudki, see kiidetud eraomandus aga tähendas neile nende töövaeva oheldamatut riisumist kapitalistide poolt.

Pärige vanadelt talupoegadelt ja nemad meenutavad, kuidas talumehe peksti, nuheldi, kohtu alla anti, näljutati türmides mõisniku maal karjatamise eest, metsaraiumise, kütamise ja marjakorjamise eest mõisniku metsast. Nad meenutavad, kuidas talupoegadelt riisuti varandus, kuidas aeti õuest ära viimnegi tallekene võlgade eest mõisnikule, kulakule, kuidas talumees laastati puupaljaks.

Aga millise õigusega? „Paljukiidetud“ eraomanduse seaduse alusel.

Sellise küljega pöörduski tööliste ja talupoja poole too „püha ja puutumatu“ eraomandus. Puutumatu oli ju ainult suurnike omandus. Justkui ketikoerad kaitsesid politseinikud, uräädnikud, priistavid, kohtunikud kapitaliste, mõisnike ja kulakute omandust. Eraomanduse kaitse tähendas tegelikult nende rikkuste kaitsmist, tähendas kaitsta nende „õigust“ riisuda vaeseid.

Mõisnike ja kapitalistide jõud ja võim olid rajatud eraomandusele. Kogu kapitalistliku korra aluseks, tema riisumise ja vägivallaga töötavate masside kallal, oli eraomandus tootmisvahendeile.

Kõik see on põhjalikult muutunud sest ajast saadik, kui meil kukutati kodanluse võim ja kogu rahvamajanduses

pandi maksma ühiskondlik, sotsialistlik omandus tootmisriistadele ja -vahenditele. Ühiskondlik omandus kujuneski selleks aluseks, millele meie rajasime uue, sotsialistliku korra ja saavutasime tõeliselt kõigile töötajaile õnneliku ja kindlustatud elu.

Iga töötaja on eluliselt huvitatud sellest, et hoida, kindlustada ja suurendada sotsialistlikku omandust, kui nõukogude korra püha ja puutumatut alust, kui meie kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kogu töörahva kindla elujärje ja kultuurse elu allikat.

Meie Konstitutsioon on kuulutanud rahva vaenlasteks need isikud, kes püüavad kuritahtlikult omandada ühiskondlikku sotsialistlikku omandust. Nõukogude seadus on määranud ühiskondliku omanduse riisumise eest kõrgema karistumäära (mahalaskmise) ja ainult süüd pehmen-davate asjaolude puhul mitte vähem kui 10 aastat vabaduskaotust.

Stalinlik Konstitutsioon kohustab iga kodanikku hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust. Võib tuua kuipalju tahes näiteid, kus Nõukogude kodanikud on osutanud tõelist kangelaslikkust sotsialistliku omanduse kaitsmisel. Kolhoosis „Udarnik“ Pirjatini rajoonis Harkovi oblastis tungisid riisujad öösi seemnevilja aida valvuri kolhoosnik Vassili Vinnitšenko kallale. Bandiite tõrjudes sai tema kaheksa noahaava, kuid suutis siiski tulistada ja hädakisa tõsta. Kuigi raskesti haavatud jäi Vinnitšenko siiski oma postile edasi, kuni kolhoosnikud kokku jooksid. Kolhoosi seeme oli päästetud.

Iga Nõukogude kodanik, eriti sõja-ajal, peab olema valvas ja aitama võimuorganeil kaitsta sotsialistlikku omandust.

Kuid hool ühiskondliku omanduse eest ei piirdu ainult selle kaitsega riisujate ja kahjurite vastu.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust tähendab energiliselt võidelda korratu majandamise, pillamise, lohakuse, hooletu ja kuritegeliku suhtumise vastu ühiskondlikule omandusele.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku ja sotsialistlikku omandust tähendab juhtida riiklikku ja kooperatiiv-kol-

hooslikku majandust kokkuhoidlikult, heaperemehelikult, pidada ranget arvestust ja kontrolli ühiskondliku varanduse kasutamise ja ühiskondlike tarbeainete jaotamise üle, pidada täpset rahalist arvestust, hoida rahva raha.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust tähendab pidevalt kõrgendada tööviljakust, alandada väljalastava toodangu omahinda, tõsta selle kvaliteeti, laiendada ja tugevdada meie sotsialistlikku majandust.

Vaadake tähelepanelikult enese ümber: kuidas teie seltsimehed käitlevad masinaid, instrumente, toorainet, põletisainet, valmistoodangut, kuidas nad koristavad ja hoiavad viljasaaki teie kolhoosis, kuidas on sisse seatud arvestus ja kontroll, — ja teie leiata sadu juhtumeid ja sadu viise, kuidas hoida ja kindlustada ühiskondlikku omandust.

Nõukogude kodanike aukohus

Me teame oma riigi ajaloost, et noorel Nõukogude Vabariigil tuli oma olemasolu esimestest päevadest peale pidada rasket sõjariistus võitlust välismaiste röövvallutajate ja sisemise kontrerevolutsiooni vastu. V. I. Lenin ütles siis:

„Et kaitsta tööliste ja talupoegade võimu röövlite eest, s. o. mõisnike ja kapitalistide eest, selleks on meile vaja võimsat Punaarmeed.“

Punaarmee peamiseks organiseerijaiks ja juhtideks olid V. I. Lenin ja J. V. Stalin. Nad kasvatasid Punaarmeed ja hoolitsesid tema nagu oma armsa lapse eest. Nende lähimaiks abilisteks Punaarmee organiseerimise ja juhtimise alal olid M. V. Frunze ja K. J. Vorosilov.

Punaarmee sündis ja karastus võitlusväljadel, lahingute tules nõukogude võimu vaenlaste vastu. 1918.—1920. aastal päästis Punaarmee nõukogude rahva üksmeelsel toetusel Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidud raskes ja kuulsusrikas võitluses töölis-talupoegade vaenlaste vastu. Ilma Punaarmeeta poleks meil olnud vaba ja sõltumatut Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu.

1941.—1945. aastail kaitses Punaarmee Nõukogude Liidu vabadust ja sõltumatust ennenähtamatus kangelaslikus võitluses fašistliku Saksamaa ja tema kaaslaste vastu.

Saksamaa ja tema liitlaste relvastatud jõud purustati kõigepealt ja peamiselt Punaarmee poolt. Saksamaa pealinna vallutas Punaarmee tormijooksuga ja sundis fašistliku Saksamaa relvad maha panema. Saksa fašistlik röövelriik, mis oli Euroopa üle ujutanud verega, on hävitatud. Punaarmee vabastas meie riigi alatisest saksa kallaletungi ohust läänest.

Pärast seda sundis Punaarmee oma otsustavate ja osavate operatsioonidega Kaug-Idas viimse sõdiva röövvallutusliku riigi, fašistliku Saksamaa peamise liitlase — Jaapani — relvad maha panema. Sellega aitas Punaarmee kaasa Teise Maailmasõja kiiremale lõpuleviimisele demokraatlike riikide täieliku võiduga. Punaarmee vabastas meie riigi alatisest jaapani kallaletungi ohust idast.

Punaarmee ei vabastanud mitte üksnes oma maa võõra maistest röövvallutajaist, vaid ta täitis auga kõrge ja õilsa ülesande — vabastada saksa fašistide ikke alla sattunud Lääne-Euroopa rahvad ja neile nende vabadusvõitluses kaasa aidata. Punaarmee tõi vabaduse neile, kes olid sattunud fašistlikesse vanglaiste ja koonduslaagrisse, neile, keda fašistid olid kihutanud Saksamaale sunnitööle, neile, kes oma kodumaal olid muutunud fašistlike vallutajate orjadeks. Punaarmee vabastas jaapani röövvallutajate orjusest kümned miljonid inimesed Ida- ja Kesk-Aasias.

Punaarmee erineb põhjalikult kõigi teiste riikide armeedest.

Esimene ja põhiline Punaarmee iseärasus seisab selles, et ta on loodud Oktoobrirevolutsiooniga kapitalistlikust rõhumisest vabastatud tööliste ja talupoegade riikliku võimu poolt ja et ta teenib Nõukogude riigi huve. Ta kaitseb kõiki nõukogude rahvaste saavutusi. Ta kaitseb nõukogude võimu vaenlaste vastu meie maad, meie vabrikuid ja tehaseid, meie kolhoose ja sovhoose, meie koole ja ülikoole, meie kultuuriaardeid, meie vabadust ja sõltumatust, meie Nõukogude Sotsialistlikku Kodumaad.

Seepärast armastabki meie rahvas nii väga oma kallist Punaarmeed, hoolitseb nii innukalt tema eest ning on nii uhke temale. Meil moodustavad armee ja rahvas ühise teraviku, ühise pere. Ja selles peitubki meie Punaarmee jõuallikas.

Teine Punaarmee põhi-iseärasus seisab selles, et ta on meie riigi minevikus rõhutatud rahvaste vabastamise armee, kõigi rahvuslike liiduvabariikide kaitsmise armee, Nõukogude Liidu kõigi rahvaste vennluse armee.

Seepärast leiabki Punaarmee palavat ja üksmeelset poolehoidu kõigi meie suures riigis elavate rahvaste poolt. Ja selles peitubki meie Punaarmee teine jõuallikas.

Kolmas Punaarmee põhi-iseärasus seisab selles, et ta on kasvatatud austuse vaimus teiste rahvaste vastu, et ta kaitseb iga rahva õigusi vabadusele ja sõltumatusele, et ta kaitseb rahu ja sõprust kõigi maade rahvaste vahel.

Seepärast pooldavad ja toetavadki kõik maailma vabadustarmastavad rahvad Punaarmeed.

Meie Konstitutsioon nimetab sõjaväeteenistust Nõukogude Liidu relvastatud jõudude koosseisus Nõukogude kodanike austavaks kohustuseks. Ja tõepoolest, mis võib olla austavam kui kohustus kaitsta, relv käes, meie suurt Nõukogude Kodumaad, esimest tööliste ja talupoegade sotsialistlikku riiki maailmas, kogu maailma töörahva lootust ja kantsi nende võitluses oma vabaduse eest?

Punaarmee organiseeritakse 1. septembril 1939 antud üldise sõjaväe-kohustuse seaduse alusel. Kõik meessoost Nõukogude kodanikud, vahet tegemata rahvuse, rassi, usutunnistuse, hariduse, sotsiaalse päritolu ja seisundi vahel, on kohustatud läbi tegema sõjaväeteenistuse Nõukogude Liidu relvastatud jõudude koosseisus. Väkkekutsumise vanuseks on kindlaks määratud 19 aastat, keskkoolilõpetanuile aga 18 aastat. Tegevteenistuse aeg kestab 2—4 aastat olenevalt teenistusliigist. Teenistusaja läbiteinud kodanikud arvatakse reservi kuni 50-aastase vanuseni.

NSVL Relvastatud Jõudude Ministeeriumile on antud õigus arvele võtta ja teenistusse kutsuda, sõja-ajal aga mobiliseerida abi- ja eriväeosadesse naisi, kel on arstiteaduslik, loomaarstiteaduslik ja eriline tehniline ettevalmistus.

Peale sõjaväelise õppuse Punaarmees ja Punalaevastikus teostatakse väeteenistuse-eelset õppust ka koolides.

Punaarmee juhtkonna ettevalmistust kindlustatakse laialdase sõjakoolide, täienduskursuste ja sõjaakadeemiade võrguga. Punaarmee juhtkond koostatakse samast keskkonnast, kust on pärit reameeste koosseiski: tööliste, talupoegade ja intelligentsi hulgast. Punaarmees ei ole ega võigi olla klassivaenu, nagu see on kapitalistlike maade armeede ohvitseride ja sõdurite vahel. Punaarmee komandörid ja võitlejad moodustavad ühise võitluspere, kes on ühte liidetud mitte ainult kõrge sõjalise distsipliiniga, vaid ka sügava seesmise moraalse ja poliitilise ühtsusega — vaadete, püüdluste, eesmärkide ühtsusega, piiritu truudusega Nõukogude Kodumaale.

Punaarmee on omandanud vana vene armee parimad võitlustraditsioonid, kes auga kaitses kodumaad ja purustas tema vaenlasi. Punaarmee on omaks võtnud suurima revolutsiooni — Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni — võitlejate tulise entusiasmi, võrratu eneseohverdamise ja ennenägematu kangelaslikkuse.

Punaarmee eesotsas seisavad tema geniaalne juht seltsimees Stalin ja tema poolt kasvatatud andekad väejuhid. Nad toimivad oma tegevuses seltsimees Stalini poolt väljaarendatud eesrindliku sõjateaduse alusel. Punaarmee töötab välja sellise juhatuse all oma suurepäraseid võitlusomadused ja oma võrratu kunsti purustada vaenlast.

Isamaa kaitsmine on iga Nõukogude kodaniku püha kohus

Moskva ühe tehase stahhaanovlanna naistööline A. Kirpitšova jutustab, kuidas ta kuulas raadio kaudu seltsimees Stalini esinemist 1941. aastal:

„Kuulan ja noogutan kogu aeg peaga, nagu kinnitaksin tema sõnu. Aga mis toimub südames!? Ja see, mis oli, ja mis praegu sünnib, see kõik kerkib piltidena vaimusilmade ette. Kuulen, seltsimees Stalin räägib tootmisest, sellest, et siis purustame me sakslased, kui hakkame väsimatult töötama, et suurendada tankide tootmist meie maal, tankitõrjepüsside, lennukite, granaatide, miinipildujate tootmist. Sellega on aga ka minul tegemist. Siin kerkis mu silmade ette tehase, minu puurmasin. Kuipalju ma rikkusin ära puure,

enne kui õppisin töö kätte. Kuid selle tulemuseks oli ka suur õnn: hakkasin täitma kaks normi päevas. Aga varem, enne tööd tehases, mis tähendasin mina kogu riigi elus? Mitte kui midagi! Teadsin ainult oma neli seina, priimust ja pesuküna...

Pärast seltsimees Stalini kõnet läksin tänavale. Pimendatult ja vaikne seisab Moskva. Aga südames mul sähvatavad nagu põuavälgud. Mõtlen: kuipalju suudan öö jooksul detaile välja töötada? Seltsimees Stalinile tuleb tegudega vastata. Asusin masina juurde ja töötan. Mõtlen: iga kruvike, iga mutrikupe päästab meie kodumaad. Käed aga on meil omad! Kui palju tarvis, nii palju ka valmistame! Ja mitte mina üksi ei töötanud nii, vaid kogu kolmas jaoskond."

Naistöölise nendes sõnades on eredalt ja kujukalt väljendatud see veendumus, et Nõukogude Kodumaa võib ja peab kaitsma mitte ainult Punaarmee sõdur, vaid ka iga Nõukogude kodanik. See on ka Stalinlikus Konstitutsioonis kirja pandud järgmiste sõnadega:

"Isamaa kaitsmine on NSV Liidu iga kodaniku püha kohus."

Konstitutsioon kuulutab Nõukogude Kodumaa reetmist raskeimaks kuriteoks. Nõukogude rahvas põlgab ja vihkab kodumaa reetjaid. Nõukogude seadus kehtestab karistuse kõrgeima määra — mahalaskmise — Nõukogude Sotsialistliku Isamaa reetmise eest.

Milles seisab siis iga kodaniku püha kohus Nõukogude Isamaa kaitsmisel?

Sellele küsimusele andis vastuse seltsimees Stalin. Oma tuntud radiokõnes rahvale 3. juulil 1941 avas ta meie ees kogu võitlusprogrammi Nõukogude Isamaa kaitseks. Ta ütles, et mitte ainult Punaarmee ja Punalaevastiku sõdurid ja komandörid, vaid ka kõik Nõukogude Liidu kodanikud peavad kaitsma iga jalatäit Nõukogude maad ja võitlema viimse veretilgani meie linnade ja külade eest. Ta kutsus kogu rahvast üles õhutama partisanisõda vaenlase tagalas.

Süvenege sellesse seltsimees Stalini võitlusprogrammi ja te näete, et iga Nõukogude kodanik võis kergesti temas leida ja leidis oma koha ja oma ülesande, kus ta oleks ka

viibinud ja mis tööd ta ka oleks teinud. Meie suur juht seltsimees Stalin innustas ja organiseeris kogu nõukogude rahva otsustavale ja kangelaslikule võitlusele jultunud ja alatu vaenlase vastu, mis lõppes fašistliku Saksamaa täieliku purustamisega.

Miks vastas siis nõukogude rahvas nii palavalt ja üksmeelselt oma juhi üleskutsele, miks võitles ta nii ennastalgavalt, hoolimata kõigist ohvreist, kuni lõpuni — kuni Nõukogude Liidu täieliku võiduni?

Mitu korda varemgi on vene rahvas koos teiste meie riigi rahvastega kangelaslikult võidelnud välismaiste rööv-
vallutajate vastu ja on neid võitnud. Kuid seitsaadik, kui meie maal hakkas kehtima nõukogude võim, on kodumaa kaitsmine omandanud meie rahvahulkadele hoopis erilise mõtte ja eriliselt suure tähtsuse.

1918.—1920. aastail kaitsesid rahvahulgad vaenlase vastu esmakordselt meie ajaloos mitte ainult oma kodumaad, vaid ka endale kalliks saanud võimu, mis nad olid äsja loonud oma kodumaal. Nad kaitsesid vaenlase vastu oma higi ja verega niisutatud maad, mille nad olid äsja ära võtnud mõisnikelt, oma vabrikuid ja tehaseid, mis nad olid äsja ära võtnud kapitalistidelt. Nad sõdisid oma tõelise Nõukogude Isamaa eest, mida nad äsja olid loonud ja kus nad olid saanud täielikeks peremeesteks.

Seepärast suutiski meie maa, kes neil aastail oli nõrk, kurnatud, halvasti varustatud; toime tulla kõigi tugevate ja rohkearvuliste vaenlastega. Lenin ütles siis, et keegi ei suuda iialgi võita sellist rahvast, kes oma enamuses tunneb ja mõistab, et ta kaitseb oma, nõukogude võimu, et ta võitleb ürituse eest, mis kindlustab temale ja tema lastele võimaluse kasutada oma töövilja ja kõiki kultuurihüvesid.

Nüüd, enam kui kakskümmend aastat hiljem, tuli Nõukogude rahval uuesti kangelaslikult kaitsta oma võimu, oma tõelikku Nõukogude Isamaad võõraste rööv-
vallutajate vastu. Sel korral sõdis nõukogude rahvas, kes oli juba maitnud vaba elu uue, nõukogude sotsialistliku korra ajal; sel korral ta võitles täiesti ühinenult mitte ainult võimaluse eest kasutada kogu oma töövilja ja kõiki kultuurihüvesid, vaid ka juba olemasolevate ja tema enda poolt loodud vaba ja ühendatud töö suurte hüvede eest.

Seepärast ei lähe iialgi kellelgi korda võita sellist rahvast.

Nõukogude patriotism on hoopis isesugune jõud, mil pole võrdset teistes maades ja teiste rahvaste juures.

Nõukogude patriotismis väljendub nõukogude inimese palav armastus oma kodumaa vastu, kus ta on sündinud ja üles kasvanud. Nõukogude patriotismis väljendub Nõukogude kodanike piiritu ustavus oma suurele kodumaale — Nõukogude Liidule, kes kindlustas kõigile nõukogude rahvastele vaba õnneliku elu. Nõukogude patriotismis ilmneb samuti nõukogude inimese moraalne ja poliitiline ühtsus ja katkestamatu vennalik side kogu nõukogude ühiskonnaga, Nõukogude kodanike püha viha kodumaa vaenlaste vastu ja vankumatu usk meie suure tööõigsusse.

Nõukogude patriotism kümnekordistab nõukogude rahva jõude võitluses tema vaenlastega, võidab kõik raskused ja purustab kõik tõkked. Seltsimees Stalin ütleb, et Nõukogude inimeste töökangelasteod tagalas kui ka meie sõdurite kustumatud sõjalised kangelasteod rindel on seletavad palava ja elustava nõukogude patriotismiga.

Nõukogude patriotism on Nõukogude Liidu suure jõu ja võimsuse üks põhiallikaid.

*

Stalinlik Konstitutsioon fikseeris seadusandlikus korras meie riigi tööliste ja talupoegade suured võidud, mis nad on saavutanud võitluses uue, sotsialistliku ühiskonnakorra ja uue, nõukogude riigikorra eest.

Konstitutsiooni alusel moodustatakse kõik riigivõimu ja riigivalitsemise organid meie maal. Konstitutsiooni alusel tegutsevad kõik nõukogude organid ja asutused. Konstitutsiooni alusel antakse välja kõik nõukogude seadused. Konstitutsiooniga on maksma pandud Nõukogude kodanike põhilised õigused ja kohustused.

Seltsimees Stalin ütleb meie Konstitutsiooni tähtsuse kohta:

„Käidud võitluste ja kannatuste tagajärjel on meeldiv ja

rõõmustav omada oma Konstitutsiooni, mis kõneleb meie võitude viljast. Meeldiv ja rõõmustav on teada, mille eest heitlesid meie inimesed ja kuidas nad saavutasid maailmaajaloolise võidu. Meeldiv ja rõõmustav on teada, et veri, mida meie inimesed rohkesti on valanud, ei ole valatud asjata, et see on tulemusi andnud.

See relvastab vaimselt meie töölisklassi, meie talurahvast, meie töötavat intelligentsi. See viib edasi ja äratab õigustatud uhkustunnet. See kinnitab usku oma jõududesse ja mobiliseerib uuele võitlusele kommunismi uute võitude saavutamiseks."

Hiiglasuur on ka meie Konstitutsiooni rahvusvaheline tähtsus. Tutvudes NSVL Konstitutsiooniga näeb välismaa riikide töörahvas selles oma palavasti ihaldatud ootuste praktilist kinnitamist ja ammandab sellest jõudu võitluseks oma vabastamise eest.

Iga Nõukogude kodanik peab teadma Stalinlikku Konstitutsiooni kui oma riigi põhiseadust, kui suurimat ajaloolist dokumenti, mis annab tunnistuse sotsialismi ja tõelise demokraatia võidust Nõukogude Liidus, kui rahvaste vabastamise ja sõpruse lippu.

SISUKORD

Stalinlik Konstitutsioon	3
I peatükk. Nõukogude Sotsialistlik ühiskond	5
Sotsialistlik omandus	5
Sotsialistliku omanduse kaks vormi	8
Sotsialistlik plaanimajandus	10
Sotsialism rahva igapäevases elus	12
Nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus	14
II peatükk. Nõukogude Sotsialistlik riik	17
Nõukogud	17
Tööliste ja talupoegade liit	19
Nõukogude ühiskonna riiklik juhtimine	22
III peatükk. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu riiklik korraldus	25
Rahvaste seisund Nõukogude Liidus	25
Mis on Nõukogude Liit	26
Mis on liiduvabariik	29
Mis on autonoomne vabariik	32
Mis on autonoomne oblast	34
Mis on rahvusringkond	35
Nõukogude rahvaste liit on tugev ja purustamatu	36
IV peatükk. Nõukogude Liidu kõrgemad riigivõimu ja riigivalitsemise organid	38
Kuidas meil moodustatakse riigivõimu organeid	38
Kellele rahvas on usaldanud kõrgeima riigivõimu meie maal	43
Nõukogude Liidu Ülemnõukogu	48
Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium	52
Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu	55
V peatükk. Kohus ja prokuratuur	59
Nõukogude kohtu ülesanded	59
Kohtuorganid	60
Maailma ainus tõeliselt rahvakohus	62
Nõukogude prokuratuur	64

VI peatükk. Nõukogude kodanike põhiõigused	67
Nõukogude Liidu kodanik	67
Õigus tööle	68
Õigus puhkusele	70
Õigus ainelisele kindlustusele	72
Õigus haridusele	74
Naiste üheõiguslus meestega	76
Kõigist rahvustest ja rassidest kodanike üheõiguslus	78
Südametunnistuse vabadus	80
Poliitilised vabadused	82
VII peatükk. Nõukogude kodanike põhikohused	87
Õigustest ja kohustest	87
Järgida Stalinlikku Konstitutsiooni, täita nõukogude seadusi	88
Pidada töödistsipliini	89
Ausasti suhtuda ühiskondlikule kohusele	91
Austada sotsialistliku ühiselu reegleid	94
Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust	96
Nõukogude kodanike aukohus	98
Isamaa kaitsmine on iga Nõukogude kodaniku püha kohus	101

Vastutav toimetaja A. Saan.

В. А. Карпинский. Общественное и государственное устройство СССР.

(В помощь слушателю политшколы.)

На эстонском языке.

Ladumisele antud 10. XII 1946. Trükkimisele antud 19. XII 1946. Paber 56×79 cm 1/16. Trükiarv 15 200. Trükitähti trükipoognas 38 400. Trüki-poognaid 6,75. Arvutuspoognaid 5,97. MB-07609. Tellimise nr. 1460. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk tn. 54/58.

16315

176 299

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00478081 5